

ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ปัญหาพิเศษ

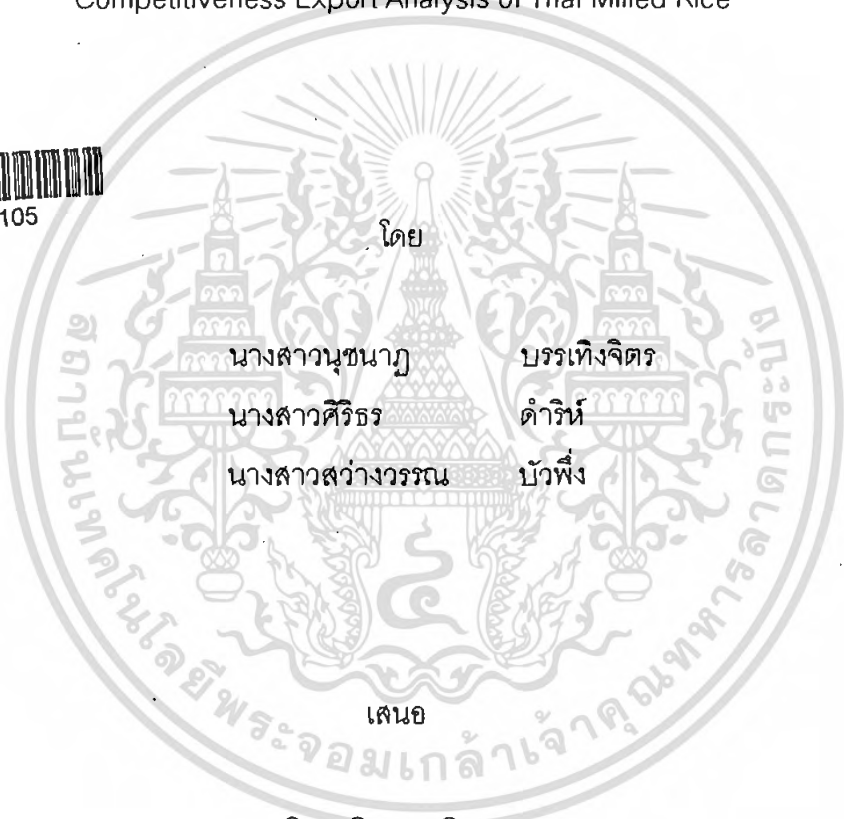
เรื่อง

การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของประเทศไทย

Competitiveness Export Analysis of Thai Milled Rice

T098105

โดย

นางสาวนุชนาฏ

บรรเทงจิตร

นางสาวศิริธร

ดำรงห์

นางสาวสว่างวรรณ

บัวพึ้ง

เสนอ

ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (บริหารธุรกิจเกษตร)

พ.ศ. 2550

รฟ.
๒๖๗๒๔๗
๒๕๕๐

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน 98105
วันเดือนปี ๑๐ ๒๖ ๒๕๕๐

b. 117 5610x
i.....

ใบรับรองปัญหาพิเศษ
ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร
คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เรื่อง

การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของประเทศไทย
Competitiveness Export Analysis of Thai Milled Rice

ของ

นางสาวนุชนาฏ

บรรเทิงจิตร

นางสาวศิริธร

ดำริห์

นางสาวสว่างวรรณ

บัวพึง

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลึกสุด

วท.บ. (บริหารธุรกิจเกษตร)

เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ ชัชวาล นงษ์ ๗ / ๕๐ / ๕๐

(ผศ.ดร. อัมรงค์ เมฆโหรา)

กรรมการปัญหาพิเศษ shw R ๗ / ๕๐ / ๕๐

(รองศาสตราจารย์ รังสรรค์ ไนชัย)

หัวหน้าภาควิชา Abx Wz ๗ / ๕๐ / ๕๐

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อภิสิทธิ์ แก้วณา)

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง: การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของประเทศไทย

โดย: นางสาวนุชนาฏ บรรเท็งจิตร

นางสาวศิริธร ดำรินทร์

นางสาวสว่างวรรณ บัวพึ้ง

ชื่อปริญญา: วิทยาศาสตร์บัณฑิต (บริหารธุรกิจเกษตร)

สาขาวิชาเอก: บริหารธุรกิจเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ: ชาวนา ใจดี / ๗ / ๖๑ / ๕๐

(อัครังค์ เมฆโหรา)

ข้าว นับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของไทย และเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก แต่จากสถานการณ์การค้าข้าวของโลกที่มีการแข่งขันสูงขึ้น ทำให้ในปัจจุบันมีคู่แข่งเข้ามาในตลาดข้าวมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนาม ซึ่งถือว่าเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยสามารถส่งออกข้าวได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่ประเทศไทยมีการส่งออกข้าวลดลง ดังนั้น ต้องให้ความสนใจถึงความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวของไทย โดยการศึกษาครั้งนี้จะใช้ข้อมูลการส่งออกในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 และใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ 2 ชนิด คือ การวิเคราะห์ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (revealed comparative advantage: RCA) และแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (constant market share model: CMS)

ผลการวิเคราะห์ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทย อินเดีย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม พบว่า ประเทศไทยมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา ทั้งในอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ซึ่งประเทศไทยและเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ แต่ประเทศไทยมีความเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกมีแนวโน้มลดลงในทุกประเทศที่ทำการศึกษา ในขณะที่เวียดนามมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนประเทศอินเดียไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศอินโดนีเซียในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในฟิลิปปินส์ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เท่านั้น ส่วนสหรัฐอเมริกาไม่มีความได้เปรียบในการส่งออกข้าวในทุกช่วงปีที่

ทำการศึกษา ทั้งในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ส่วนผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทย พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มูลค่าการส่งออกข้าวโดยรวมของไทยลดลง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกลดลง คือ ผลจากการขยายตัวของ การส่งออกของโลก ผลจากการกระจายตัวของตลาด และผลจากการแข่งขันที่แท้จริง เมื่อพิจารณาเป็นรายประเทศพบว่า มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยในทุกประเทศที่ทำการศึกษานั้นลดลง ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวลดลงเหมือนกันในทุกประเทศที่ทำการศึกษา คือ ผลจากการขยายตัวของ การนำเข้าของแต่ละประเทศ และผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ขณะที่ผลกระทบร่วมจากการปรับตัวนั้นเป็นปัจจัยที่ช่วยให้มูลค่าการส่งออกข้าวขาวของไทยในทุกประเทศที่ทำการศึกษาเพิ่มขึ้นได้ ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 พบว่า มูลค่าการส่งออกข้าวโดยรวมของไทยมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น คือ ผลจากการขยายตัวของ การส่งออกของโลก และผลกระทบร่วมจากการปรับตัว เมื่อพิจารณาเป็นรายประเทศพบว่า มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยเพิ่มขึ้นในสองประเทศ ได้แก่ มาเลเซียและฟิลิปปินส์ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นในมาเลเซีย คือ ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นในฟิลิปปินส์ คือ ผลจากการขยายตัวของ การนำเข้า ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง และผลกระทบร่วมจากการปรับตัว ในขณะที่มูลค่าการส่งออกข้าวไทยลดลงในประเทศอินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยลดลงในประเทศอินโดนีเซีย คือ ผลจากการขยายตัวของ การนำเข้า และผลกระทบร่วมจากการปรับตัว ส่วนที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยลดลงในประเทศสิงคโปร์ คือ ผลจากการขยายตัวของ การนำเข้า และผลจากการแข่งขันที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการส่งออก เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาด ควรมีการปรับปรุงพัฒนาการผลิตให้มีต้นทุนต่ำ และมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด พร้อมทั้งควรพยายามแสวงหาตลาดแห่งใหม่ และขยายการส่งออกข้าวคุณภาพดีเพื่อทดแทนการส่งออกข้าวคุณภาพต่ำ โดยจัดให้รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในด้านการส่งออก ควรมีการเจรจาทางการค้าเพื่อลดข้อกีดกันทางการค้า และทำการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงข้อมูลข้าวไทยเพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการข้าวเพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มศักยภาพในการส่งออกได้

คำนิยม

ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องด้วยได้รับความกรุณาจาก ผศ.ดร.ธำรงค์ เมฆโหรา อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ และ รศ.รังสรรค์ โนชัย กรรมการปัญหาพิเศษ ที่คอยกรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ในระหว่างการทำปัญหาพิเศษตลอดมา และยังช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในระหว่างการปฏิบัติงานให้สำเร็จเรียบร้อย อีกทั้งยังให้คำแนะนำทางด้านการจัดวางรูปแบบการพิมพ์ จึงทำให้ปัญหาพิเศษฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง รวมทั้งขอขอบพระคุณอาจารย์ในภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตรทุกท่าน ที่ได้อบรมและให้วิชาความรู้ตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษาในสถาบันการศึกษาแห่งนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อ การศึกษาปัญหาพิเศษฉบับนี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องคอมพิวเตอร์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในการจัดทำปัญหาพิเศษ เจ้าหน้าที่ธุรการของภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร ที่ช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จนทำให้ปัญหาพิเศษฉบับนี้สมบูรณ์ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจ ตั้งแต่เริ่มทำปัญหาพิเศษจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่คอยให้กำลังใจตลอดมา และยังให้ความช่วยเหลือในด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตลอดมา จนกระทั่งทำให้การทำปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

นางสาวนุชนาฏ บรรเทงจิตตร

นางสาวศิริธร ดำรินทร์

นางสาวสว่างวรรณ บัวพึ้ง

มีนาคม 2550

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง

(4)

สารบัญภาพ

(7)

สารบัญตารางผนวก

(8)

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและปัญหาของการศึกษา

1

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3

ขอบเขตของการศึกษา

4

นิยามคำศัพท์

4

วิธีการศึกษา

5

การเก็บรวบรวมข้อมูล

5

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

5

บทที่ 2 โครงร่างทฤษฎี

7

ตรวจเอกสาร

7

สมมติฐานของการศึกษา

14

แนวคิดทางทฤษฎี

15

ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ

15

แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่

18

บทที่ 3 สภาพการผลิต และการค้าข้าวขาวของโลกและประเทศไทย

25

สถานการณ์ข้าวโลก

25

	หน้า
การผลิตข้าวของโลก	25
การบริโภคข้าวของโลก	28
การค้าข้าวของโลก	28
ภาวะข้าวของตลาดต่างประเทศที่สำคัญ	31
สถานการณ์การผลิต และการค้าข้าวขาวของประเทศไทย	40
การผลิตข้าวของไทย	40
ความต้องการข้าวภายในประเทศ	44
โครงสร้างตลาดข้าวของไทย	45
การส่งออกข้าวของไทย	50
นโยบายข้าวและมาตรการข้าวของไทย	56
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์	60
การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ	60
ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศ อินโดนีเซีย	60
ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศมาเลเซีย	63
ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศฟิลิปปินส์	64
ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศสิงคโปร์	66
ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดคงที่	68
ผลการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ของการส่งออกข้าว	68
ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวรหัส 100630 โดยรวมของไทย	71
ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวไทยใน ตลาดอินโดนีเซีย	73
ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวไทยใน ตลาดมาเลเซีย	75

หน้า

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวไทยใน
ตลาดฟิลิปปินส์ 77

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวไทยใน
ตลาดสิงคโปร์ 79

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ 82

สรุป 82

สรุปผลการศึกษา 82

สรุปปัญหาจากการศึกษา 86

ข้อเสนอแนะ 87

ข้อเสนอแนะทั่วไป 87

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป 88

เอกสารอ้างอิง 89

ภาคผนวก 94

ภาคผนวก ก 95

ภาคผนวก ข 106

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวทั้งหมดของไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2541-2548	2
2	ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวขาวของไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2541-2548	3
3	ปริมาณผลผลิต การบริโภค การค้าข้าว และสต็อกปลายปีของโลกระหว่างปี พ.ศ. 2544/45-2548/49	26
4	พื้นที่เพาะปลูก ผลผลิตต่อพื้นที่ และผลผลิตระหว่างปี พ.ศ. 2547/48-2548/49	27
5	ปริมาณการส่งออกข้าวของแต่ละประเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548	29
6	ปริมาณการนำเข้าข้าวของแต่ละประเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548	30
7	พื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปี ผลผลิตข้าว และผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปี ในระหว่างปี พ.ศ. 2538/39-2547/48	41
8	พื้นที่การเพาะปลูกข้าวนาปรัง ผลผลิตข้าว และผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปรัง ในระหว่างปี พ.ศ. 2539-2548	42
9	ความต้องการข้าวภายในประเทศระหว่างปี พ.ศ. 2538/39-2546/47	44
10	ราคาข้าวเปลือกเจ้าที่เกษตรกรขายได้ ราคาขายส่งในตลาดกรุงเทพฯ และราคาส่งออก เอฟ.โอ.บี ในระหว่างปี พ.ศ. 2539-2547	49
11	ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวไปยังอินโดนีเซียในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2546-2548	61
12	ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวไปยังมาเลเซียในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2546-2548	63
13	ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2546-2548	65

ตารางที่	หน้า	
14	ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวไปยัง สิงคโปร์ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2546-2548	66
15	อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของโลก อัตราการขยายตัวการส่งออกรวม ในสินค้าข้าวของโลก และในประเทศผู้นำเข้ารายต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2543- 2545 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542	69
16	อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของโลก อัตราการขยายตัวการส่งออกรวม ในสินค้าข้าวของโลก และในประเทศผู้นำเข้ารายต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2546- 2548 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545	70
17	ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดข้าวรหัส 100630 ของไทยใน ตลาดโลกในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2543-2545	72
18	ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยในอินโดนีเซีย ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2542 ปี พ.ศ. 2543-2545 และปี พ.ศ. 2546-2548	74
19	ผลการขยายตัวของ การส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดอินโดนีเซียในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546- 2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545	74
20	ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดมาเลเซีย ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ปี พ.ศ. 2540-2542 และปี พ.ศ. 2546-2548	76
21	ผลการขยายตัวของ การส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดมาเลเซียในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546- 2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545	76
22	ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดฟิลิปปินส์ ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ปี พ.ศ. 2540-2542 และปี พ.ศ. 2546-2548	77

ตารางที่		หน้า
23	ผลการขยายตัวของ การส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดฟิลิปปินส์ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545	78
24	ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดสิงคโปร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ปี พ.ศ. 2540-2542 และปี พ.ศ. 2546-2548	79
25	ผลการขยายตัวของ การส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดสิงคโปร์ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545	80

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	สัดส่วนพื้นที่เพาะปลูกข้าวในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในปี พ.ศ.2547	43
2	ช่องทางการตลาดของข้าวเปลือก และข้าวสาร	46
3	การกำหนดราคาข้าวเปลือกและข้าวสารในประเทศ	48

สารบัญตารางผนวก

ตารางที่		หน้า
1	มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	95
2	มูลค่าการส่งออกข้าวของอินเดียไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	96
3	มูลค่าการส่งออกข้าวของสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	97
4	มูลค่าการส่งออกข้าวของสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	98
5	มูลค่าการส่งออกข้าวขาวหัตถาไมไนซ์ 100630 ของไทยและโลก และส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	99
6	มูลค่าการนำเข้าข้าวของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	100
7	มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	101
8	มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของอินเดียไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	102
9	มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	103
10	มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของเวียดนามไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	104
11	มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548	105

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและปัญหาของการศึกษา

ข้าวเป็นพืชที่สำคัญของประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เนื่องจากประเทศไทยมีสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าว ประกอบกับคนไทยมีการบริโภคข้าวเป็นหลัก ผลผลิตข้าวที่ได้นั้นมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ และยังมีปริมาณส่วนเกินไว้สำหรับการส่งออกไปขายยังต่างประเทศ เป็นการทำได้เข้าสู่ประเทศได้เป็นจำนวนมาก โดยสามารถทำรายได้เฉลี่ยปีละมากกว่า 7 หมื่นล้านบาท ถือเป็นสินค้าเกษตรที่ทำรายได้เป็นอันดับสองของสินค้าเกษตรทั้งหมด รายได้จากการค้าระหว่างประเทศนี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และยังมีส่วนช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น

สถิติการค้าข้าวของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยเป็นผู้นำในการส่งออกข้าวของโลก และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2544 มีปริมาณการส่งออกข้าวเป็นจำนวน 7.69 ล้านตัน และมีมูลค่า 70,165.23 ล้านบาท แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2546 ปริมาณการส่งออกข้าวเริ่มลดลงมาเล็กน้อย โดยในปี พ.ศ. 2546 มีปริมาณการส่งออกข้าว 7.35 ล้านตัน ในขณะที่มูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 76,699.15 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2547 ปริมาณการส่งออกข้าวของไทยเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยมีปริมาณส่งออกจำนวน 9.99 ล้านตัน และมีมูลค่า 108,393.99 ล้านบาท (ตารางที่ 1) สถิติการค้าที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญและมีส่วนแบ่งการตลาดเป็นอันดับหนึ่งมาโดยตลอด ข้าวที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็น ข้าวขาว หรือข้าวสาร โดยในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการส่งออกข้าวขาวเป็นปริมาณ 5.13 ล้านตัน และมีมูลค่า 46,925.84 ล้านบาท (ตารางที่ 2)

ถึงแม้ปัจจุบันประเทศไทยจะเป็นผู้นำในการส่งออกข้าว แต่การค้าข้าวในตลาดโลก กำลังอยู่ในภาวะแข่งขันค่อนข้างสูงในระหว่างประเทศผู้ส่งออกทั้งหลาย ทั้งในด้านราคา และคุณภาพ ตลอดจนความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการผลิตของประเทศคู่แข่ง ทำให้ประเทศคู่ค้าหันไปซื้อข้าวที่มีคุณภาพใกล้เคียงกับประเทศไทย แต่มีราคาต่ำกว่า ทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาการส่งออกข้าวลดลงในบางตลาด ตลาดข้าวคุณภาพต่ำและคุณภาพปานกลางนั้นมีประเทศคู่แข่งที่สำคัญ คือ ประเทศเวียดนาม และอินเดีย โดยเฉพาะประเทศเวียดนาม การส่งออกข้าวได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีส่วนแบ่งตลาดเป็นอันดับสาม ในปัจจุบันได้ขยับขึ้นมา

อยู่ในอันดับสองรองจากประเทศไทย จึงทำให้ประเทศทั้งสองสามารถตั้งส่วนแบ่งทางการตลาดข้าวคุณภาพต่ำและคุณภาพปานกลางจากประเทศไทยไปได้ไม่น้อย ส่วนข้าวคุณภาพสูงนั้น ประเทศไทยยังคงส่งออกได้มากเป็นอันดับหนึ่ง แต่ประเทศคู่แข่งก็มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการผลิตได้จนมีคุณภาพใกล้เคียงกับประเทศไทยเช่นกัน (บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย, 2548) นอกจากนี้ยังมีประเทศคู่แข่งที่สำคัญสำหรับตลาดข้าวคุณภาพสูง ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนประเทศผู้นำเข้าข้าวที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไนจีเรีย

ตารางที่ 1 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวทั้งหมดของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2541-2548

ปี พ.ศ.	ปริมาณ (ล้านตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2541	6.54	86,805.35
2542	6.84	73,810.42
2543	6.14	65,516.28
2544	7.69	70,165.29
2545	7.33	70,064.61
2546	7.34	76,699.14
2547	9.99	108,393.98
2548	7.54	93,547.59

ที่มา: (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549)

ในภาพรวมการค้าข้าวของโลก ประเทศไทยจัดเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก โดยมีเวียดนาม อินเดีย และสหรัฐอเมริกา เป็นคู่แข่งที่สำคัญ ทั้งนี้ปริมาณการส่งออกและส่วนแบ่งตลาดข้าวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การศึกษาถึงความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของประเทศไทย จะช่วยให้ทราบถึงความสามารถในการแข่งขันของสินค้าข้าวขาวของไทยว่ายังมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่หรือไม่ ทราบถึงสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาด และเพื่อได้ข้อมูลหรือข้อสรุปที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางนโยบายในการส่งออกข้าวขาว อันจะนำไปสู่การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของไทยต่อไป

ตารางที่ 2 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวขาวของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2541-2548

ปี พ.ศ.	ปริมาณ (ล้านตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2541	5.33	71,198.50
2542	5.06	55,539.47
2543	4.16	47,387.27
2544	4.91	45,699.33
2545	3.87	32,139.58
2546	3.28	28,961.07
2547	5.13	46,925.84
2548	2.70	29,149.94

ที่มา: (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาศักยภาพในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของไทย มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิต การตลาด การส่งออก และภาวะการค้าข้าว ในตลาดต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดคู่ค้าที่สำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง
3. เพื่อศึกษาส่วนแบ่งการตลาด และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งการตลาดข้าวขาวของประเทศไทยในประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของการผลิต การตลาด การส่งออก และภาวะการค้าข้าว ในตลาดต่าง ๆ

2. ทำให้ทราบถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดคู่ค้าที่สำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง

3. ทำให้ทราบถึงส่วนแบ่งการตลาด และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งการตลาดข้าวขาวของประเทศไทยในประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ

ขอบเขตของการศึกษา

การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวของไทยในครั้งนี้จะทำการศึกษาในช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 โดยประเทศคู่ค้าที่ทำการศึกษา ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้าข้าวรายใหญ่ของไทย นอกจากนี้ได้ทำการการศึกษาการผลิต การตลาด และการส่งออกข้าวของไทย โดยสินค้าข้าวที่ศึกษา ได้แก่ ข้าวขาวเปอร์เซ็นต์ต่าง ๆ ส่วนการวิเคราะห์ดัชนีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ จะเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งที่สำคัญ คือ ประเทศอินเดีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเวียดนาม ส่วนการวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาด และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งการตลาด จะทำการศึกษาเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น โดยใช้ข้อมูล 3 ช่วงปี ได้แก่ ช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และ ช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลทุติยภูมิสถิติต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมจากหน่วยงานต่าง ๆ และสินค้าข้าวที่นำมาพิจารณาคือ ข้าวรหัส HS 100630 การใช้ข้อมูลเป็นช่วงเวลาจะช่วยให้เปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในส่วนแบ่งการตลาด และความได้เปรียบเสียเปรียบในด้านการส่งออกข้าวของไทย

นิยามคำศัพท์

ข้าวขาวหรือข้าวสาร หมายถึง ข้าวที่เกิดจากการสีขัดหลาย ๆ ครั้ง จนเยื่อหุ้มเมล็ดและจมูกข้าวหลุดออกไปเหลือแต่เนื้อในของข้าว (แบ่ง)

ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ หมายถึง ความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่พิจารณาจากการนำมูลค่าสินค้ามาใช้ในการวิเคราะห์แทนต้นทุน ซึ่งการวิเคราะห์ความสามารถทำได้โดยการพิจารณาค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA index) ถ้าค่า RCA มีค่ามากกว่า 1 แสดงว่าประเทศนั้นมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้าดังกล่าวและถ้าเปรียบเทียบกับประเทศอื่นประเทศใดที่มีค่าดัชนี RCA มากกว่า แสดงว่ามีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากกว่า

ส่วนแบ่งตลาด หมายถึง ส่วนย่อยจากการแบ่งส่วนตลาดทั้งหมดของผลิตภัณฑ์ใดผลิตภัณฑ์หนึ่ง โดยแต่ละส่วนแบ่งตลาดนั้นจะต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อยที่สุดหนึ่งอย่างที่เหมาะสมเหมือนกัน

วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้างนี้จะใช้ข้อมูลที่เป็นแบบทุติยภูมิ (secondary data) โดยเก็บรวบรวมแบบอนุกรมเวลาระหว่าง ปี พ.ศ. 2540-2548 โดยเก็บรวบรวมจากบทความ เอกสารวิชาการ รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลิต การส่งออกข้าวของไทย และประเทศต่าง ๆ ซึ่งเก็บรวบรวมจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สถาบันวิจัยข้าว สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) กระทรวงเกษตรแห่งสหรัฐอเมริกา (USDA) องค์การสหประชาชาติ (UN COMTRADE) และ World trade Atlas

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวของประเทศไทย จะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยใช้ตาราง ภาพกราฟ เพื่ออธิบายสภาพทั่วไปของการผลิต การตลาด การส่งออก และการค้าข้าวของไทยกับประเทศคู่ค้า เพื่อให้ทราบถึงสภาวะการส่งออก การแข่งขันการส่งออกข้าว และตลาดต่างประเทศที่สำคัญ

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) เป็นการนำข้อมูลสถิติและตัวเลขมาคำนวณหาสัดส่วนเพื่อใช้วิเคราะห์ 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกข้าวของไทยในประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ เปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง โดยพิจารณาจากดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) เพื่อชี้ให้เห็นว่าการส่งออกข้าวของไทยยังมีความได้เปรียบอยู่หรือไม่

2.2 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งการตลาด และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งการตลาดข้าวของไทยโดยอาศัยแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (constant market share model: CMS) ซึ่งพัฒนาขึ้นมาโดย แอล.อาร์. ริกอซ (L.R. Rigaus) ดี.ซี. สปรอท (D.C. Sportt) จี.แอล. ออชเนอร์ (G.L. Ochsner) และ จี.แอล. แครมเมอร์ (G.L. Cramer) ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงการส่งออกของประเทศใดประเทศหนึ่งเมื่อสมมติว่าประเทศดังกล่าวพยายามรักษาส่วนแบ่งตลาดในตลาดโลกไว้ได้เท่าเดิม โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 ช่วงปี ได้แก่ ช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และ ช่วงปี พ.ศ. 2546-2548

บทที่ 2

โครงร่างทฤษฎี

ในการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของไทยนั้นได้ทำการศึกษาถึงสภาพทั่วไปของตลาดส่งออกข้าวของไทย วิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของตลาดข้าวขาวของไทยเปรียบเทียบกับคู่แข่ง วิเคราะห์ถึงส่วนแบ่งตลาดข้าวขาวของไทย และศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายตัวของส่งออกข้าวขาวของไทย

ตรวจเอกสาร

ชนัฐธา อยู่เสนาสน์ (2539) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อราคาส่งออกข้าวของไทย ผลการศึกษาพบว่า ราคาส่งออกข้าวไทย 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 และราคาส่งออกข้าว US No.2 ของสหรัฐอเมริกา มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ การส่งออกข้าวของสหรัฐอเมริกาไม่มีผลกระทบต่อราคาส่งออกข้าวไทยในตลาดข้าวคุณภาพสูงสำหรับข้าวคุณภาพต่ำ หรือข้าว 25 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการส่งออกของจีนส่งผลการเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ การส่งออกข้าวจีนมีผลกระทบต่อราคาส่งออกข้าวของไทย เนื่องจากจีนเป็นประเทศที่ผลิตข้าวเป็นจำนวนมาก และมีข้าวเหลือจากการบริโภคในประเทศเพื่อส่งออกมาก ซึ่งมีผลต่อตลาดโลกค่อนข้างมาก นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงรายได้ของประเทศคู่ค้า มีผลกระทบในทิศทางเดียวกันกับราคาส่งออกข้าวของไทยในข้าวคุณภาพสูงอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนข้าวคุณภาพต่ำรายได้ของประเทศคู่ค้าจะมีผลกระทบต่อราคาส่งออกข้าวไทยในทิศทางตรงกันข้าม ในส่วนของปัจจัยด้านปริมาณผลผลิตข้าวของไทย มีผลกระทบต่อราคาส่งออกข้าวไทยในทิศทางตรงกันข้ามในข้าวทุกเกรด โดยข้าวคุณภาพสูงจะมีค่าความยืดหยุ่นของราคาส่งออกสูง เนื่องจากการแข่งขันการส่งออกข้าวในตลาดข้าวคุณภาพต่ำมีมากกว่าข้าวคุณภาพสูง ซึ่งค่าความยืดหยุ่นต่อราคามีค่าต่ำกว่าข้าวคุณภาพสูงอย่างมีนัยสำคัญ

ฐะปะนีย์ มะลิซ้อน (2539) วิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทย และประเทศคู่แข่งชั้นที่สำคัญ ได้แก่ เวียดนาม เอกวาดอร์ อินเดีย อินโดนีเซีย เม็กซิโก และจีน โดยใช้ค่าเฉลี่ยของข้อมูลใน 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงปี พ.ศ. 2525-2529 ช่วงปี พ.ศ. 2530-2534 และช่วงปี พ.ศ. 2535-2536 ปรากฏว่าทุกประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ สำหรับ

ไทยมีแนวโน้มที่ความได้เปรียบดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่มีอัตราการเพิ่มที่ลดลง ในทำนองเดียวกันกับประเทศเวียดนาม เอกวาดอร์ อินเดีย ขณะที่อินโดนีเซีย เม็กซิโก และจีน มีความได้เปรียบดังกล่าวที่ลดลง ส่วนผลการศึกษาระหว่างการขยายตัวการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทย โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ในช่วงเวลาข้างต้น พบว่า มูลค่าการส่งออกระหว่าง 2 ช่วงเวลาแรกเพิ่มขึ้น เป็นผลเนื่องมาจากการแข่งขันที่แท้จริง ร่องลงมา คือ ผลด้านทิศทางการส่งออก และผลจากอัตราการขยายตัวของตลาดโลก ตามลำดับ แต่ลดลงเพียงเล็กน้อย เนื่องจากผลการกระจายตลาด สำหรับการเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกของ 2 ช่วงเวลาหลังพบว่า เพิ่มขึ้นเช่นกัน เป็นผลมาจากการแข่งขันที่แท้จริง ร่องลงมา คือ ผลจากอัตราการขยายตัวของตลาดโลก และผลจากด้านทิศทางการส่งออก ตามลำดับ แต่ลดลงเพียงเล็กน้อย เนื่องมาจากผลของการกระจายตลาด

ดวงเนตร เชียงเห็น (2540) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์อุปทานการสนองตอบข้าวไทย โดยทำการประมาณค่าอุปทานการสนองตอบในรูปของผลผลิตข้าวในประเทศ แยกเป็นข้าวนาปี และข้าวนาปรัง โดยใช้วิธีการทางสถิติแบบกำลังสองน้อยที่สุด ผลการศึกษาพบว่า ผลผลิตข้าวนาปีมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับราคาข้าวเปลือก ณ ฟาร์มของปีก่อน ปริมาณข้าวส่งออกปีก่อน ปริมาณการใช้ปุ๋ยในนาข้าวปีก่อนในทิศทางเดียวกัน ผลผลิตข้าวนาปรัง พบว่า อุปทานผลผลิตข้าวนาปรังมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกันกับราคาข้าวเปลือก ณ ฟาร์มของปีก่อน ปริมาณข้าวส่งออกปีก่อน และปริมาณการใช้ปุ๋ยในนาข้าวปีก่อน สำหรับข้าวรวมทั้งประเทศ พบว่า ขึ้นอยู่กับราคาข้าวเปลือก ณ ฟาร์มปีก่อน และปริมาณส่งออกข้าวปีก่อนในทิศทางเดียวกัน แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณการใช้ปุ๋ยปีก่อน ซึ่งจะเห็นว่า ราคาข้าวและปริมาณปุ๋ยเป็นตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่ออุปทานผลผลิตข้าวในประเทศไทย

อรัญญา ททรัพย์ประเสริฐ (2540) ศึกษาเรื่องการผลิตและการส่งออกผลิตภัณฑ์ข้าวของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ข้าวของไทยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น แต่การนำเข้าจากประเทศนำเข้าที่สำคัญมีการชะลอตัว ผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีศักยภาพการส่งออกสูง คือ ขนมปังกกรอบ และแป้งข้าว โดยเฉพาะแป้งข้าวเหนียว ส่วนเส้นหมี่ เส้นก๋วยเตี๋ยวมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นทุกปี แต่มีอัตราการขยายตัวไม่สูงมากนัก แป้งแผ่นเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าการส่งออกลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ วัตถุดิบมีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ ขาดแคลนแรงงาน ปัญหาด้านสาธารณสุขปลอดภัย นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังประสบกับปัญหาด้านการส่งออก เช่น ขาดความรู้ทางการตลาด และปัญหาการกีดกันทางการค้า เป็นต้น สำหรับแนวทางการเพิ่มการผลิตผลิตภัณฑ์ข้าวของประเทศไทย รัฐบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัยพันธุ์ข้าว และเทคโนโลยีที่

เหมาะสม ตลอดจนข้อมูลทางการตลาด ในขณะที่ผู้ประกอบการควรพัฒนาการผลิตผลิตภัณฑ์ข้าวให้มีคุณภาพสม่ำเสมอ และตรงตามความต้องการการบริโภคของประเทศผู้นำเข้า คุณภาพสม่ำเสมอ

ชายฉัตร ธีรวัฒน์ (2542) ได้ทำการศึกษาผลกระทบการลดภาษีนำเข้าข้าวต่อปริมาณการนำเข้าข้าวของสาธารณรัฐประชาชนจีนจากประเทศไทย ภายใต้ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากร และการค้า โดยใช้ข้อมูลรายปีระหว่างปี พ.ศ. 2526–2540 การศึกษาได้วิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อปริมาณการนำเข้าข้าวของจีนจากไทย ได้แก่ ปริมาณการบริโภคข้าวของจีนต่อคนต่อปี ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นต่อหัวของจีน ราคานำเข้าข้าวเฉลี่ยทุกประเทศยกเว้นไทย รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบจากการลดภาษีนำเข้าข้าว โดยสมมติอัตราภาษีเป็นร้อยละ 30 ร้อยละ 20 ร้อยละ 10 ร้อยละ 5 ร้อยละ 1 และร้อยละ 0 การประมาณสมการถดถอยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณนำเข้าข้าวของจีนจากไทยในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ ปริมาณการบริโภคข้าวของจีนต่อคนต่อปี ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นต่อหัว และราคานำเข้าเฉลี่ยทุกประเทศยกเว้นประเทศไทย และปัจจัยที่มีผลกระทบในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ ราคานำเข้าข้าวของจีนจากไทย โดยมีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคานำเข้าข้าวจากประเทศไทยคือ -1.37 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ประชาชาติต่อหัวของจีนคือ 0.91 และความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคานำเข้าข้าวจากประเทศอื่น ๆ คือ 0.62 ส่วนการวิเคราะห์ผลจากการลดภาษีพบว่า การลดภาษีนำเข้าลง จะส่งผลให้ราคานำเข้าลดลงไปด้วย ณ ระดับภาษีต่าง ๆ กัน และส่งผลกระทบเชื่อมโยงไปถึงปริมาณนำเข้าที่เพิ่มขึ้น ตามลำดับระดับภาษีต่าง ๆ

นิตยา สังขปริษา (2542) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดส่งออกข้าวของไทยและข้าวสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดส่วนแบ่งการตลาดส่งออกข้าวของไทยเมื่อเปรียบเทียบกับข้าวสหรัฐอเมริกาในตลาดเอเชีย คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้าของไทยจากประเทศในภูมิภาคเอเชีย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความยืดหยุ่นของการทดแทนกันเท่ากับ 0.76 สำหรับตลาดแอฟริกาที่ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ อัตราการพึ่งพาการนำเข้าข้าวของตลาดแอฟริกาเอง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความยืดหยุ่นแห่งการทดแทนกันเท่ากับ 2.40 ส่วนตลาดยุโรปและตลาดโลกนั้น ปัจจัยสำคัญได้แก่ อัตราส่วนอุปทานเพื่อการส่งออกข้าวทั้งหมดของไทยกับสหรัฐอเมริกา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความยืดหยุ่นแห่งการทดแทนกันเท่ากับ 8.34 และ 0.99 ตามลำดับ ในบรรดาปัจจัยทั้งหมดนั้นปัจจัยที่ส่งผลในทางลบต่อการส่งออกข้าวของไทย โดยเฉพาะตลาดเอเชียก็คือ อัตราส่วนของราคาส่งออกระหว่างข้าวไทยและข้าวสหรัฐอเมริกา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความ

ยืดหยุ่นแห่งการทดแทนกันเท่ากับ -0.474 แต่ในภาพรวม การส่งออกข้าวของไทยยังขยายตัวเพิ่มขึ้นและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้เมื่อเทียบกับข้าวของสหรัฐอเมริกา

อุดมศรี ขวานิสากุล (2544) ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพการส่งออกยางธรรมชาติของประเทศไทย โดยได้ใช้การวิเคราะห์ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) และการวิเคราะห์การขยายตัวของ การส่งออกยางธรรมชาติ โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) ซึ่งผลการวิเคราะห์แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ปรากฏว่าการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการส่งออกน้ำยางชั้นของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2533-2535 เป็นผลมาจากการขยายตัวในการส่งออกรวมของโลกมากที่สุด สำหรับยางแผ่นรมควัน ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2535 มีการขยายตัวในการส่งออกอย่างมากนั้นได้รับผลกระทบจากการแข่งขันที่แท้จริง และในกรณียางแท่ง กำหนดชั้นคุณภาพการส่งออกของประเทศไทยมีมูลค่าต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย โดยในช่วงปี พ.ศ. 2533-2535 ได้รับผลกระทบจากการแข่งขันที่แท้จริงมากที่สุด

ผาณิต ชัยรุ่งโรจน์ปัญญา (2545) ทำการวิเคราะห์อุปสงค์ของการส่งออกข้าวหอมและข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ของประเทศไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ โดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกข้าวหอมต่อราคาส่งออกข้าวหอมของฮ่องกง สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกามีค่าค่อนข้างต่ำ แสดงถึงผลการทดแทนที่แฝงอยู่ในผลของราคามีน้อยและมีลักษณะการนำเข้าข้าวหอมสม่าเสมอ ส่วนค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกข้าวหอมของไทยไปยังจีนต่อราคาส่งออกข้าวหอมมีค่ามากกว่า 1 มีสาเหตุมาจากการที่จีนเป็นตลาดที่มีการนำเข้าข้าวหอมไม่สม่าเสมอ นัก สำหรับกรณีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ต่อราคาส่งออกข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ พบว่ามีค่าสูงกว่ากรณีข้าวหอมเนื่องมาจากข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ มีข้าวชนิดอื่นที่สามารถบริโภคทดแทนได้ ขณะที่ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกต่อรายได้มีค่าเป็นบวก แสดงให้เห็นว่าข้าวหอมและข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ มีลักษณะสินค้าปกติ ซึ่งค่าที่ได้ในกรณีข้าวหอมมีค่าสูงกว่าข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะข้าวหอมจัดเป็นข้าวคุณภาพพิเศษ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกข้าวหอมต่อราคาส่งออกข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ และความยืดหยุ่นของอุปสงค์การส่งออกข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ต่อราคาส่งออกข้าวหอมต่างมีค่าเป็นบวก แสดงถึงข้าวทั้งสองชนิดมีลักษณะเป็นสินค้าที่สามารถทดแทนกันได้ ดังนั้น การส่งเสริมการส่งออกข้าวหอมของไทยไปยังตลาดคู่ค้าที่สำคัญต่าง ๆ ควรเน้นด้านการปรับปรุงคุณภาพ รวมถึงการใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการขายในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนกรณีข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ควรพยายามลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการส่งออกเพื่อให้สามารถแข่งขันด้านราคาได้มากยิ่งขึ้น

วราภรณ์ เขียมไพโรจน์ (2545) ได้ทำการวิเคราะห์เศรษฐกิจการส่งออกข้าวหนึ่งของไทย พบว่า ราคาส่งออกข้าวหนึ่ง รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคน และอัตราส่วนราคาส่งออกข้าวหนึ่งเปรียบเทียบระหว่างประเทศอินเดีย และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การส่งออกข้าวหนึ่งของไทย อย่างมีนัยสำคัญ ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์เพื่อการส่งออกข้าวหนึ่งของไทย ในประเทศซาอุดีอาระเบีย มีความสัมพันธ์กับราคาส่งออกข้าวหนึ่งของไทย อัตราส่วนราคาส่งออกข้าวหนึ่งเปรียบเทียบระหว่างประเทศอินเดีย และสหรัฐอเมริกา และรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคน ของประเทศซาอุดีอาระเบีย มีค่าความยืดหยุ่น เท่ากับ -0.74 1.04 และ 0.94 ตามลำดับ ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์เพื่อการส่งออกข้าวหนึ่งของไทยในประเทศเบนิน มีความสัมพันธ์กับราคาส่งออกข้าวหนึ่งของไทย อัตราส่วนราคาส่งออกข้าวหนึ่งเปรียบเทียบระหว่างประเทศอินเดีย และสหรัฐอเมริกา และรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคนของประเทศเบนิน มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ -1.04 1.25 และ 0.23 ตามลำดับ ส่วนผลการศึกษา ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวหนึ่งของไทยในตลาดโลกของไทย อินเดีย และสหรัฐอเมริกา ประเทศผู้ส่งออกข้าวหนึ่งทั้งสามประเทศ มีความได้เปรียบเทียบจากการค้าข้าวหนึ่งในตลาดโลก

กฤษฎา พัฒนพงษ์ไพบูลย์ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่องการส่งออกข้าวหอมมะลิไทยในตลาดโลก ผลการศึกษา พบว่า ประเทศไทยมีความได้เปรียบเชิงการแข่งขันทางการค้าที่ลดลง ในช่วงปี พ.ศ. 2538-2543 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการมีคู่แข่งที่มากขึ้น เช่น ประเทศเวียดนาม และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ทำให้สัดส่วนมูลค่าการส่งออกข้าวหอมมะลิของไทยลดลง และราคาที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเวียดนาม และสหรัฐอเมริกา

กสมภรณ์ มลิวรรณ (2546) ได้ทำการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวราคาข้าวหอมมะลิของไทย ในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ พบว่า ประเทศไทยเป็นเพียงประเทศเดียวในโลกที่ผลิตและส่งออกข้าวหอมมะลิ ด้วยลักษณะที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคข้าวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ข้าวหอมมะลิจึงมีราคาสูงกว่าข้าวธรรมดา และจากการศึกษาดัชนีราคาข้าวหอมมะลิและราคาข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ในตลาดระดับฟาร์ม ตลาดระดับขายส่งและตลาดส่งออก พบว่าราคาทั้ง 3 ระดับต่างมีอิทธิพลของฤดูกาลเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยราคาข้าวในช่วงต้นฤดูจะมีราคาต่ำกว่าราคาเฉลี่ยทั้งปี และราคาจะค่อย ๆ สูงขึ้นในเดือนต่อ ๆ ไป สำหรับการส่งผ่านราคาจากตลาดระดับส่งออกมายังตลาดระดับขายส่งตลาดกรุงเทพฯ ของข้าวทั้งสองชนิดค่อนข้างมีประสิทธิภาพ โดยมีค่าความยืดหยุ่นการส่งผ่านราคาประมาณ 0.87 ขึ้นไป สำหรับการส่งผ่านราคาข้าวจากตลาดขายส่งไปสู่เกษตรกรมีค่าประมาณ 0.40 ขึ้นไป และการส่งผ่านราคาข้าวจากตลาดส่งออกไปสู่เกษตรกรมีค่าประมาณ 0.40 ขึ้นไป แต่ทั้งนี้การส่งผ่านราคาของข้าวขาว

100 เเปอร์เซ็นต์นั้น มีค่าน้อยกว่าการส่งผ่านราคาของข้าวหอมมะลิ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5 เเปอร์เซ็นต์ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาส่งออกข้าวขาว 100 เเปอร์เซ็นต์ น้อยกว่าการตอบสนองของราคาข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลิต่อราคาส่งออกข้าวหอมมะลินอกจากนี้จากการใช้แบบจำลอง ARIMA. เพื่ออธิบายพฤติกรรมราคาข้าวหอมมะลิ พบว่าราคาข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลีสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เวลาในช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว 1 เดือน และ 12 เดือน ส่วนราคาขายส่งและราคาส่งออก F.O.B. ในเดือนปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับราคาที่ผ่านมาแล้ว 1 เดือน และมีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ราคาในช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว 12 เดือน

จุฑามาศ สังข์อุดม (2546) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของปัจจัยภายนอกที่มีต่ออุปสงค์และอุปทานข้าวไทย จากผลการศึกษาพบว่า ความยืดหยุ่นของพื้นที่ปลูกต่อราคาที่เกี่ยวข้องราคาขายได้ในปี พ.ศ. 2545 เท่ากับ ร้อยละ 0.08 ค่าความยืดหยุ่นของผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่อราคาที่เกี่ยวข้องราคาขายได้ เท่ากับ 0.10 ซึ่งแสดงว่า อุปทานของผลผลิตข้าวมีความยืดหยุ่นน้อย ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ข้าวภายในประเทศต่อราคาข้าวขายส่งและรายได้เท่ากับ -0.05 และ -0.08 ตามลำดับ ค่าความยืดหยุ่นของการส่งออกข้าวของไทยต่อราคาข้าวส่งออกของไทยและราคาข้าวในตลาดโลกเท่ากับ -0.85 และ 0.93 ตามลำดับ ค่าความยืดหยุ่นของราคาข้าวในตลาดโลกต่อปริมาณการบริโภคข้าวของโลก ปริมาณผลผลิตข้าวของโลก และราคาข้าวในตลาดโลก เท่ากับ 28.23 -0.36 และ 0.78 ตามลำดับ ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ ราคาข้าวขายส่ง ราคาข้าวส่งออก และราคาข้าวในตลาดโลก มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ และจากผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก โดยสมมติให้ปริมาณการบริโภคข้าวของโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 7 พบว่า ราคาข้าวในตลาดโลกจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.29 ส่งผลให้ปริมาณการส่งออกข้าวไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.38 ราคาข้าวขายส่งของไทยสูงขึ้นร้อยละ 1.47 ส่งผลให้ความต้องการใช้ข้าวภายในประเทศลดลงร้อยละ 0.04 ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้สูงขึ้นร้อยละ 1.69 พื้นที่เพาะปลูกข้าวขยายตัวร้อยละ 0.13 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.03 และผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.15 ดังนั้น เพื่อรักษาระดับราคาข้าวในประเทศไม่ให้เกิดต่ำเมื่อมีผลผลิตออกมามาก รัฐควรส่งเสริมให้มีการสร้างไซโลเพื่อการเก็บรักษาข้าว และควรวางมาตรการตรวจสอบและรักษาคุณภาพข้าวก่อนส่งออกเพื่อรักษาระดับราคาส่งออก ซึ่งส่งผลต่อราคาภายในประเทศด้วย

พิชชา พุทธิพงษ์ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่องอุปสงค์เพื่อการส่งออกข้าวไทยก่อนและหลังลดค่าเงินบาท พบว่าปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การส่งออก คือ ราคาส่งออกข้าวไทย อัตราแลกเปลี่ยน และมูลค่าการส่งออกของประเทศผู้นำเข้า โดยมีค่าความยืดหยุ่นของปัจจัยทุกตัวที่มี

ผลในช่วงก่อนการลดค่าเงินในตลาดเอเชียและตลาดสหรัฐอเมริกา มากกว่าค่าความยืดหยุ่น ในช่วงหลังการลดค่าเงินบาท เมื่อทดสอบ chow test พบว่า สมการส่งออกข้าวไทยมีลักษณะเปลี่ยนแปลงเป็นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นต่อราคาต่ำลงภายหลังจากการลดค่าเงินบาท ดังนั้น นโยบายด้านการส่งออกข้าวควรเป็นการรักษาเสถียรภาพราคาส่งออก โดยเฉพาะในตลาดที่มีอำนาจซื้อสูงเพื่อรักษาเสถียรภาพรายได้จากการส่งออก

วรรณพร หาญวิริยะพันธ์ (2546) ศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการส่งออกกึ่งปกป้องของไทย ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดส่งออกกึ่งปกป้องจากการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ในช่วงปี พ.ศ. 2536-2539 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 คือ ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงขนาดของตลาดของไทยในตลาดสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เท่ากับร้อยละ 102.90 และ 102.05 ของผลการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดทั้งหมด ตามลำดับ ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงขนาดของตลาดของอินโดนีเซียในตลาดสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เท่ากับร้อยละ 261.42 และ 45.29 ของผลการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนผลที่เกิดจากการแข่งขันของไทยในตลาดดังกล่าวเท่ากับร้อยละ -2.90 และ -2.05 ของผลการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดทั้งหมด ตามลำดับ ผลที่เกิดจากการแข่งขันของอินโดนีเซียในตลาดดังกล่าว เท่ากับร้อยละ -361.42 และ 54.71 ของผลการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดทั้งหมด ตามลำดับ ผลที่เกิดจากการขยายขนาดตลาดในตลาดรวม คือ รวมตลาดสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเข้าด้วยกันของไทยและอินโดนีเซีย เท่ากับร้อยละ 100.00 และ 235.84 ของผลการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดทั้งหมด ตามลำดับ ผลที่เกิดจากการแข่งขันในตลาดรวมดังกล่าวของไทยและอินโดนีเซียเท่ากับร้อยละ -2.68 และ -133.25 ของผลการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดทั้งหมด ตามลำดับ และผลที่เกิดจากการกระจายตัวของตลาดรวมดังกล่าวของไทยและอินโดนีเซีย เท่ากับร้อยละ 2.68 และ -2.59 ของผลการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การส่งออกกึ่งปกป้องของไทย พบว่า ราคาส่งออกกึ่งปกป้องของไทย ราคาวัตถุดิบ และอัตราค่าจ้างแรงงาน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่ออุปทานการส่งออกกึ่งปกป้องของประเทศ โดยมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 2.10 -0.40 และ -0.37 ตามลำดับ

พิศมัย รัตนะ (2547) ศึกษาเรื่องการส่งออกข้าว โดยทำการศึกษาข้าวหอมมะลิ จากผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีค่า RCA ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2546 มีค่าเพิ่มขึ้นสูงกว่าประเทศคู่แข่ง แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีความได้เปรียบในการส่งออกข้าวหอมมะลิ ทั้งนี้เนื่องมาจากคู่แข่งชั้นมีผลผลิตลดลงจากภาวะการณ์ชะลอตัวของเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยเฉพาะประเทศ

สหรัฐอเมริกาที่ประสบปัญหาสงครามกับอิรัก และประเทศจีนได้มีการนำเข้าข้าวจากประเทศไทยเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ประเทศอื่น ๆ ได้หันมานำเข้าข้าวหอมมะลิจากประเทศไทยมากขึ้น ส่วนการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT) และส่วนครองตลาด โดยใช้เครื่องมือบีซีจีเมทริกซ์ (BCG matrix) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพภายใน ภายนอก และอัตราการเจริญเติบโตในการส่งออกข้าวหอมมะลิของไทย พบว่า แม้ข้าวหอมมะลิจะมีราคาสูงขึ้นแต่ความที่มีชื่อเสียง และคุณภาพของข้าวหอมมะลิสามารถทำให้ต่างประเทศยังคงให้ความเชื่อถือ ส่งผลให้ศักยภาพในการส่งออกข้าวของไทยอยู่ในเกณฑ์สูง มีความได้เปรียบที่เหนือกว่าคู่แข่งและทำให้ไทยเป็นผู้นำในการส่งออกข้าว

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย จำกัด (2548) ได้กล่าวถึงการค้าข้าวในตลาดโลกว่า ประเทศผู้ผลิตข้าวที่สำคัญ อย่างประเทศอินเดีย คาดว่าจะการส่งออกข้าวบาสมัติของอินเดียได้เพิ่มขึ้น และข้าวประเภทนี้เป็นคู่แข่งของข้าวหอมของไทยในบางตลาด นอกจากนี้ราคาข้าวของอินเดียยังอยู่ในระดับต่ำกว่าไทยเกือบ 10 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อตัน ส่วนอีกประเทศที่น่าจับตา คือ ประเทศเวียดนาม คาดว่าในปี พ.ศ. 2548 มีแนวโน้มการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นทำให้คาดหมายได้ว่า ประเทศเวียดนามจะกลับมาเป็นคู่แข่งชั้นในการส่งออกข้าวของไทย

การตรวจเอกสารข้างต้น พบว่าได้มีการศึกษาถึงเรื่องข้าวที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกข้าวทั้งหมดทุกชนิด การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องอุปสงค์ และปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออก แต่ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการส่งออกข้าวรหัส HS 100630 และการศึกษาความสามารถในการแข่งขันส่งออกมักมีเครื่องมือที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์การส่งออก คือ ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ และการใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ เช่น งานวิจัยของกฤษฎา (2546) ได้ให้แนวทางการศึกษาเรื่อง การส่งออกข้าวหอมมะลิของไทยในตลาดโลก และนิตยา (2542) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดส่งออกข้าวของไทยและข้าวของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น จากดังกล่าวจึงได้แนวคิดในการนำเครื่องมือทั้งสองมาใช้ในการศึกษา จึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวรหัส HS 100630 ของไทย

สมมติฐานของการศึกษา

1. ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกข้าวขาวของไทยมีค่ามากกว่า 1 แสดงถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดโลก เมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งคือ อินเดีย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม

2. การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางการตลาดข้าวของประเทศไทย ทั้ง 3 ช่วงคาดว่าจะมีผลมาจากการเพิ่มขึ้นของการแข่งขันทางการตลาด การขยายตัวของตลาด จากการกระจายตลาด และจากผลกระทบร่วมจากการปรับตัว

แนวคิดทางทฤษฎี

ในหัวข้อนี้เป็นการนำเสนอทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยอาศัยทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของบาลาสซา (Balassa) ซึ่งอธิบายถึงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ การวิเคราะห์ส่วนแบ่งทางการตลาด ซึ่งพัฒนาขึ้นมาโดยแอล. อาร์. ริกอซ (L.R. Rigaus) ดี.ซี. สปรอท (D.C. Sportt) จี.แอล. ออชเนอร์ (G.L. Ochsner) และจี. แอล. แครมเมอร์ (G.L. Cramer) และแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ของลีเมอร์และสทีน (Leamer and Stem) โดยมีรายละเอียดของแต่ละทฤษฎีดังต่อไปนี้

ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ

ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ หมายถึง ความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าของประเทศอื่น ๆ โดยต้นทุนดังกล่าวมีวิธีการวัดโดยใช้หน่วยของสินค้าชนิดหนึ่งที่ผลิตได้ (เช่น Y เป็นต้น) เป็นหน่วยวัดต้นทุนในการผลิตสินค้าที่ต้องการ (เช่น X เป็นต้น) ต้นทุนนี้ เรียกว่า ต้นทุนเปรียบเทียบ (อุดม, 2543)

แนวคิดทฤษฎีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ (absolute advantage theory) ของอดัม สมิท (Adam Smith) อธิบายว่า การค้าเกิดขึ้นได้จากการได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ นั่นคือ ประเทศใดประเทศหนึ่งจะผลิตเฉพาะสินค้าที่มีความชำนาญแล้วนำมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าของอีกประเทศหนึ่ง ทำให้ประเทศทั้งสองมีสินค้าบริโภคมากขึ้น เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) แสดงแนวคิดในเรื่องการค้าระหว่างประเทศเพิ่มเติมจากของอดัม สมิท โดยริคาร์โด ได้เน้นสภาพทางการค้าภายใต้ระบบเสรีว่า แต่ละประเทศจะมีความชำนาญเฉพาะอย่างในการผลิตสินค้า ซึ่งสามารถผลิตได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า และแต่ละประเทศจะนำเข้าสินค้าที่ผลิตแล้วมีต้นทุนโดยเปรียบเทียบในการผลิตสูงกว่าเป็นสินค้าเข้าแทน แสดงว่า ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบถูกกำหนดโดยต้นทุนเชิงเปรียบเทียบ ในระยะแรก ๆ การค้าในระบบเศรษฐกิจแบบเปิดและมีการแข่งขันโดยเสรี ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศในสินค้าใดสินค้านึงนั้น จะเป็นไปตามทฤษฎีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ในประเทศนั้น (factor endowment theory) ซึ่งประเมิน

ออกมาในรูปของราคา และผลของการค้าระหว่างประเทศจะทำให้ราคาของปัจจัยการผลิตเท่ากันระหว่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการทดแทนและการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตในประเทศ และในที่สุดการผลิตสินค้าที่มีการค้าระหว่างประเทศ ทำให้สัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตจะต้องอยู่ภายใต้ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ ลักษณะการจ้างงานเต็มที่ในประเทศที่มีการจ้างงานต่ำทำให้ประเทศนั้นมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

ในการผลิตที่เน้นการใช้แรงงาน ซึ่งความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนี้สามารถวัดได้โดยการหาค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ เครื่องชี้วัดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (revealed comparative advantage: RCA) ภายใต้ข้อสมมติที่ว่าความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบทางการค้าระหว่างประเทศ สูตรที่ใช้ในการคำนวณค่า RCA มีดังนี้

$$RCA_i = (X_{ik} \div X_i) \div (X_{wk} \div X_w)$$

โดยกำหนดให้

RCA_i = ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในสินค้า k ของประเทศ i

X_{ik} = มูลค่าการส่งออกสินค้า k ของประเทศ i

X_i = มูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ i

X_{wk} = มูลค่าการนำเข้าสินค้า k ของโลก

X_w = มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของโลก

ในที่นี้

k = ข้าวขาว

i = ประเทศไทยและประเทศคู่แข่งในแต่ละตลาด ซึ่งได้แก่ อินเดีย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม

ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCA) ที่ได้นำไปเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของโลกซึ่งมีค่าเท่ากับหนึ่ง ดังนั้นจึงสามารถแปลความหมายของค่า RCA ได้ดังนี้

ถ้าค่า RCA > 1 หมายความว่า สัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของประเทศ i ต่อการส่งออกทั้งหมดของประเทศ i สูงกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก หรือประเทศ i มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า k ไปยังตลาด w

ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ถ้าค่า $RCA < 1$ หมายความว่า สัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของประเทศ i ต่อการส่งออกทั้งหมดของประเทศ i ต่ำกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก หรือประเทศ i ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า k ไปยังตลาด w หรืออยู่ในฐานะที่เสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า k

ถ้าค่า $RCA = 1$ หมายความว่า อัตราการส่งออกของสินค้า k ดังกล่าวเท่ากัน

โดยทั่วไปนอกจากจะพิจารณาค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (revealed comparative advantage: RCA) กับประเทศ i แล้ว ต้องพิจารณาเปรียบเทียบค่าดังกล่าวกับประเทศคู่แข่งที่ส่งออกอีกประเทศหนึ่ง เมื่อเทียบกับอีกประเทศหนึ่งแล้วมีค่าสูงกว่า แสดงว่า ประเทศนั้นมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าชนิดนั้น ๆ ในตลาดที่กำลังพิจารณา นอกจากนี้ยังสามารถใช้แนวคิดวิธีการวัดค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการดูแนวโน้มความได้เปรียบในการส่งออกสินค้าชนิดนั้น ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ถ้าค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของสินค้าชนิดใดมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับ ย่อมชี้ให้เห็นถึงความได้เปรียบหรือความสามารถในการแข่งขัน การส่งออกสินค้าชนิดนั้นก็จะมีอนาคตที่ดี

ข้อดีของ RCA คือ ทำให้เห็นภาพกว้าง ๆ ของการส่งออกสินค้าเมื่อเปรียบเทียบกับ การส่งออกสินค้า k ของทั่วโลก

ข้อจำกัดของ RCA มีอยู่หลายประการ คือ

1. ขนาดของประเทศที่นำมาพิจารณา ถ้าประเทศเล็กมูลค่าการส่งออกสินค้ารวมของประเทศจะมีค่าน้อยกว่าประเทศที่มีขนาดใหญ่กว่า ดังนั้น RCA ของประเทศที่มีขนาดใหญ่เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับประเทศที่เล็กแล้วมักจะน้อยกว่า จึงไม่สามารถสรุปไปแน่ชัดว่าประเทศใดมีความสามารถในการส่งออกมากกว่าหรือน้อยกว่ากัน

2. RCA ของการส่งออกสินค้า k ของประเทศที่มีการส่งออกสินค้าเกษตรเป็นหลักจะมีค่าสูงกว่า RCA ของประเทศที่มีการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะว่ามูลค่าการส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมจะสูงกว่ามูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตร

3. การที่ค่า RCA มากกว่า 1 หรือ RCA น้อยกว่า 1 ไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่า ความสามารถนั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากปัจจัยใด

ถึงแม้ว่าค่า RCA จะมีข้อจำกัดมากกว่าข้อดีแต่ค่า RCA ก็ยังแสดงการเปลี่ยนแปลงทิศทางการส่งออกสินค้า k ของประเทศหนึ่งได้ โดยคำนวณหาค่า RCA ของหลายช่วงเวลาแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน แต่ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ของ RCA

จากแนวคิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศต่างๆ ที่ส่งออกไปยังประเทศที่นำเข้าที่สำคัญต่างๆ ได้ (วรรณพร, 2546) โดยการวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศที่ส่งออกข้าวขาวรายสำคัญของโลก ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

$$RCA_{ij} = (X_{ijk} \div X_{ij}) \div (X_{jk} \div X_j)$$

RCA_{ij} = ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในสินค้า k ของประเทศ i ในตลาด j

X_{ijk} = มูลค่าการส่งออกสินค้าข้าวของประเทศ i ไปยังตลาด j

X_{ij} = มูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ i ไปยังตลาด j

X_{jk} = มูลค่าการนำเข้าสินค้าข้าวของตลาด j

X_j = มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของตลาด j

ในที่นี้

k = ข้าวขาว

i = ประเทศไทยและประเทศคู่แข่งในแต่ละตลาด ซึ่งได้แก่ อินเดีย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม

j = ประเทศผู้นำเข้า ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์

แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Model: CMS)

การวิเคราะห์ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขันของไทยว่ามีความได้เปรียบ หรือสูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง แต่ไม่ได้อธิบายว่าความสามารถนั้นเกิดจากสาเหตุใด ดังนั้นแบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (CMS) จะถูกนำมาใช้เพื่อวัดการขยายตัวของส่งออกในแต่ละสินค้าของประเทศ ในสองช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) จะช่วยอธิบายถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของการส่งออกในสินค้าแต่ละชนิดว่าเป็นผลเนื่องมาจากการขยายตัวของตลาดโลก และหรือเป็นผลของการกระจายตัวของตลาด และหรือเป็น

ผลนี้เนื่องมาจากความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเอง หรือเป็นผลมาจากทิศทางของการส่งเสริมการส่งออก โดยมีพื้นฐานการวิเคราะห์ตั้งอยู่บนข้อสมมติทั่วไปที่ว่า การส่งออกสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งจะถูกกำหนด โดยปัจจัย 2 ด้าน คือ ปัจจัยด้านอุปทานและอุปสงค์ ซึ่งอุปทานจะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของประเทศผู้ส่งออก และอุปสงค์จะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของประเทศผู้นำเข้า

แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) ที่ประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์มีข้อสมมติพื้นฐานดังนี้

1. กำหนดให้ลักษณะอุปสงค์ของประเทศผู้นำเข้าเป็นตัวแปรภายนอกและไม่สามารถควบคุมได้โดยประเทศส่งออก
2. ส่วนแบ่งตลาดส่งออกของประเทศผู้ส่งออกที่กำลังศึกษาอยู่ในตลาดใดตลาดหนึ่งจะกำหนดให้มีค่าคงที่ ตราบเท่าที่ประเทศส่งออกดังกล่าวสามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ในตลาดนี้ได้ ซึ่งหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของประเทศดังกล่าวในตลาดใดตลาดหนึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากความสามารถในการแข่งขันของประเทศนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่น ๆ ซึ่งในทางอ้อมความสามารถในการแข่งขันนี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวด้านอุปทานภายในประเทศผู้ส่งออกดังกล่าว
3. ความยืดหยุ่นของอุปทานการส่งออกมีค่าอนันต์ (infinite) นั่นคือประเทศผู้ส่งออกสามารถขยายการผลิตสินค้าเพื่อสนองตลาดโลกที่ขยายตัวได้เสมอ
4. สินค้าที่ผลิตโดยผู้ผลิตจากประเทศต่าง ๆ มีลักษณะและคุณภาพเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันจนไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในแง่ของผู้บริโภค
5. ไม่มีการร่วมมือกันระหว่างประเทศผู้ส่งออกในตลาดโลก

แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) ตามแนวคิดของ Leamer and Stern (1970) มีแนวคิดในการวิเคราะห์ คือ ต้องพิจารณาถึงผลของการส่งออกของประเทศใดประเทศหนึ่ง เมื่อสมมติว่าประเทศดังกล่าวพยายามรักษาส่วนแบ่งตลาดในตลาดโลกไว้เท่าเดิม ซึ่งแบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ สามารถเขียนได้ดังนี้

$$A_i = W_i + C_i + D_i + P_i^* + (P_i - P_i^*)$$

กำหนดให้

$$A_i = \text{การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงของการส่งออก}$$

$$W_i = \text{ผลจากการขยายตัวของอุปสงค์โลก หรือการส่งออกทั้งหมดของโลก}$$

C_i	= ผลจากส่วนประกอบของสินค้าส่งออก
D_i	= ผลจากการกระจายตลาด
P_i	= ผลจากการแข่งขัน
P_i^*	= ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง
$(P_i - P_i^*)$	= ผลกระทบร่วมจากการปรับการส่งออกถูกหรือผิดทิศทาง
i	= ประเทศผู้ส่งออกหรือกลุ่มประเทศผู้ส่งออก

ในกรณีที่ส่วนแบ่งตลาดของประเทศใดในตลาดโลกที่กำหนดให้คงที่ สามารถแยกได้ว่าเป็นผลมาจากการแข่งขัน ผลจากส่วนประกอบของสินค้า และผลจากการกระจายตลาดโดยพิจารณาการขยายตัวในแต่ละสินค้าของประเทศในสองช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และถ้าส่วนแบ่งตลาดของประเทศเปลี่ยนแปลงไป แบบจำลอง CMS จะช่วยอธิบายถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของการส่งออก และ/หรือปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการส่งออกในสินค้าแต่ละชนิดว่าเป็นผลเนื่องจาก

1. ผลจากการขยายตัวของอุปสงค์โลก (world growth effect: W_i) การขยายตัวของอุปสงค์โลก หากผลดังกล่าวมีค่าเป็นบวก แสดงว่า การขยายตัวของมูลค่าการส่งออก โดยสมมุติให้อัตราการขยายตัวของการส่งออกของประเทศที่พิจารณาเท่ากับอัตราการขยายตัวของการส่งออกของโลก กล่าวคือ ผลการขยายตัวดังกล่าวมีสาเหตุจากอัตราการส่งออกที่เพิ่มขึ้นเป็นผลจากการที่ความต้องการสินค้าของโลกโดยรวมสูงขึ้น ตรงกันข้ามหากผลดังกล่าวมีค่าเป็นลบแสดงว่ามูลค่าการส่งออกที่ลดลงเป็นผลจากการที่ความต้องการสินค้าของโลกโดยรวมลดลง

2. ผลจากส่วนประกอบ (commodity composition effect: C_i) สำหรับการพิจารณาประเทศที่ส่งออกสินค้าหลายชนิด ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประเทศที่พิจารณานั้นมุ่งเน้นในการส่งออกสินค้าที่มีอัตราการขยายตัวของอุปสงค์สูงกว่า หรือต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของอุปสงค์ของโลกโดยรวมอย่างไร หากผลจากส่วนประกอบมีค่าเป็นบวกแสดงว่าสินค้าที่ส่งออกส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังศึกษามีอัตราการส่งออกสูงกว่าอัตราการส่งออกโดยเฉลี่ยของโลก แต่หากผลจากส่วนประกอบมีค่าเป็นลบแสดงว่าสินค้าส่งออกส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังพิจารณา มีอัตราการส่งออกต่ำกว่าอัตราการส่งออกโดยเฉลี่ยของโลก

3. ผลจากการกระจายตลาด (directional effect: D_i) ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประเทศที่กำลังพิจารณาได้ส่งออกสินค้าไปยังตลาดที่มีอัตราการเติบโตสูงกว่า หรือต่ำกว่าอัตราการเติบโตโดยเฉลี่ยของโลก หากผลดังกล่าวมีค่าเป็นบวกแสดงว่าประเทศผู้ส่งออกที่กำลังพิจารณาส่งสินค้า

ส่วนใหญ่มักไปยังตลาดที่มีอัตราการเติบโตสูงกว่าอัตราการเติบโตโดยเฉลี่ยของโลก แต่หากผลดังกล่าวมีค่าเป็นลบแล้วแสดงว่าประเทศผู้ส่งออกที่กำลังพิจารณาส่งสินค้าส่วนใหญ่มักไปยังตลาดที่มีอัตราการเติบโตต่ำกว่าอัตราการเติบโตโดยเฉลี่ยของโลก

4. ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง (pure competitiveness effect: P^*) เป็นผลต่างระหว่างผลการส่งออกที่เป็นจริงกับผลการส่งออกที่เพียงพอเพื่อให้ประเทศผู้ส่งออกที่กำลังพิจารณาสามารถรักษาส่วนแบ่งในตลาดได้เท่าเดิมโดยผลต่างนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขันเมื่อเทียบกับผู้ส่งออกจากประเทศอื่น หากผลดังกล่าวมีค่าเป็นบวกแสดงว่าประเทศดังกล่าวมีความสามารถในการแข่งขัน กล่าวคือการส่งออกที่เป็นจริงมากกว่าผลการส่งออกที่เพียงพอเพื่อรักษาส่วนแบ่งในตลาด แต่หากผลดังกล่าวมีค่าเป็นลบแสดงว่าประเทศดังกล่าวมีความสามารถในการแข่งขันที่ต่ำ กล่าวคือ การส่งออกที่เป็นจริงน้อยกว่าผลการส่งออกที่เพียงพอต่อการรักษาส่วนแบ่งในตลาด

5. ผลกระทบร่วม (interaction effect: $(P_i - P^*)$) เป็นผลต่างระหว่างผลการส่งออกที่เพียงพอเพื่อให้ประเทศผู้ส่งออกสามารถรักษาส่วนแบ่งในตลาดกับผลการส่งออกที่เกิดจากการเติบโตของโลกโดยรวม หากผลดังกล่าวมีค่าเป็นบวกแสดงว่า การส่งออกที่เพียงพอเพื่อรักษาส่วนแบ่งในตลาดโลกนั้นสอดคล้องกับภาวะการเติบโตของอุปสงค์โลก กล่าวคือ การส่งออกดังกล่าวเป็นการเพิ่มการส่งออกในขณะที่อุปสงค์ของโลกกำลังขยายตัวเพิ่มขึ้น หรือการส่งออกดังกล่าว ได้ลดลงในขณะที่อุปสงค์ของโลกกำลังหดตัวลง แต่หากผลดังกล่าวมีค่าเป็นลบแสดงว่า การส่งออกที่เพียงพอเพื่อรักษาส่วนแบ่งในตลาดโลกนั้นไม่สอดคล้องกับภาวะการเติบโตของอุปสงค์โลก กล่าวคือการส่งออกดังกล่าวเป็นการเพิ่มการส่งออกในขณะที่อุปสงค์ของโลกกำลังหดตัว หรือ การส่งออกดังกล่าวได้ลดลงในขณะที่อุปสงค์ของโลกกำลังหดตัวลง

ผลรวมจากปัจจัยเหล่านี้แสดงผลการขยายตัวการส่งออกที่เป็นจริง (actual export: A_i) ซึ่งผลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกระหว่างปีสุดท้ายกับปีฐาน

จากแบบจำลอง CMS ที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้อธิบายถึงการขยายตัวของ การส่งออกข้าวของไทยและประเทศคู่แข่ง ซึ่งเป็นการพิจารณาเป็นรายสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง ดังนั้น แบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้จึงไม่มีปัจจัยของผลจากส่วนประกอบของสินค้าส่งออกพิจารณาด้วย เพราะฉะนั้นในแบบจำลอง CMS ที่ใช้วิเคราะห์นี้จึงมีเพียง 4 ปัจจัยเท่านั้น ได้แก่ ผลจากการขยายตัวของตลาดโลก ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ผลจากการกระจายตลาด และผลกระทบร่วมจากการปรับตัว

การวิเคราะห์ด้วยวิธี CMS ยังสามารถระบุได้ว่า สัดส่วนของแต่ละปัจจัยทั้ง 4 ประการ นั้นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของการส่งออกมากน้อยเพียงใด ซึ่งสามารถแสดงผลได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \sum_j x_{ijk} - \sum_j x_{ijk}^0 &= [G_k \sum_j x_{ijk}^0 - \sum_j x_{ijk}^0] + [\sum_j (G_{jk} x_{ijk}^0) - G_k (\sum_j x_{ijk}^0)] \\ &+ [\sum_j (G_{jk}^* x_{ijk}) - \sum_j x_{ijk}^0] + [\sum_j x_{ijk} - \sum_j (G_{jk} x_{ijk}^0)] \\ &- [\sum_j (G_{jk}^* x_{ijk}) - \sum_j x_{ijk}^0] \end{aligned}$$

โดยกำหนดให้

X	=	มูลค่าการส่งออก
i	=	ประเทศส่งออก i (i = ประเทศไทย เวียดนาม อินเดีย และสหรัฐอเมริกา)
j	=	ประเทศนำเข้า j (j = ประเทศผู้นำเข้าข้าวที่สำคัญของไทย)
k	=	ชนิดสินค้า ในที่นี้ คือ ข้าวขาว
0	=	ปีฐาน
1	=	ปีที่กำลังพิจารณาหรือปีปัจจุบัน

โดยที่

$\sum_j x_{ijk}$	=	ผลรวมของมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยไปยังอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ในช่วงปีที่ 1
$\sum_j x_{ijk}^0$	=	ผลรวมของมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยไปยังอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ในช่วงปีที่ 0
G_k	=	สัดส่วนระหว่างผลรวมของมูลค่าการส่งออกข้าวของโลก
G_{jk}	=	สัดส่วนระหว่างผลรวมของมูลค่าการส่งออกข้าวของโลกในอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์
G_{jk}^*	=	ส่วนกลับของสัดส่วนระหว่างผลรวมของมูลค่าการส่งออกข้าวของโลกในอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์

จากสูตรข้างต้น สามารถปรับค่าเพื่อหาอัตราการขยายตัวการส่งออกของโลก อัตราการขยายตัวการส่งออกข้าวของโลก และอัตราการขยายตัวการส่งออกของสินค้าข้าวของโลกไปยังตลาด j ได้

โดยกำหนดให้

$$\begin{aligned}
 g &= G - t \\
 &= \left(\sum_{ijk} x_{ijk} \div \sum_{ijk} x_{ijk}^0 \right) - 1 \\
 &= \text{อัตราการขยายตัวการส่งออกของโลก} \\
 \\
 g_k &= G_k - 1 \\
 &= \left(\sum_{ij} x_{ijk} \div \sum_{ij} x_{ijk}^0 \right) - 1 \\
 &= \text{อัตราการขยายตัวการส่งออกของสินค้า k ของโลก} \\
 \\
 g_{jk} &= G_{jk} - 1 \\
 &= \left(\sum_i x_{ijk} \div \sum_i x_{ijk}^0 \right) - 1 \\
 &= \text{อัตราการขยายตัวการส่งออกของสินค้า k ของโลกไปยังตลาด j} \\
 \\
 g_{jk}^* &= 1 - G_{jk}^* \\
 &= 1 - \frac{1}{\sum_i x_{ijk} \div \sum_i x_{ijk}^0} \\
 &= 1 - \frac{\sum_i x_{ijk}^0}{\sum_i x_{ijk}} \\
 &= \text{ส่วนกลับของอัตราการขยายตัวการส่งออกของโลกในสินค้า k ในตลาด j} \\
 &\quad \text{จากช่วงเวลา } t = 1 \text{ ไปสู่ช่วงเวลา } t = 0 \text{ (ปีฐาน)}
 \end{aligned}$$

นอกจากการวิเคราะห์จะพิจารณาโดยรวมแล้ว การศึกษาครั้งนี้ยังวิเคราะห์ในตลาดเป้าหมายแต่ละตลาดอีกด้วย เพราะฉะนั้นแบบจำลองที่นำมาใช้วิเคราะห์ในแต่ละตลาดจึงเป็นแบบจำลองต่อไปนี้

$$\begin{aligned}
 X_{ijk} - X_{ijk}^0 &= (G_{jk} - 1)X_{ijk}^0 + (X_{ijk} - X_{ijk}^0) \\
 &\quad - (1 - G_{jk}^*)X_{ijk} + (1 - G_{jk}^*)X_{ijk} \\
 &\quad - (G_{jk} - 1)X_{ijk}^0
 \end{aligned}$$

ซึ่งจากแบบจำลองเป็นรายประเทศข้างต้นนี้ ในการวิเคราะห์รายประเทศจะไม่มี การนำ ผลจากการกระจายและผลจากส่วนประกอบมาวิเคราะห์ร่วมด้วย เนื่องจากการพิจารณา เพียงสินค้าข้าวชาวนิดเดียว และพิจารณาเป็นรายประเทศเท่านั้น (เกรนท์, 2546)

ข้อจำกัดของการวิเคราะห์ด้วยวิธี CMS

1. ถึงแม้วิธี CMS สามารถอธิบายได้ว่ามูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในแต่ละ ช่วงเวลานั้น มีสาเหตุจากปัจจัยใด แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้ ในการวิเคราะห์จำเป็นต้องนำปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาร่วมพิจารณาด้วย
2. วิธี CMS ไม่อาจทำนายได้ว่า ส่วนแบ่งตลาดในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก น้อยเพียงใด เนื่องจากวิธีนี้เป็นเพียงการอธิบายข้อมูลในอดีตเท่านั้น
3. ข้อสรุปที่ได้จากการคำนวณภายใต้ข้อสมมติส่วนแบ่งตลาดคงที่ จะมีความ สมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทางเลือกช่วงเวลาในการศึกษา การจำแนกชนิดของ สินค้า การจำแนกสินค้าและตลาดที่แตกต่างกันอาจได้ข้อสรุปที่แตกต่างกันไป

บทที่ 3

สภาพการผลิต การค้าข้าวของโลกและประเทศไทย

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เพราะประชากรมากกว่าครึ่งของประชากรทั้งหมดของโลกมีการบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ในบั้นนี้จึงเป็นการศึกษาด้านสถานการณ์การผลิต การค้า การบริโภค การส่งออกและการนำเข้าข้าวของโลก และของประเทศไทย ตลอดจนนโยบาย และมาตรการการค้าข้าวของประเทศต่าง ๆ

สถานการณ์การผลิต และการค้าข้าวโลก

ข้าวเป็นธัญพืชที่สำคัญของโลก โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียซึ่งถือว่าเป็นแหล่งผลิตและบริโภคข้าวแหล่งใหญ่ที่สุดในโลก ปริมาณการผลิต การบริโภค และการค้าข้าวของโลกล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภูมิภาคนี้ ซึ่งสถานการณ์ข้าวในปัจจุบันมีการแข่งขันและการกีดกันที่สูง จึงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวเอเชียเช่นกัน

ด้านการผลิตข้าวของโลก

ข้าวส่วนใหญ่ที่ผลิตได้ทั้งหมดนั้นจะใช้เป็นอาหารของมนุษย์ และจากการที่ประชากรโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่เป็นผู้ผลิตและส่งออกข้าวต้องทำการผลิตข้าวเพิ่มขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับการบริโภค ซึ่งการผลิตข้าวของโลกตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2546/47-2548/49 ผลผลิตข้าวโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปีเพาะปลูก 2546/47 ผลผลิตข้าวของโลก มีปริมาณ 391.79 ล้านตัน และเพิ่มขึ้นเป็น 400.49 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2547/48 (ตารางที่ 3) หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.22 ซึ่งจากการประมาณการผลิตข้าวโลกของกระทรวงเกษตรแห่งสหรัฐอเมริกา ในปีเพาะปลูก 2548/49 (เดือนสิงหาคม) มีปริมาณ 415.78 ล้านตันข้าวสาร ซึ่งการเพิ่มขึ้นของผลผลิตข้าวนั้นมีสาเหตุเนื่องจากประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียส่วนใหญ่ โดยเฉพาะประเทศผู้ผลิตและส่งออกข้าวที่สำคัญ คือ จีน อินเดีย บังคลาเทศ เวียดนาม และไทย มีผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4) ในปีเพาะปลูก 2547/48-2548/49 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมดของโลกประมาณ 148-152 ล้านเฮกตาร์ มีผลผลิตเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.98-4.08 ตันต่อเฮกตาร์

แหล่งผลิตข้าวที่สำคัญส่วนใหญ่จะอยู่ในทวีปเอเชีย ประเทศผู้ผลิตข้าวรายสำคัญ ได้แก่ จีน อินเดีย อินโดนีเซีย บังคลาเทศ และเวียดนาม (ตารางที่ 4) โดยในปีเพาะปลูก 2547/48 มีผลผลิตข้าวสารเท่ากับ 125.36 83.13 34.83 25.6 และ 22.72 ล้านตันข้าวสาร ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 31.30 20.75 8.69 6.39 และ 5.67 ของปริมาณผลผลิตข้าวโลก ตามลำดับ ปริมาณผลผลิตทั้ง 5 ประเทศรวมกันสูงถึงร้อยละ 72.82 ของปริมาณผลผลิตข้าวสารของโลก แต่ทั้งนี้ผลผลิตส่วนใหญ่ที่ได้จะถูกใช้ในการบริโภคในประเทศ สำหรับอินโดนีเซียและบังคลาเทศ แม้ว่าทั้งสองประเทศจะผลิตข้าวได้มากแต่ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการในประเทศ ส่วนจีน อินเดีย และเวียดนาม นั้นมีผลผลิตข้าวมากจึงมีข้าวเหลือเพื่อสำหรับส่งออกได้บ้าง

ตารางที่ 3 ปริมาณผลผลิต การบริโภค การค้าข้าว และสต็อกปลายปีของโลกระหว่างปีเพาะปลูก 2544/45-2548/49 (ล้านตันข้าวสาร)

รายการ	ปีเพาะปลูก				
	2544/45	2545/46	2546/47	2547/48	2548/49 ¹
ผลผลิต	399.11	377.49	391.79	400.49	415.80
บริโภค	412.00	407.42	412.97	407.81	413.40
การค้า	27.90	27.60	27.20	29.00	28.20
สต็อกปลายปี	136.43	106.47	85.29	77.98	80.40

หมายเหตุ¹ ข้อมูลประมาณการณเบื้องต้น ณ กันยายน 2549

ที่มา: (กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา, 2549)

การบริโภคข้าวของโลก

การบริโภคข้าวของโลกมีปริมาณการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอน โดยในปี พ.ศ. 2547 มีการบริโภคข้าวประมาณ 412.97 ล้านตันข้าวสาร เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2546 ร้อยละ 1.36 ซึ่งเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น้อยมาก และในปี พ.ศ. 2548 มีการบริโภคข้าวประมาณ 407.80 ล้านตันข้าวสาร ลดลงจากปี พ.ศ. 2547 คิดเป็นร้อยละ 1.25 ซึ่งลดลงในสัดส่วนที่น้อย ส่วนในปี พ.ศ. 2549 มีการประมาณปริมาณการบริโภคข้าวของโลกเป็นจำนวนเท่ากับ 413.40 ล้านตันข้าวสาร

เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2548 เพียง 5.6 ล้านตัน (ตารางที่ 3) คิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.37 จากการบริโภคข้าวปี พ.ศ. 2548

ตารางที่ 4 พื้นที่เพาะปลูก ผลผลิตต่อพื้นที่ และผลผลิตระหว่างปีเพาะปลูก 2547/48-2548/49

ประเทศ	พื้นที่เพาะปลูก (ล้านเฮกตาร์)		ผลผลิตต่อพื้นที่ (ตันต่อเฮกตาร์)		ผลผลิต (ล้านตัน)	
	2547/48	2548/49	2547/48	2548/49	2547/48	2548/49
ออสเตรเลีย	0.05	0.11	6.73	9.98	0.23	0.75
บังกลาเทศ	11.00	11.1	3.49	3.89	25.6	28.76
บราซิล	3.92	3.15	3.37	3.64	9.00	7.80
พม่า	6.00	6.27	2.75	2.87	9.57	10.44
จีน	28.38	29.00	6.31	6.23	125.40	126.40
อินเดีย	42.3	43.4	2.95	3.15	83.13	91.04
อินโดนีเซีย	11.65	11.8	4.64	4.59	34.83	34.96
ปากีสถาน	2.50	2.62	2.95	3.18	4.92	5.55
ฟิลิปปินส์	4.10	4.10	3.54	3.68	9.43	9.80
ไทย	10.00	10.22	2.63	2.70	17.36	18.20
เวียดนาม	7.45	7.33	4.62	4.63	22.72	22.42
โลก	149.6	151.9	3.98	4.08	400.5	415.8

ที่มา: (กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา, 2549)

ประเทศผู้บริโภควิทยุส่วนใหญ่อยู่ในทวีปเอเชียเช่นเดียวกับการผลิต ในปี พ.ศ. 2548 ประเทศที่มีการบริโภคข้าวสารมากที่สุด คือ จีน มีการบริโภคข้าวปีละประมาณ 130 ล้านตัน รองลงมา คือ อินเดีย ประมาณ 80 ล้านตัน อินโดนีเซีย ประมาณ 35 ล้านตัน บังกลาเทศ 26 ล้านตัน และ เวียดนาม 18 ล้านตัน โดยประเทศผู้บริโภควิทยุที่สำคัญมีการบริโภคข้าวในแต่ละปีเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในขณะที่บางประเทศก็มีการบริโภคข้าวลดลงด้วยเช่นกัน ในปี พ.ศ.2549 (เดือน

สิงหาคม) ประเทศที่มีการบริโภคข้าวเพิ่มขึ้นในสัดส่วนมากที่สุด คือ บังคลาเทศ มีการบริโภคข้าวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 7.81 ส่วนจีนซึ่งเป็นประเทศผู้บริโภครายมากที่สุดในโลกกลับมีการบริโภคข้าวลดลง โดยคิดเป็นร้อยละ 1.76 ดังนั้น จึงทำให้การบริโภคข้าวของโลกเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงปีเพาะปลูก 2544/45-2547/48 ผลผลิตข้าวโลกมีปริมาณต่ำกว่าปริมาณการบริโภคข้าวของโลก โดยผลผลิตข้าวของโลกเฉลี่ยมีประมาณปีละ 392.22 ล้านตัน ในขณะที่ปริมาณการบริโภคข้าวของโลกเฉลี่ยปีละ 410 ล้านตัน ส่งผลให้สต็อกข้าวสะสมของโลกคงเหลือปลายปีลดลง จากประมาณ 136.4 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2544/45 เหลือเพียงประมาณ 78.0 ล้านตัน ในปีเพาะปลูก 2547/48 (ตารางที่ 3)

การค้าข้าวของโลก

การค้าข้าวของโลกในปัจจุบันมีประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญ คือ ไทย เวียดนาม อินเดีย สหรัฐอเมริกา และปากีสถาน โดยเฉพาะอินเดียสามารถส่งออกข้าวได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีสต็อกข้าวประมาณ 10.5 ล้านตันข้าวสาร ซึ่งค่อนข้างสูงกว่าประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญรายอื่น อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีผู้ส่งออกข้าวหลายประเทศ แต่ประเทศผู้ส่งออกแต่ละประเทศมีสินค้าข้าวที่แตกต่างกัน คือ ไทย และสหรัฐอเมริกา แข่งขันกันในการส่งออกข้าวคุณภาพสูง ส่วนเวียดนาม อินเดีย และปากีสถาน เป็นคู่แข่งที่สำคัญของการส่งออกข้าวคุณภาพกลางและคุณภาพต่ำ แต่ทั้งนี้ประเทศไทยก็สามารถส่งออกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่งของโลกได้เป็นเวลานานถึง 20 ปี ติดต่อกัน

ในปี พ.ศ. 2548 ปริมาณการค้าข้าวโลกได้ขยายตัวเพิ่มขึ้น จากปริมาณการค้าข้าวในปี พ.ศ. 2546 ที่มีปริมาณการค้าข้าวเป็นจำนวน 27.6 ล้านตัน เพิ่มปริมาณเป็น 29.0 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2548 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.07 และการส่งออกข้าวรวมของโลก มีปริมาณการส่งออกข้าวเท่ากับ 28.87 ล้านตัน (ตารางที่ 5) เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 จำนวน 1.69 ล้านตัน โดยปริมาณการส่งออกข้าวในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวน 27.18 ล้านตัน ส่วนในปี พ.ศ. 2549 มีการประมาณการว่าการค้าข้าวโลกจะมีปริมาณ 28.2 ล้านตัน และประเทศที่มีการส่งออกข้าวมากที่สุดในโลกคือ ประเทศไทย มีปริมาณส่งออกประมาณ 7.5 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 26.59 ของปริมาณการส่งออกข้าวทั้งหมดของโลก รองลงมา คือ เวียดนาม อินเดีย และสหรัฐอเมริกา คิดเป็นร้อยละ 18.44 13.47 และ 13.12 ของปริมาณการส่งออกข้าวของโลก ตามลำดับ

ด้านการนำเข้านั้น ในปี พ.ศ. 2549 ประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญของโลก คือ ฟิลิปปินส์ ไนจีเรีย อิรัก อิหร่าน และอินโดนีเซีย โดยมีการคาดการณ์ว่าจะมีปริมาณการนำเข้าข้าวทั้งหมด 28.2 ล้านตันข้าวสาร และสัดส่วนในการนำเข้าข้าวของประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญดังกล่าวคิดเป็น

ร้อยละ 6.73 5.67 4.25 4.25 และ 3.19 ของปริมาณการนำเข้าข้าวทั้งหมดของโลก ตามลำดับ
 ในขณะที่ปี พ.ศ. 2546 อินโดนีเซียมีการนำเข้าข้าวมากที่สุด รองลงมา คือ ไนจีเรีย

ตารางที่ 5 ปริมาณการส่งออกข้าวของแต่ละประเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548 (พันตัน)

ประเทศ	ปี พ.ศ.		
	2546	2547	2548
อาร์เจนตินา	170	249	345
พม่า	388	130	190
จีน	2,583	880	656
อินเดีย	4,421	3,172	4,687
ปากีสถาน	1,958	1,986	2,900
ไทย	7,552	10,137	7,274
อุรุกวัย	675	804	762
เวียดนาม	3,795	4,295	5,174
สหภาพยุโรป	220	187	201
สหรัฐอเมริกา	3,834	3,090	3,862
อื่นๆ	1,259	1,297	1,679
โลกรวม	27,575	27,184	28,877

ที่มา: (กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา, 2549)

อย่างไรก็ตาม ความต้องการนำเข้าข้าวยังถูกกำหนดโดยปัจจัยหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นสภาพดินฟ้าอากาศ นโยบายของประเทศที่เกี่ยวกับการผลิตและการนำเข้า การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคของประชากร และที่สำคัญ คือ ฐานะทางการเงินของประเทศต่าง ๆ ข้อจำกัดในด้านการเงินของประเทศ หรือหากมีการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมันก็อาจส่งผลกระทบต่อความต้องการนำเข้าข้าวได้เช่นกัน (สายฝน, 2543)

ตารางที่ 6 ปริมาณการนำเข้าข้าวของแต่ละประเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548 (พันตัน)

ประเทศ	ปี พ.ศ.		
	2546	2547	2548
บังคลาเทศ	1,112	801	785
บราซิล	1,063	762	547
จีน	258	1,122	609
อินโดนีเซีย	2,750	650	500
ไนจีเรีย	1,448	1,369	1,777
ฟิลิปปินส์	1,300	1,100	1,890
ซาอุดีอาระเบีย	1,150	1,500	1,250
สิงคโปร์	375	346	375
สหภาพยุโรป	950	1,079	968
สหรัฐอเมริกา	458	477	419
รวมโลก	27,575	27,184	28,877

ที่มา: (กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา, 2549)

ในด้านราคาข้าวของตลาดโลกโดยปกติผู้ส่งออกและผู้นำเข้าจะพิจารณาอิงจากราคาข้าวของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ในกรณีของข้าวคุณภาพดี ส่วนกรณีราคาข้าวคุณภาพต่ำและปานกลางจะพิจารณาจากราคาข้าวของไทย พม่า และปากีสถาน ขณะที่ข้าวหนึ่งและข้าวกล้องพิจารณาจากราคาข้าวของไทยและสหรัฐอเมริกา (นิตยา, 2542) ซึ่งราคาข้าวในตลาดโลกจะแตกต่างกันตามชนิดของข้าว โดยข้าวเมล็ดสั้นจะประสบกับความกดดันด้านราคา มากกว่าข้าวเมล็ดยาว (อัมมาร, 2537) ด้านการเปลี่ยนแปลงราคาในตลาดโลกจะขึ้นอยู่กับภาวะและแนวโน้มการผลิตข้าวในทวีปเอเชีย

ภาวะข้าวของตลาดต่างประเทศที่สำคัญ

1. ประเทศผู้ส่งออก

1.1 เวียดนาม

เวียดนามเปลี่ยนจากประเทศที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าข้าวมาเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 หลังจากนั้นไม่กี่ปีเวียดนามก็กลายเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับสามรองจาก ไทย และสหรัฐอเมริกา และปัจจุบันเวียดนามเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับสองของโลกรองจากไทย

การผลิตข้าวของเวียดนามมีการพัฒนาอย่างมาก จากอดีตที่ประเทศเวียดนามไม่สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในประเทศจึงต้องมีการนำเข้า ทั้งที่เวียดนามมีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสม และเมื่อภาวะสงครามสิ้นสุดลง เวียดนามจึงค่อย ๆ เพิ่มการผลิตข้าว นอกจากนี้เวียดนามยังมีการลงทุนในการพัฒนาระบบชลประทานและเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยที่ส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมาก และการปรับปรุงการเก็บสต็อกข้าวให้เหมาะสม โดยเฉพาะการสนับสนุนธุรกิจไซโลอบข้าว ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพข้าวของเวียดนาม จนสามารถเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ (บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย, 2548)

ในปี พ.ศ. 2547 เวียดนามส่งออกข้าวจำนวน 4.29 ล้านตัน ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่รัฐบาลตั้งไว้ที่ 3.8 ล้านตัน เนื่องจากมีการเพิ่มการนำเข้าของประเทศในแถบแอฟริกา โดยประเภทข้าวที่เวียดนามส่งออกส่วนมากเป็นข้าวคุณภาพต่ำ ประเทศผู้ซื้อข้าวส่วนใหญ่ของเวียดนามยังคงเป็นประเทศในแถบเอเชีย ตามด้วยประเทศในแถบแอฟริกา ในขณะที่การส่งออกไปยังประเทศในแถบยุโรปมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่า ส่วนในปี พ.ศ. 2548 เวียดนามสามารถส่งออกข้าวได้ทั้งหมดจำนวน 5.17 ล้านตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 คิดเป็นร้อยละ 20.51 ซึ่งการเพิ่มขึ้นนี้เนื่องจากเวียดนามได้ชนะการประมูลข้าวของฟิลิปปินส์ และการสั่งซื้อข้าวเพิ่มขึ้นของอิหร่านและฟิลิปปินส์ นอกจากนี้เวียดนามได้มีการขยายตลาดข้าวไปยังประเทศใหม่ ๆ เช่น ลิเบีย แอฟริกาเหนือ รัสเซีย และตะวันออกกลาง เป็นต้น

นโยบายข้าวของเวียดนาม เน้นนโยบายการเพิ่มผลผลิต คือนอกจากจะทำการผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศแล้วยังเน้นผลิตเพื่อการส่งออกให้มากขึ้น โดยทั้งรัฐบาลและเอกชนจะส่งเสริมให้ปลูกโดยใช้พันธุ์ข้าวชนิดใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง โดยปี พ.ศ.2548 ได้มีการอนุมัติจากรัฐบาลให้มีการเพาะปลูกข้าวพันธุ์ใหม่เพิ่มขึ้นอีก 5-10 พันธุ์ โดยหนึ่งในนั้น ได้แก่ พันธุ์ข้าว ST5 ซึ่งเป็น

พันธุ์ข้าวหอมที่สามารถปลูกได้ดีในฤดูฝน สามารถให้ผลผลิตได้ถึง 10 ตันต่อเฮกตาร์ (1.6 ตันต่อไร่) โดยในช่วงแรกนี้บริษัท เวียดนามเซาท์เทิร์นฟู้ด (Vietnam Southern Food) จะให้การสนับสนุนในเรื่องของเงินทุนและเมล็ดพันธุ์และได้มีการรับประกันราคาซื้อขายข้าวเปลือกไว้ที่ 2,000 ดอลลาร์ต่อกิโลกรัม

ในปี พ.ศ. 2549 เวียดนามมีเป้าหมายที่จะผลิตข้าว ปริมาณ 38-39 ล้านตันข้าวเปลือก เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2548 ที่มีปริมาณการผลิตข้าว 33 ล้านตันข้าวเปลือก เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 15.2-18.2 เนื่องจากการฟื้นตัวจากภาวะภัยแล้ง ในปี พ.ศ. 2548 ที่ผ่านมาที่สร้างความเสียหายให้กับข้าวที่ปลูกในที่สูงทางตอนเหนือของประเทศ และภาวะน้ำท่วมที่สร้างความเสียหายให้กับพื้นที่ปลูกข้าวทางตอนใต้ของประเทศ นอกจากนี้กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา ได้มีการคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2549 เวียดนามจะยังคงส่งออกข้าวได้สูงถึงจำนวน 5.20 ล้านตัน ซึ่งใกล้เคียงกับปี พ.ศ. 2548 ที่ส่งออกได้ 5.17 ล้านตัน แต่ทั้งนี้ทางการเวียดนามได้จำกัดการส่งออกข้าวไว้ไม่ให้เกินปริมาณ 5 ล้านตัน เนื่องจากผลผลิตข้าวฤดูร้อน-ใบไม้ร่วงบางส่วนได้รับความเสียหายจากการระบาดของต๊กแตนสีน้ำตาล ตลาดส่งออกเป้าหมาย คือ ภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา และคิวบา นอกจากนี้เวียดนามจะเจาะตลาดญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และออสเตรเลีย ซึ่งเป็นตลาดข้าวคุณภาพสูงให้ได้มากขึ้น ปัจจัยที่ทำให้การส่งออกข้าวของเวียดนามเพิ่มปริมาณมากขึ้นเกินกว่าที่ได้คาดไว้ในปีที่ผ่านมา คือ การขึ้นราคาข้าวจากไทย ซึ่งเป็นประเทศคู่แข่งหลักของข้าวเวียดนาม ทำให้หลาย ๆ ประเทศเริ่มหันมาซื้อข้าวราคาถูกจากเวียดนามแทน อาทิเช่น อิหร่าน อุรุกวัย ซีเรีย และไนจีเรีย เป็นต้น (บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย, 2548)

สรุปได้ว่าจากเดิมที่เวียดนามเน้นการส่งออกเฉพาะข้าวคุณภาพกลางถึงต่ำ แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาการผลิตในด้านต่าง ๆ จนทำให้ก้าวเข้ามาแข่งขันในการส่งออกข้าวคุณภาพสูงด้วย โดยเริ่มขยายตลาดส่งออกข้าวคุณภาพสูง มีการปรับระบบไซโลอบข้าวเพื่อลดปริมาณความชื้นของข้าว และพัฒนาระบบการเก็บสต็อกข้าวที่เหมาะสมมากขึ้น อีกทั้งราคาข้าวของเวียดนามยังมีราคาต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ เนื่องจากต้นทุนการผลิตที่ต่ำ ทำให้ประเทศผู้นำเข้าต่าง ๆ หันมาซื้อข้าวจากเวียดนามมากขึ้น จึงทำให้เวียดนามก้าวมาเป็นประเทศที่มีบทบาทในฐานะผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สำคัญของโลก

1.2 อินเดีย

ประเทศอินเดียมักมีการปลูกข้าวได้ปีละ 2 ครั้ง คือ ข้าวฤดูแรกเรียกว่า คาริฟ เป็นการปลูกข้าวฤดูหลักให้ผลผลิตประมาณ ร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมด โดยเริ่มทำการเพาะปลูกเดือน

พฤษภาคม-เดือนสิงหาคม และเก็บเกี่ยวในเดือนกันยายน-เดือนธันวาคม ซึ่งในช่วงฤดูคาร์พนี่เป็นช่วงที่ฝนตกชุกและบางปีมีมรสุมหนักจนผลผลิตเสียหาย ส่วนฤดูที่สองเรียกว่า ราบี ต้องอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติและการชลประทาน จะให้ผลผลิตเพียงร้อยละ 10 ของผลผลิตทั้งหมด จะเริ่มทำการเพาะปลูกในเดือนพฤศจิกายน-เดือนกุมภาพันธ์ และเก็บเกี่ยวในเดือนมีนาคม-เดือนพฤษภาคม

การส่งออกข้าวของอินเดีย ประเภทข้าวที่ส่งออกแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ข้าวคุณภาพต่ำ และข้าวคุณภาพสูง ข้าวที่มีคุณภาพต่ำมาก ๆ ส่วนใหญ่จะผลิตเก็บไว้บริโภคภายในประเทศ ส่วนข้าวที่มีคุณภาพต่ำที่อินเดียส่งออก ส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพ 25-35 เปอร์เซ็นต์ และปลายข้าว 25 เปอร์เซ็นต์ ส่วนข้าวคุณภาพสูงที่อินเดียส่งออก ได้แก่ ข้าวบาสมาดิ ซึ่งเป็นข้าวคุณภาพสูงในตลาดโลก มีราคาสูง แต่ข้าวบาสมาดิไม่ใช่คู่แข่งของไทยเพราะไทยไม่ได้ส่งออกข้าวชนิดนี้ อีกทั้งตลาดที่บริโภคข้าวทั้ง 2 มีความแตกต่างกันด้วย ข้าวบาสมาดิแม้ว่าจะมีลักษณะเมล็ดที่ยาวกว่า และมีกลิ่นหอมมากกว่าข้าวหอมมะลิ แต่ข้าวบาสมาดิมีความร่วนมากกว่า ไม่เกาะและนุ่มเหมือนข้าวหอมมะลิของไทย (เกรนท์, 2546) คู่แข่งข้าวบาสมาดิของอินเดีย คือ ข้าวบาสมาดิที่มาจากปากีสถาน แต่ข้าวทั้ง 2 ประเทศไม่ได้เหมือนกันเลยทีเดียว เพราะว่าข้าวบาสมาดิของปากีสถานมีความยาวและความหอมที่น้อยกว่าข้าวบาสมาดิของอินเดีย ตลาดข้าวบาสมาดิคุณภาพสูงของอินเดีย คือ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยในปี พ.ศ. 2548 อินเดียมีการส่งออกข้าวบาสมาดิให้แก่ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นจำนวน 8.6 แสนตัน ซึ่งประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นประเทศที่ผู้นำเข้าข้าวบาสมาดิจากอินเดียอันดับ 1 นอกจากนี้ตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของอินเดีย ได้แก่ บังคลาเทศ แอฟริกาใต้ และไนจีเรีย

ในปี พ.ศ. 2548 อินเดียสามารถส่งออกข้าวได้ทั้งหมดจำนวน 4.69 ล้านตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 ที่ส่งออกได้ 3.17 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 47.95 ส่วนในปี พ.ศ. 2549 กระทรวงเกษตรฯ สหรัฐได้มีการคาดการณ์ว่า อินเดียจะยังคงส่งออกข้าวได้จำนวน 3.80 ล้านตัน ซึ่งต่ำกว่าปี พ.ศ. 2548 คิดเป็นร้อยละ 19 และในช่วง 8 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2549 (เดือนมกราคม-เดือนสิงหาคม) อินเดียได้มีการส่งออกข้าวแล้วประมาณ 2.88 ล้านตัน ต่ำกว่าในช่วงเดียวกันของปี พ.ศ. 2548 ที่ส่งออกได้ 3.10 ล้านตันคิดเป็นร้อยละ 7 ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกไปยังประเทศ ซาอุดีอาระเบีย บังคลาเทศ และไนจีเรีย (กรมการค้าต่างประเทศ, 2549 ข)

1.3 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา มีพื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ในเขตชลประทาน จึงทำให้ผลผลิตข้าวของสหรัฐอเมริกา ไม่เปลี่ยนแปลงมากนักในแต่ละปี และค่อนข้างมีเสถียรภาพทางการผลิตมากกว่าประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ของโลก เช่น จีน และอินเดีย เป็นต้น

การส่งออกข้าวของสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพสูงและข้าวคุณภาพปานกลาง ซึ่งสหรัฐอเมริกา จัดเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทย ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกา จะเริ่มสูญเสียความเป็นผู้นำในตลาดข้าวคุณภาพสูงให้แก่ไทยในปัจจุบัน แต่ด้วยความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบพฤติกรรมการค้าข้าว และนโยบายข้าวในสหรัฐอเมริกา ซึ่งยังคงมีอิทธิพลต่อการค้าข้าวในตลาดโลกด้วย

ตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของสหรัฐอเมริกา คือ ตะวันออกกลาง สหภาพยุโรป แอฟริกา และเอเชียในบางประเทศ ส่วนการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการส่งออกของสหรัฐอเมริกา ซึ่งแต่เดิมเป็นตลาดข้าวในแถบตะวันออกกลาง ได้แก่ อิรัก ซาอุดีอาระเบีย อิหร่าน แต่เนื่องมาจากปัญหาทางการเมือง ทำให้มีการนำเข้าข้าวจากสหรัฐอเมริกาลดลงอย่างมาก หรือในบางประเทศมีการงดการนำเข้าข้าวจากสหรัฐอเมริกา และตลาดในทวีปเอเชียที่เคยเป็นตลาดที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาลง โดยเฉพาะอินโดนีเซียและเกาหลีใต้ ซึ่งแต่เดิมเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญได้มีนโยบายส่งเสริมการเพาะปลูกข้าวภายในประเทศของตนเพื่อชดเชยการนำเข้า จนกระทั่งสามารถลดปริมาณการนำเข้าลงได้ ส่วนประเทศญี่ปุ่นกลับเป็นตลาดส่งออกข้าวของสหรัฐอเมริกาที่น่าสนใจ

ในปีเพาะปลูก 2547/48 ผลผลิตข้าวของสหรัฐอเมริกา เท่ากับ 7.46 ล้านตัน เมื่อเทียบกับในปีผ่านมาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.2 ซึ่งนับว่าเพิ่มขึ้นมากเป็นประวัติการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากการขยายพื้นที่การปลูกข้าว อันเป็นผลมาจากการที่ราคาข้าวในตลาดโลกอยู่ในเกณฑ์สูง การเพิ่มขึ้นอย่างมากของปริมาณผลผลิตข้าวของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ราคาข้าวส่งออกของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มลดลง ดังนั้น ช่องว่างระหว่างราคาข้าวส่งออกจากประเทศผู้ผลิตในเอเชีย และสหรัฐอเมริกา จะแคบลง ซึ่งหมายถึงสถานการณ์แข่งขันของข้าวสหรัฐอเมริกา ในบางตลาดปรับตัวดีขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย, 2548)

ในปี พ.ศ. 2548 สหรัฐอเมริกา มีการส่งออกข้าวได้เป็นจำนวน 3.86 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 13.36 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมดของโลก และเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 ซึ่งส่งออกได้ 3.09 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 24.9 ส่วนในปี พ.ศ. 2549 กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาได้ประมาณการ

ไว้ว่าสหรัฐอเมริกาจะมีการส่งออกข้าวปริมาณ 3.7 ล้านตัน ซึ่งมีจำนวนต่ำกว่า ปี พ.ศ. 2548 คิดเป็นร้อยละ 4.14 และในช่วง 8 เดือนแรกของ ปี พ.ศ. 2549 (เดือนมกราคม-เดือนสิงหาคม) สหรัฐอเมริกาสามารถส่งออกข้าวได้ประมาณ 2.31 ล้านตัน ต่ำกว่าในช่วงเดียวกันของปี พ.ศ. 2548 ซึ่งส่งออกได้ 2.64 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 12 (กรมการค้าต่างประเทศ, 2549 ข)

ในเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2549 สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ ได้รายงานเกี่ยวกับการค้นพบว่าข้าวของสหรัฐอเมริกามีการดัดแปลงพันธุกรรม ทำให้ประเทศญี่ปุ่นประกาศห้ามการนำเข้าข้าวเมล็ดยาวจากสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ร้านค้าในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปบางประเทศ ได้งดจำหน่ายข้าวดังกล่าวของสหรัฐอเมริกา เช่น ประเทศเยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ และฝรั่งเศส เป็นต้น ส่งผลให้ราคาข้าวของสหรัฐอเมริกาลดต่ำลงประมาณร้อยละ 10 และคาดว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อตลาดข้าวของสหรัฐอเมริกาสู่ถึง 150 ล้านเหรียญสหรัฐฯ

ในปัจจุบันสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่อันดับ 4 ของโลก แต่ผลผลิตข้าวของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากราคาข้าวในตลาดโลกอยู่ในเกณฑ์สูง จึงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าว ส่งผลให้แนวโน้มราคาข้าวส่งออกของสหรัฐอเมริกา ลดลงมาอยู่ในระดับใกล้เคียงกับราคาข้าวส่งออกของผู้ส่งออกในแถบเอเชีย ทำให้สหรัฐอเมริกา มีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น

2. ประเทศผู้นำเข้า

2.1 อินโดนีเซีย

ปริมาณการนำเข้าข้าวของอินโดนีเซียมีความไม่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตภายในประเทศเป็นสำคัญ แหล่งนำเข้าข้าวที่สำคัญของอินโดนีเซียในปัจจุบัน คือ ไทย ปากีสถาน เวียดนาม และพม่า ส่วนจีนเคยเป็นแหล่งนำเข้าข้าวที่สำคัญแหล่งหนึ่ง แต่ในปัจจุบันได้ลดความสำคัญลงมาก ข้าวที่อินโดนีเซียนำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพปานกลาง เช่น ข้าวขาว 20-25 เปอร์เซ็นต์ และข้าวหอม 20-25 เปอร์เซ็นต์ และข้าวคุณภาพต่ำ เป็นต้น ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 อินโดนีเซียมีการนำเข้าข้าวปีละประมาณ 1.5-2.75 ล้านตัน แยกเป็นข้าวขาวร้อยละ 57 ปลายข้าวร้อยละ 32 ที่เหลือเป็นการนำเข้าข้าวกล้องและข้าวเปลือกประมาณร้อยละ 11

นโยบายข้าวของประเทศอินโดนีเซีย มีเป้าหมายการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า โดยให้อยู่ในอัตราที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.0 ต่อปี แต่ไม่เกินร้อยละ 3.0 ต่อปี เนื่องจากยังมีปัญหาเรื่องเก็บ

รักษา มาตรการที่รัฐใช้สนับสนุนการผลิตข้าว ได้แก่ มาตรการขยายพื้นที่การผลิต การปรับปรุง พันธุ์ การจัดหาปุ๋ยและปัจจัยการผลิตราคาถูก และจัดหาสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้กับเกษตรกร สำหรับนโยบายการนำเข้าข้าวและส่งออกนั้นถูกกำหนดไว้ว่าจะให้นำเข้าเฉพาะช่วงที่ขาดแคลน เท่านั้น และต้องไม่ทำให้มีระดับสต็อกข้าวภายในประเทศของทุกปีเกินกว่า 2.8 ล้านตัน (กรมการค้าต่างประเทศ, 2549 ก)

2.2 มาเลเซีย

ปัจจุบันมาเลเซียมีความพยายามที่จะผลิตข้าวให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในอัตราร้อยละ 80-85 ทั้งนี้การผลิตข้าวของมาเลเซียก็ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคข้าวภายในประเทศ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการนำเข้าข้าวจากประเทศในภูมิภาคเดียวกัน ส่วนการส่งออกมาเลเซียไม่มีนโยบายส่งออกข้าวแต่อาจจะมีการส่งออกบ้างเพื่อเป็นการระบายข้าวเก่าในสต็อกเท่านั้น ความต้องการข้าวของมาเลเซียนั้นจะมีความต้องการข้าวที่มีคุณภาพสูงมากกว่าข้าวคุณภาพต่ำ

สำหรับการนำเข้าข้าวในปี พ.ศ. 2547 มาเลเซียมีการนำเข้าข้าวรวม 5.28 แสนตัน น้อยกว่าในระยะเดียวกันของปี พ.ศ. 2546 ซึ่งนำเข้าข้าว 31.01 แสนตัน แต่การนำเข้าจากไทยได้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับระยะเดียวกันของปี พ.ศ. 2546 ซึ่งนำเข้าข้าว 1.97 แสนตัน เพิ่มขึ้นเป็น 2.89 แสนตันในปี พ.ศ. 2547 หรือเท่ากับเพิ่มขึ้นร้อยละ 40.71 (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ, 2548 ข)

ชนิดข้าวที่นำเข้า ได้แก่ ข้าวขาว เช่น ข้าวหอม และข้าวขาว 100 เปอร์เซนต์ มีการนำเข้าจากไทยทั้งหมด ส่วนข้าว 5 เปอร์เซนต์ และข้าวเกรดต่าง ๆ นำเข้าจากไทยประมาณร้อยละ 45 เวียดนาม จีน ปากีสถาน และอินเดีย นอกจากนี้มีข้าวหัก ข้าวเหนียว ปลายข้าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากไทย

ในด้านนโยบายการนำเข้าข้าวของมาเลเซีย ข้าวเป็นสินค้าที่อยู่ในข่ายการควบคุมการนำเข้า โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้องค์การข้าวและข้าวเปลือกแห่งชาติ (Bemas) นำเข้าได้แต่เพียงผู้เดียว การนำเข้าข้าวส่วนใหญ่จะนำเข้าจากไทย ในปัจจุบันมาเลเซียจึงได้มองหาประเทศแหล่งผลิตหลาย ๆ แห่ง แทนการพึ่งพาการนำเข้าจากไทยเพียงแห่งเดียว เพื่อเป็นการสร้างอำนาจการต่อรองทางการค้าอีกทางหนึ่ง ปริมาณการนำเข้าปกติอยู่ในระดับประมาณ 5-6 แสนตันต่อปี หรือนำเข้าประมาณร้อยละ 40 ของผลผลิตได้ภายในประเทศทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณการสำรองข้าวในสต็อกที่ต้องรักษาไว้อีกด้วย

ในเดือนมกราคมของปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลมาเลเซียได้ออกมาตรการห้ามนำเข้าข้าวจากต่างประเทศเป็นการชั่วคราว เนื่องจากในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวของรัฐทางภาคเหนือของประเทศ จึงทำให้ปริมาณข้าวภายในประเทศมอยู่เป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงใช้มาตรการดังกล่าวแก้ไขปัญหาข้าวสารล้นตลาดเป็นการเฉพาะหน้า โดยมาตรการดังกล่าวนี้จะมีผลบังคับใช้ประมาณ 2-3 เดือนเท่านั้น ดังนั้นในปัจจุบันนี้การนำเข้าข้าวจึงสามารถนำเข้าจากต่างประเทศได้ตามปกติ (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ, 2548 ข)

2.3 ฟิลิปปินส์

ฟิลิปปินส์ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) เมื่อปี พ.ศ. 2538 ฟิลิปปินส์ได้ผูกพันการเปิดตลาดข้าวภายใต้การกำหนดปริมาณโควตา (minimum market access: MMA) ซึ่งเป็นการกำหนดปริมาณโควตานำเข้าข้าว จำนวน 0.59 แสนตัน ในปี พ.ศ. 2538 และเพิ่มเป็น 2.39 แสนตัน ในปี พ.ศ. 2547 (เพิ่มจากร้อยละ 1 เป็นร้อยละ 4 ของปริมาณการบริโภคข้าวในประเทศ) และกำหนดภาษีในโควตาอัตราร้อยละ 50 ซึ่งระบบนี้จะไม่มีการเปิดตลาดนำเข้านอกโควตา ซึ่งระบบดังกล่าวครบกำหนดเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2547 และเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ฟิลิปปินส์ได้เจรจาขอต่ออายุการใช้สิทธิพิเศษต่อไปอีก 10 ปี (พ.ศ. 2548-2557) โดยจะขยายปริมาณนำเข้าข้าวขั้นต่ำเป็นปีละ 3.5 แสนตัน และลดภาษีในโควตาจากอัตราร้อยละ 50 ลงเหลือ ร้อยละ 40 (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ, 2548 ก)

ฟิลิปปินส์มีพื้นที่ปลูกข้าวในปี พ.ศ. 2547 ประมาณ 4 ล้านเฮกตาร์ ผลผลิตเป็นข้าวสารประมาณ 9.1 ล้านตัน การบริโภคภายในประเทศเฉลี่ยประมาณปีละ 9-10 ล้านตัน (อัตราการบริโภคเฉลี่ยต่อวัน ประมาณ 28,000 ตัน) ส่วนใหญ่ชาวฟิลิปปินส์นิยมบริโภคข้าวที่มีลักษณะเป็นข้าวเมล็ดยาว

ฟิลิปปินส์มีการนำเข้าข้าวประมาณปีละ 7 แสนถึง 1 ล้านตัน ขึ้นอยู่กับผลผลิตภายในประเทศ ส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพปานกลางและข้าวคุณภาพต่ำ สำหรับในปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้อนุมัติการนำเข้าข้าวปริมาณ 8.10 แสนตัน โดยหน่วยงานนำเข้าข้าวของรัฐ (NFA) นำเข้าประมาณ 5 แสนตัน และภาคเอกชนนำเข้าประมาณ 3.10 แสนตัน ทั้งนี้ไม่รวมข้าวที่มีการลักลอบนำเข้าอีกประมาณ 1.40 แสนตัน และมีการคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2548 จะต้องนำเข้าข้าวจากต่างประเทศ ประมาณ 1.6 ล้านตัน เนื่องจากอัตราการบริโภคขยายตัวเพิ่มขึ้น และผลผลิตภายในประเทศลดลงเนื่องจากภาวะแห้งแล้ง รวมถึงการลดต้นทุนการเพาะปลูกของ

เกษตรกรเนื่องจากต้องลดปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น เพราะมีราคาสูง จึงมีผลผลิตต่อไร่ต่ำ

ด้านกฎระเบียบการนำเข้าข้าวของฟิลิปปินส์ ฟิลิปปินส์กำหนดมาตรฐานข้าวสารตามระบบฮาโมไนซ์ (harmonize system) คือ กำหนดประเภทข้าวสารโดยใช้หลักเกณฑ์การนับจำนวนร้อยละของปริมาณข้าวหักเป็นตัวกำหนดมาตรฐานข้าว ดังนั้นการนำเข้าข้าวของฟิลิปปินส์ต้องเป็นไปตามมาตรฐานข้าวที่กำหนด (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ, 2548 ก)

สำหรับการนำเข้าข้าวของฟิลิปปินส์ในปี พ.ศ. 2548 ฟิลิปปินส์มีการนำเข้าข้าวจำนวน 1.89 ล้านตัน ซึ่งมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ ร้อยละ 18.12 และเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 ซึ่งนำเข้าข้าวเป็นจำนวน 1.10 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 71.8 ซึ่งถือว่าเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูงมาก ส่วนในปี พ.ศ. 2549 รัฐบาลฟิลิปปินส์จะจัดสรรโควตานำเข้าข้าวจาก 3 ประเทศ ได้แก่ ไทย จำนวน 98,000 ตัน จีน จำนวน 25,000 ตัน และออสเตรเลีย จำนวน 15,000 ตัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการที่ฟิลิปปินส์ขอขยายระยะเวลามาตรการจำกัดการนำเข้าข้าว (สมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ, 2548)

ในด้านนโยบายข้าวของฟิลิปปินส์นั้น เนื่องจากข้าวเป็นสินค้าอ่อนไหวของฟิลิปปินส์ทางรัฐบาลจึงมีนโยบายให้ชาวนาได้รับรายได้ที่เหมาะสม สามารถผลิตข้าวในราคาที่สามารถแข่งขันกับข้าวที่นำเข้าได้ และมีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม ฟิลิปปินส์ ไม่มีนโยบายแทรกแซงตลาดราคาเพื่อยกระดับราคาข้าวภายในประเทศ เนื่องจากผลผลิตที่ได้ไม่พอกับความต้องการบริโภคภายใน แต่จะให้ความสำคัญกับการบริหารการนำเข้า เพื่อให้ปริมาณการนำเข้าสอดคล้องกับความต้องการบริโภคในประเทศเพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรได้รับผลกระทบจากระดับราคาภายใน จึงจัดให้มีหน่วยงานที่ดูแลเรื่องข้าวขึ้น คือ หน่วยงานที่กำกับดูแลและการสำรองข้าว (national food authority: NFA) เพื่อความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งทำหน้าที่บริหารจัดการให้มีปริมาณข้าวเพียงพอต่อความต้องการในช่วงเวลาที่ประเทศประสบปัญหาภัยธรรมชาติ ภาวะฉุกเฉิน และรักษาเสถียรภาพด้านอุปทานและราคา รวมทั้งควบคุมราคาขายปลีกข้าวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมสำหรับผู้บริโภคและสร้างรายได้ให้เพียงพอแก่เกษตรกร นอกจากนี้รัฐบาลฟิลิปปินส์มีเป้าหมายที่จะยกระดับอัตราการผลิตตนเองเป็นร้อยละ 97-100 ในปี พ.ศ. 2547 จึงได้ร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการเงิน เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่เกษตรกรมากขึ้น (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ, 2548 ก)

2.4 สิงคโปร์

สิงคโปร์เป็นประเทศเล็ก มีประชากรประมาณ 3.8 ล้านคน บริโภคข้าวเป็นอาหารหลักปีละประมาณ 2-2.3 แสนตัน การที่ประเทศสิงคโปร์ไม่สามารถผลิตข้าวได้เอง เนื่องจากมีที่ดินจำกัดเพียง 239 ตารางไมล์ ทำให้ต้องพึ่งพาการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศทั้งหมด ทั้งการนำเข้าเพื่อบริโภคภายในประเทศและส่งออกไปยังประเทศอื่น โดยส่วนใหญ่ปริมาณการนำเข้าข้าวของสิงคโปร์ค่อนข้างสม่ำเสมอ และมีแนวโน้มเพิ่มไม่มากนัก ชนิดข้าวที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพดี เนื่องจากรายได้ต่อหัวของชาวสิงคโปร์สูงถึงปีละประมาณ 38,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ สำหรับระดับแรงงาน พนักงานทำความสะอาดมีรายได้ต่อหัวต่อปีประมาณ 12,300 ดอลลาร์สิงคโปร์ (สมาคมโรงสีข้าวไทย, 2543)

ประเทศที่ส่งข้าวออกไปสิงคโปร์มากที่สุดคือประเทศไทย ซึ่งมีปริมาณการนำเข้าประมาณ 1.9-2 แสนตันต่อปี การที่สิงคโปร์มีการนำเข้าข้าวจากไทยมากที่สุด นอกจากมีสาเหตุมาจากผู้บริโภคนิยมในคุณภาพข้าวของไทยแล้ว ผู้ซื้อและผู้ขายของทั้งสองประเทศได้มีการติดต่อกันยาวนานจนทำให้เกิดความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันในด้านการเงิน และจากการที่ระยะทางระหว่างประเทศไทยและสิงคโปร์อยู่ใกล้กันที่สุดจึงทำให้ค่าขนส่งระหว่างประเทศทั้งสองค่อนข้างถูก รองลงมาเป็น เวียดนาม และอินเดีย นอกจากนี้สิงคโปร์ยังมีการนำเข้าข้าวจากออสเตรเลีย พม่า สหรัฐอเมริกา และปากีสถาน เมื่อพิจารณาชนิดข้าวที่สิงคโปร์นำเข้ามากที่สุด คือ ข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากผู้บริโภคชาวสิงคโปร์ประมาณร้อยละ 84.3 ของประชากรทั้งหมดนิยมบริโภคข้าวชนิด 100 เปอร์เซ็นต์ (100 เปอร์เซ็นต์ fragrant rice หรือ jasmine long grain rice) และจากการที่ประชากรส่วนใหญ่ในประเทศเป็นชาวจีนซึ่งเน้นบริโภคข้าวไทยเป็นอาหารหลัก ยกเว้นชาวอินเดีย ปากีสถาน และมุสลิม ซึ่งนิยมบริโภคข้าวบาสมาดิ ข้าวเหนียว หรือข้าวหัก สำหรับข้าวขาวมีการนำเข้าประมาณร้อยละ 7.2 ข้าวเหนียวร้อยละ 5.3 และข้าวกล้องร้อยละ 0.5 (สมาคมโรงสีข้าวไทย, 2543) นอกจากนี้สิงคโปร์ยังมีการนำเข้าข้าวจากสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เพื่อใช้ในภัตตาคารและร้านอาหารญี่ปุ่น แต่มีปริมาณไม่มากนัก ทั้งนี้สิงคโปร์นำเข้าข้าวจากสหรัฐอเมริกาเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับข้าวไทย เนื่องจากประเทศไทยได้เปรียบด้านระยะทาง

ในด้านนโยบายและมาตรการการนำเข้า สิงคโปร์ได้เปิดการค้าเสรีไม่มีการเก็บภาษีนำเข้า แต่มีการจัดระเบียบนำเข้าโดยผู้นำเข้าต้องได้รับใบอนุญาตนำเข้า (import license) จากหน่วยงานคณะกรรมการพัฒนาการค้าและมีการใช้มาตรการต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้นำเข้าข้าวสารต้องทำการสำรองข้าวสารไว้ในปริมาณ 2 เท่าของปริมาณที่นำเข้า แต่ละเดือน และข้าวที่สำรองต้องเก็บไว้ในโกดังสินค้าของรัฐบาลสิงคโปร์ (Singapore storage & warehouse Pte. Ltd.: SSW) ข้าวที่ต้องสำรอง คือ ข้าวหอม ข้าวขาว และข้าวหัก ข้าวที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องสำรอง คือ ข้าวกล้อง ข้าวหนึ่ง ข้าวเหนียว และข้าวบาสมาดิ

2. คณะกรรมการพัฒนาการค้าเป็นผู้อนุมัติปริมาณการนำเข้า เนื่องจากข้าวถือเป็นอาหารที่ใช้บริโภคประจำวันของชาวสิงคโปร์ จึงเป็นสินค้าที่รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญในลำดับสูง และมีนโยบายพยายามหาแหล่งนำเข้าจากประเทศต่าง ๆ เพื่อเตรียมการป้องกันการขาดแคลน และเพิ่มโอกาสการจัดซื้อข้าว นอกจากนี้สิงคโปร์ได้ร่วมมือกับไทยภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานข้าราชการพลเรือนไทยและสิงคโปร์ โดยสิงคโปร์ได้ขอให้ไทยพิจารณาขายข้าวแก่สิงคโปร์เป็นอันดับแรกในกรณีฉุกเฉิน หากเกิดการขาดแคลนผลผลิตข้าวหรือกรณีฉุกเฉินอื่น ๆ

สถานการณ์การผลิต และการค้าข้าวขาวของประเทศไทย

ประเทศไทยและข้าวเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมานาน ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนไทยทุกคน เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย ปริมาณการส่งออกข้าวในแต่ละปีล้วนส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตข้าวของไทยทั้งหมดตั้งแต่ชาวนาจนถึงผู้ส่งออก ดังนั้นการติดตามสถานการณ์ข้าวของไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญ

การผลิตข้าวของไทย

ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวรวมทั้งหมดประมาณ 63-67 ล้านไร่ (ตารางที่ 7) สามารถผลิตข้าวได้ปีละ 2 ครั้ง โดยแบ่งตามฤดูกาลเพาะปลูก คือ เป็นข้าวนาปี และข้าวนาปรัง โดยพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปีประมาณ 57 ล้านไร่ และนาปรัง ประมาณ 9 ล้านไร่ ข้าวนาปีเป็นข้าวในฤดูกาลการทำนาปกติ ซึ่งทำกันในฤดูฝน โดยอาศัยน้ำฝนเป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูก ช่วงฤดูกาลในการเพาะปลูกเริ่มขึ้นประมาณเดือนพฤษภาคม-เดือนพฤศจิกายนของทุกปี ฤดูกาลในการเก็บเกี่ยวจะเริ่มขึ้นในเดือนตุลาคม-เดือนเมษายนของปีถัดไป ทั้งนี้ขึ้นกับปริมาณน้ำฝน ส่วนข้าวนาปรัง หรือข้าวฤดูแล้ง สามารถเพาะปลูกได้ผลดีทางภาคกลาง เนื่องจากอยู่ในเขตชลประทาน โดยเริ่มเพาะปลูกหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวนาปีเรียบร้อยแล้ว คือ ในช่วงเดือนมกราคม-เดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวในเดือนพฤษภาคม-เดือนสิงหาคม และผลผลิตจะออกสู่

ตลาดในช่วงเดือนมิถุนายน-เดือนสิงหาคมของทุกปี ทั้งนี้จำนวนครั้งในการเพาะปลูกขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และความอุดมสมบูรณ์ของน้ำและดินในแต่ละพื้นที่ ผลผลิตข้าวส่วนใหญ่ได้มาจากการเพาะปลูกข้าวนาปีประมาณร้อยละ 80 ของผลผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด และส่วนที่เหลือเป็นผลผลิตจากการเพาะปลูกข้าวนาปรังอีกประมาณร้อยละ 20 ของผลผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด (สายฝน, 2543)

ตารางที่ 7 พื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปี ผลผลิตข้าว และผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปี ในระหว่างปีเพาะปลูก 2538/39-2547/48

ปีเพาะปลูก	พื้นที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	ผลผลิต (ล้านตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)
2538/39	57.41	17.73	309
2539/40	57.29	17.78	310
2540/41	56.96	18.79	330
2541/42	56.24	18.66	332
2542/43	56.58	19.02	336
2543/44	57.77	19.79	343
2544/45	57.84	20.89	361
2545/46	56.91	19.63	345
2546/47	57.67	20.91	363
2547/48	57.48	18.64	324

ที่มา: (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548)

ผลผลิตของข้าวนาปีอยู่ระหว่าง 17-20 ล้านตัน ผลผลิตต่อไร่โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ 335 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 7) โดยในปีเพาะปลูก 2545/46 มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปีรวมทั้งประเทศ 56.91 ล้านไร่ ได้ผลผลิต 19.63 ล้านตันข้าวเปลือก และในปีเพาะปลูก 2546/47 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปีรวมทั้งประเทศ 57.67 ล้านไร่ ได้ผลผลิตข้าวเท่ากับ 20.91 ล้านตัน

ส่วนข้าวนาปรัง มีผลผลิตอยู่ระหว่าง 4-6 ล้านตัน ผลผลิตต่อไร่โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ 678 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 8) จะเห็นได้ว่าการทำข้าวนาปรังนั้นจะให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่า 2 เท่าของการทำข้าวนาปี ทั้งนี้เนื่องจากข้าวนาปรังนั้นเป็นการทำนานอกฤดูการผลิต มีการดูแลรักษาและการใช้ปุ๋ยมากกว่าการทำข้าวนาปี โดยในปี พ.ศ. 2546 มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรังรวมทั้งประเทศ 9.53 ล้านไร่ ได้ผลผลิต 6.43 ล้านตันข้าวเปลือก และในปี พ.ศ. 2547 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปีรวมทั้งประเทศ 9.43 ล้านไร่ ได้ผลผลิตข้าวเท่ากับ 6.33 ล้านตันข้าวเปลือก

ปริมาณผลผลิตข้าวที่ผลิตได้ในแต่ละปีการเพาะปลูก จะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนในช่วงต้นฤดูมรสุม ปริมาณน้ำจากการชลประทาน ความเสียหายจากโรคและแมลงศัตรูข้าว ภัยธรรมชาติ พันธุ์ข้าว ราคาข้าวเปลือก ตลอดจนเทคโนโลยีการผลิต และการปรับใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตข้าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

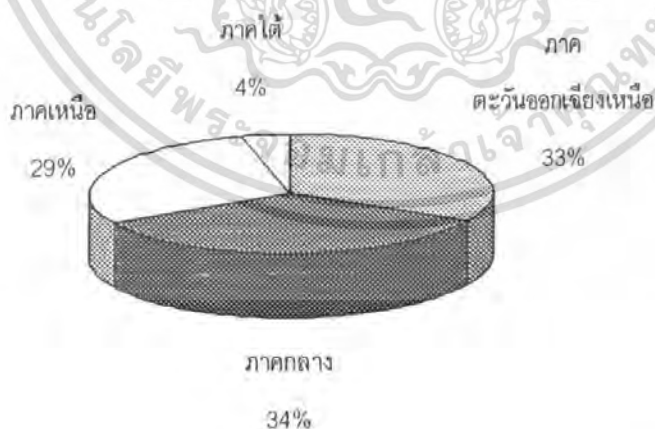
ตารางที่ 8 พื้นที่การเพาะปลูกข้าวนาปรัง ผลผลิตข้าว และผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปรังในระหว่างปี พ.ศ. 2539-2548

ปี	พื้นที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	ผลผลิต (ล้านตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)
2539	5.95	4.29	721
2540	6.44	4.55	707
2541	7.23	4.79	663
2542	6.46	4.34	671
2543	7.86	5.16	656
2544	8.72	6.06	695
2545	8.43	5.62	667
2546	9.53	6.43	674
2547	9.43	6.33	671
2548	8.23	5.44	661

ที่มา: (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548)

การเพาะปลูกข้าวของไทยสามารถปลูกได้ในทุกภาค แต่แหล่งผลิตข้าวนาปีที่สำคัญจะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ข้าวนาปีเป็นข้าวในฤดูการทำนาปกติ ทำกันในฤดูฝน โดยอาศัยน้ำฝนเป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูก ส่วนภาคกลางจะเป็นแหล่งผลิตข้าวนาปรังที่สำคัญ เนื่องจากมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีระบบการชลประทานที่ดีและมีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตสูงกว่าภาคอื่น ๆ

แหล่งผลิตข้าวของไทยในปี พ.ศ. 2547 พื้นที่เพาะปลูกข้าวของไทยส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 34 และ 33 ของพื้นที่การผลิตรวม ตามลำดับ ส่วนภาคเหนือ และภาคใต้ มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวคิดเป็นร้อยละ 29 และ 4 ของพื้นที่การผลิตรวมทั้งประเทศ ตามลำดับ (ภาพที่ 1) แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปี พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลผลิตต่อไร่ต่ำมากเมื่อเทียบกับภาคอื่น โดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพียง 294 กิโลกรัม ในขณะที่ภาคกลางมีผลผลิตต่อไร่สูงสุดถึง 535 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมา คือ ภาคเหนือ 443 กิโลกรัมต่อไร่ และภาคใต้ 393 กิโลกรัมต่อไร่ การที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ อาจมีสาเหตุมาจากสภาวะแวดล้อมทางกายภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิต เช่น สภาพความเหมาะสมของดินและน้ำในการเพาะปลูก รวมไปถึงเทคโนโลยีการผลิต และการยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ต่ำกว่าเกษตรกรในภูมิภาคอื่น เป็นต้น

ภาพที่ 1 สัดส่วนพื้นที่เพาะปลูกข้าวในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในปี พ.ศ.2547 ที่มา: (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547)

ความต้องการข้าวภายในประเทศ

ปัจจุบันประเทศไทยสามารถผลิตข้าวเปลือกได้ประมาณปีละ 27-29 ล้านตัน เมื่อนำมาสีเป็นข้าวสารแล้วจะเหลือประมาณ 17-19 ล้านตัน ในจำนวนนี้นำมาใช้ภายในประเทศประมาณ 15 ล้านตันข้าวเปลือก หรือประมาณ 9 ล้านตันข้าวสาร ส่วนที่เหลือนั้นจะส่งออกขายต่างประเทศ

ความต้องการใช้ข้าวภายในประเทศนั้น ประกอบไปด้วย การใช้เพื่อการบริโภค การใช้ทำพันธุ์ และการใช้ในกิจการอื่น ๆ ได้แก่ ทำเป็นอาหารสัตว์ และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น แป้ง เส้นหมี่ เส้นก๋วยเตี๋ยว เส้นขนมจีน และขนมต่าง ๆ เป็นต้น (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ความต้องการข้าวภายในประเทศ (ล้านตันข้าวเปลือก) ระหว่างปีเพาะปลูก 2538/39-2546/47

ปีเพาะปลูก	ใช้บริโภค	ใช้ทำพันธุ์	ใช้ในกิจการอื่น	ใช้ในประเทศ
2538/39	10.60	0.81	1.60	13.01
2539/40	10.11	0.90	1.60	12.61
2540/41	10.22	0.10	2.44	13.65
2541/42	10.30	0.90	2.19	13.39
2542/43	9.89	1.02	2.68	13.60
2543/44	10.32	1.05	2.79	14.16
2544/45	10.42	1.21	3.51	15.14
2545/46	10.52	1.14	3.68	15.34
2546/47	10.61	1.15	3.81	15.57

ที่มา: (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547)

การใช้ข้าวเพื่อการบริโภคของคนไทย ในปีเพาะปลูก 2545/46 ข้าวเปลือกถูกใช้เพื่อการบริโภคประมาณ 10.52 ล้านตันข้าวเปลือก การใช้ข้าวเพื่อการบริโภคของคนไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ส่งผลให้หารบริโภคข้าวภายในประเทศเพิ่มขึ้น

แต่เนื่องจากพฤติกรรมการบริโภคได้มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในเมืองมีแนวโน้มที่จะบริโภคอาหารประเภทอื่น ๆ เช่น อาหารสำเร็จรูป แป้งที่ทำจากข้าวสาลี รวมทั้งผักและผลไม้มากขึ้น ทำให้การบริโภคข้าวลดลง

นอกจากการใช้ข้าวเพื่อการบริโภคแล้วยังใช้เพื่อการทำพันธุ์ และเพื่อกิจการอื่น ๆ อีก โดยในปีเพาะปลูก 2545/46 ใช้ข้าวเปลือกทำพันธุ์ไปประมาณ 1.14 ล้านตันข้าวเปลือก และการใช้ข้าวในกิจการอื่น ๆ มีประมาณ 3.68 ล้านตันข้าวเปลือก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547)

โครงสร้างตลาดข้าวของไทย

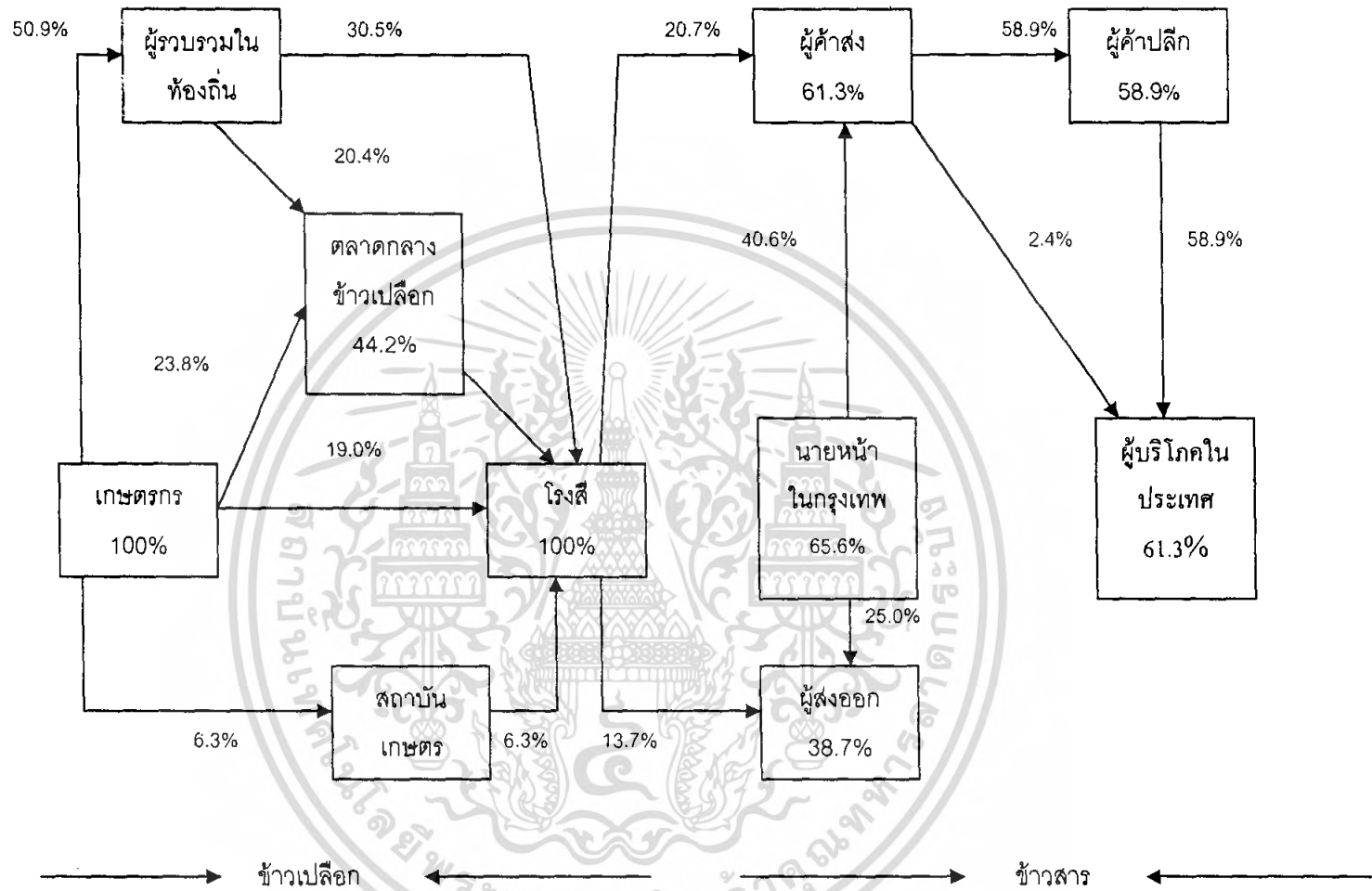
วิธีการตลาดข้าว

จากการสำรวจตลาดข้าวของหน่วยวิจัยธุรกิจเกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2540) พบว่า ช่องทางการค้าข้าวเปลือกจากเกษตรกรมาสู่ผู้บริโภคในรูปข้าวสาร มีวิธีการตลาดดังนี้ (ภาพที่ 2)

ปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรผลิตได้คิดเป็นร้อยละ 100 เกษตรกรจะจำหน่ายข้าวเปลือกให้กับผู้รวบรวมในท้องถิ่นมากที่สุดถึงร้อยละ 50.9 รองลงมา ได้แก่ ตลาดกลางข้าวเปลือกโรงสีและสถาบันเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 23.8 19 และ 6.3 ตามลำดับ

ปริมาณข้าวเปลือกทั้งหมดจะถูกส่งไปที่โรงสี โดยส่วนใหญ่จะส่งผ่านตลาดกลางข้าวเปลือก ร้อยละ 44.2 (ซึ่งรวบรวมจากเกษตรกรโดยตรงร้อยละ 23.8 และรวบรวมในท้องถิ่นร้อยละ 20.4) รองลงมาเป็นผู้รวบรวมในท้องถิ่นจากเกษตรกรโดยตรงและจากสถาบันเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 30.5 19 และ 6.3 ตามลำดับ

โรงสีจะทำการแปรรูปข้าวเปลือกทั้งหมดเป็นข้าวสาร เป็นอันสิ้นสุดช่องทางการตลาดข้าวเปลือก และเริ่มเข้าสู่ช่องทางการตลาดข้าวสาร โดยโรงสีจะจำหน่ายข้าวสารผ่านนายหน้าในกรุงเทพฯ สูงถึงร้อยละ 65.6 รองลงมา ได้แก่ ผู้ค้าส่งและผู้ส่งออก ร้อยละ 20.7 และ 13.7 ตามลำดับ ข้าวสารที่ผ่านนายหน้ากรุงเทพฯ จะส่งไปยังผู้ค้าส่งร้อยละ 40.36 และผู้ส่งออกร้อยละ 32.57 ส่วนผู้ค้าส่งจะมีข้าวสารร้อยละ 61.3 (ซึ่งรวบรวมจากโรงสีร้อยละ 20.7 และนายหน้าในกรุงเทพฯ ร้อยละ 65.6) โดยจะจำหน่ายให้ผู้ค้าปลีกร้อยละ 58.9 และผู้บริโภคโดยตรงร้อยละ 2.4 ซึ่งผู้ค้าปลีกจะจำหน่ายข้าวสารทั้งหมดให้ผู้บริโภคร้อยละ 58.9 รวมเป็นปริมาณข้าวสารเพื่อบริโภคในประเทศคิดเป็นร้อยละ 61.3 ข้าวสารที่เหลือจากการบริโภคในประเทศจะทำการส่งออก โดยมีปริมาณรวมร้อยละ 38.7

ภาพที่ 2 ช่องทางการตลาดของข้าวเปลือก และข้าวสาร
 ที่มา: (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540)

ราคาข้าวของไทย

ราคาข้าวที่ซื้อขายกันในตลาดต่างประเทศแตกต่างกันตามชนิดหรือคุณภาพข้าว และจุดที่ทำการซื้อขาย ซึ่งในแต่ละแห่งราคามักเคลื่อนไหวขึ้นลงในลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การกำหนดราคาข้าวโดยปกติขึ้นอยู่กับสภาพการค้าระหว่างประเทศ ความต้องการบริโภคภายในประเทศ และสภาพการผลิตภายในประเทศ ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่อันดับหนึ่งของโลก แต่ราคาข้าวของไทยยังคงเคลื่อนไหวตามราคาข้าวในตลาดโลก ซึ่งขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานข้าวในตลาดโลก เนื่องจากยังมีปริมาณข้าวของประเทศอื่น ๆ ออกสู่ตลาดโลกเช่นเดียวกัน

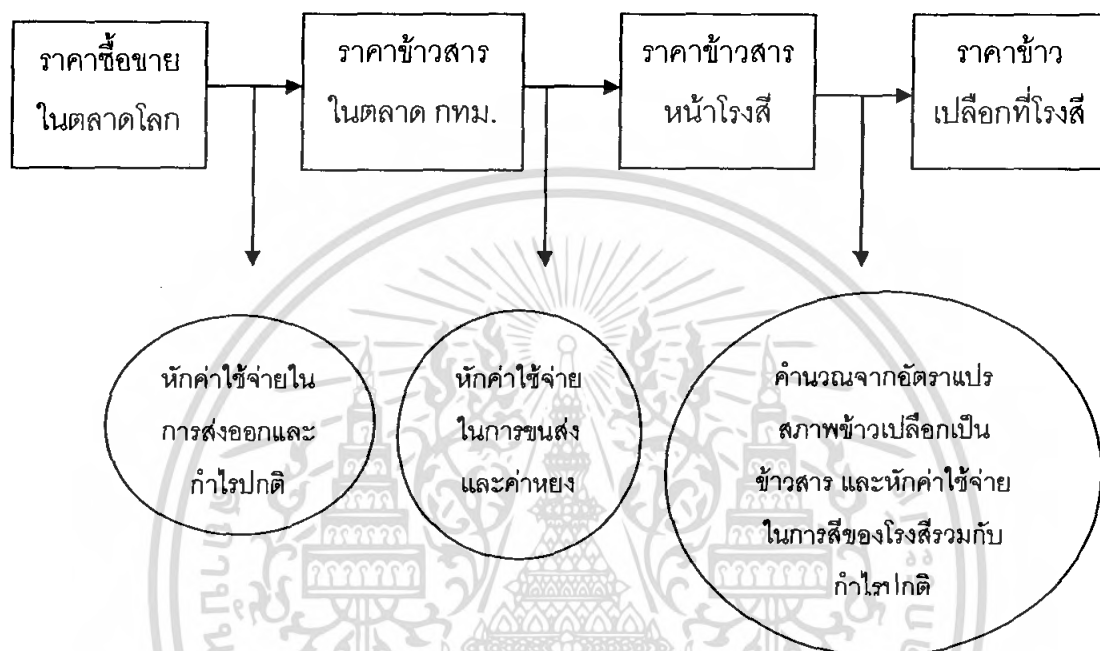
ปกติข้าวคุณภาพดีจะมีราคาสูงกว่าข้าวคุณภาพต่ำ สำหรับข้าวเจ้าธรรมดาที่ไม่ใช่ข้าวหอมทั้งข้าวนาปีและข้าวนาปรังจะมีราคาต่างกัน เนื่องจากคุณภาพข้าวต่างกัน โดยพิจารณาจากความชื้นในกรณีข้าวเปลือก และพิจารณาจากความยาวของเมล็ด เปอร์เซ็นต์ความหัก รวมถึงคุณภาพในการหุงต้ม ในกรณีของข้าวสาร ด้านข้าวคุณภาพดีซึ่งเป็นข้าวนาปีจะเป็นที่นิยมในการบริโภคมากกว่าข้าวนาปรังซึ่งมีความชื้นสูงและเก็บไว้ได้ไม่นานเนื่องจากอาจเกิดเชื้อราและเน่าเสียง่าย ดังนั้นราคาข้าวคุณภาพดีจึงสูงกว่าราคาข้าวคุณภาพปานกลางและคุณภาพต่ำ

การกำหนดราคาข้าว

การกำหนดราคาข้าวจะถูกกำหนดจากสถานการณ์การค้าข้าวระหว่างประเทศ ความต้องการบริโภคภายในประเทศ และสภาพการผลิตภายในประเทศ ตลาดกรุงเทพฯ จะเป็นศูนย์กลางการซื้อขายข้าวทั้งภายในประเทศและระดับการส่งออก ซึ่งราคาข้าวที่กรุงเทพฯ จะส่งผลกระทบต่อราคาข้าวในพื้นที่ต่าง ๆ (ภาพที่ 3)

1. การกำหนดราคาข้าวระดับส่งออก กระบวนการกำหนดราคาข้าวส่งออกจะเริ่มจากผู้ส่งออกข้าวในกรุงเทพฯ ได้รับการติดต่อจากนายหน้า (broker) จากต่างประเทศขอซื้อข้าวประเภทต่าง ๆ ในปริมาณและราคาที่เสนอมานั้นผู้ส่งออกข้าวของไทยอาจรอข้อมูลการประมูลซื้อขายข้าวในต่างประเทศ หรือส่งตัวแทนออกไปร่วมประมูลข้าวในประเทศนั้นโดยตรง โดยที่ราคาและปริมาณข้าวที่ประมูลซื้อขายกันนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงอุปสงค์ และอุปทานข้าวในชนิดและชั้นมาตรฐานข้าวชั้น ๆ ในตลาดโลก ณ ช่วงเวลานั้นได้อย่างแท้จริง เพราะในการประมูลซื้อขายข้าวผู้ร่วมประมูลหรือนายหน้าจากต่างประเทศจะกำหนดราคาข้าว โดยอาศัยพิจารณาราคาข้าวของสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและไทย ในส่วนของข้าวคุณภาพดี สำหรับข้าวคุณภาพต่ำและปาน

กลางจะกำหนดราคาข้าวโดยพิจารณาจากไทย เวียดนาม พม่า และปากีสถาน สำหรับข้าวหนึ่งและข้าวกล้องพิจารณาจากสหรัฐอเมริกาและไทย ดังนั้นราคาเสนอขายที่ผู้ส่งออกประมูลได้ หรือราคาที่นายหน้าเสนอซื้อจากไทยหลังจากเป็นผู้ที่ประมูลได้จึงถือเป็นราคาข้าวในตลาดโลก สำหรับข้าวประเภทนั้น

ภาพที่ 3 การกำหนดราคาข้าวเปลือกและข้าวสารในประเทศ

ที่มา: (สมาคมโรงสีข้าวไทย, 2543)

2. การกำหนดราคาข้าวขายส่ง การกำหนดราคาข้าวขายส่งในตลาดกรุงเทพฯจะเริ่มจากขั้นตอนการซื้อขายกันระหว่างโรงสี ผู้ส่งออก และผู้ค้าส่งข้าวสารในตลาดกรุงเทพฯ ผ่านทางนายหน้า (หยง) โดยหยงจะส่งพนักงาน (เกงกี้) นำตัวอย่างข้าวจากโรงสีที่ตนเป็นตัวแทนอยู่ไปเสนอขายให้ผู้ส่งออกในทุกเช้าวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และรับราคาเสนอซื้อจากผู้ส่งออกหลายรายในแต่ละวัน แล้วแจ้งกลับไปยังหยง หยงจะทราบว่าคุณส่งออกใดมีความต้องการข้าวมากน้อยเพียงใด โดยดูจากราคาที่ผู้ส่งออกเสนอซื้อ สำหรับผู้ส่งออกต้องทราบภาวะตลาดว่าแหล่งใดมีผลผลิตมากน้อยแค่ไหน ภาวะตลาดโลกเป็นอย่างไร ตลอดจนผู้ส่งออกที่เป็นคู่แข่งมีสัญญาข้าวชนิดใด ส่งมอบเมื่อไหร่ และถ้าตลาดต่างประเทศมีความต้องการน้อยและผลผลิตข้าวในประเทศมีมาก ผู้ส่งออกก็จะเสนอซื้อในราคาที่ต่ำกว่าราคาข้าวที่ผู้ส่งออกเสนอซื้อจากโรงสีเท่ากับราคาส่งออกที่ผู้ส่งออกไปประมูลขายได้มา หรือราคาที่นายหน้าจากต่างประเทศเสนอซื้อมาหักด้วยค่าใช้จ่ายใน

การส่งออก และกำไรที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถตกลงกันได้ ราคานี้จะเป็นราคาที่โรงสีขายได้ (อัมมาร์ และ วิโรจน์, 2533)

ตารางที่ 10 ราคาข้าวเปลือกเจ้าที่เกษตรกรขายได้ ราคาขายส่งในตลาดกรุงเทพฯ และราคาส่งออก เอฟ.โอ.บี ในระหว่างปี พ.ศ. 2539-2547

ปี พ.ศ.	ข้าวเปลือกเจ้า 5% ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาทต่อเกวียน)	ข้าวสารเจ้า 5% ราคา ขายส่งในตลาดกรุงเทพฯ (บาทต่อตัน)	ข้าวสาร 5% ราคา F.O.B (บาทต่อตัน)
2539	5,189	7,817	9,193
2540	5,472	8,415	10,283
2541	6,629	11,640	13,156
2542	5,579	8,583	9,637
2543	4,808	7,334	8,481
2544	4,484	7,040	7,752
2545	4,840	7,614	8,253
2546	5,080	7,620	8,185
2547	5,481	8,934	9,520

ที่มา: (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547)

3. การกำหนดราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ ลักษณะของตลาดข้าวในประเทศตั้งแต่ระดับ กรุงเทพฯ ลงไปถึงเกษตรกรเป็นตลาดที่ค่อนข้างจะมีการแข่งขันกันมาก จะสังเกตได้จากจำนวนโรงสีข้าวที่มีอยู่จำนวนมากในแต่ละจังหวัดและพ่อค้าจากแหล่งอื่น ๆ ก็สามารถเข้ามาแข่งขันกันซื้อขายข้าวจากเกษตรกรได้อย่างเสรี ระบบการกำหนดราคาข้าวเปลือก โรงสีจะเป็นผู้กำหนดราคาที่รับซื้อ โดยพิจารณาจากราคาของต้นข้าว ปลายข้าวเปลือก และรำข้าวที่ได้จากการสีข้าวเปลือกนั้น ๆ และพิจารณาถึงมูลค่าที่จะขายได้ในตลาดกรุงเทพฯ แล้วจึงคำนวณกลับไปเป็นราคาข้าวเปลือก ณ สถานที่นั้น ๆ โดยหักต้นทุนการตลาด ได้แก่ ค่าขนส่งและค่าใช้จ่ายในการสีข้าวอื่น ๆ

นอกจากนี้โรงสียังคำนึงถึงราคาในท้องถิ่นที่ซื้อขายประจำวันของโรงสีอื่น ๆ และยิ่งกว่านั้นยัง คำนึงถึงราคาตลาดอีกด้วย ทั้งนี้นอกจากโรงสีจะทำหน้าที่ซื้อข้าวเปลือกมาแปรรูปเป็นข้าวสาร เพื่อจำหน่ายในท้องถิ่น และในตลาดกรุงเทพฯ แล้วยังทำหน้าที่เก็งกำไรจากราคาข้าวที่ขึ้นลง โดย เก็บรักษาข้าวไว้ ซึ่งโดยทั่วไปโรงสีจะเก็บรักษาสินค้าไว้ในรูปของข้าวเปลือก เพื่อป้องกันความ เสี่ยงภัยและการเสื่อมคุณภาพ

การส่งออกข้าวของไทย

ประเทศไทยมีระบบการค้าข้าวแบบเสรี ส่งออกโดยไม่จำกัดจำนวน แต่การส่งออกต้องมีการ ขออนุญาตจากกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ โดยผลผลิตข้าวของไทยแต่ละปี หลังจากได้หักปริมาณที่ใช้บริโภคในประเทศแล้ว ส่วนที่เหลือจะส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ซึ่ง ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญประเทศหนึ่งของโลก

ในปัจจุบันการแข่งขันในตลาดโลกมีเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากมีประเทศคู่แข่งเข้ามาแข่งขัน มากขึ้น การที่จะหลีกเลี่ยงการแข่งขันกับประเทศที่มีต้นทุนต่ำ ผู้ส่งออกควรที่จะให้ความสำคัญใน การผลิตข้าวคุณภาพ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับกระบวนการผลิตให้เป็น อุตสาหกรรมมากขึ้น (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2543) แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังคง เป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลก โดยตลาดข้าวหลักของไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศ แอฟริกาใต้ เอเชีย และตะวันออกกลาง

ประเทศไทยมีการส่งออกข้าวได้ปีละกว่า 7 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่ากว่า 7 หมื่นล้านบาท ในปี พ.ศ. 2547 ไทยมีปริมาณการส่งออกข้าวจำนวน 9.99 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 108,393 ล้าน บาท หรือ 2,693 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ข้าวที่ส่งออกเป็นแบ่งเป็นข้าวคุณภาพดี (ข้าวขาว 100-5 เปอร์เซนต์ และข้าวหอม) ประมาณร้อยละ 40 ข้าวคุณภาพปานกลาง (ข้าวขาว 10-15 เปอร์เซนต์) ประมาณร้อยละ 10 ข้าวคุณภาพต่ำ (ข้าวขาว 20 เปอร์เซนต์ ลงมา และปลายข้าว) ร้อยละ 20 และประมาณร้อยละ 30 เป็นข้าวหนึ่ง แต่ทั้งนี้ข้าวที่ส่งออกในปริมาณมากที่สุด คือ ข้าวขาว ประมาณร้อยละ 35.7 ของปริมาณการส่งออกข้าวทั้งหมด

การส่งออกข้าวขาวคุณภาพต่าง ๆ

ในการส่งออกข้าวนั้น เพื่อให้ข้าวที่ส่งออกมีคุณภาพ ทางราชการจึงได้มีการกำหนดมาตรฐานเพื่อการส่งออก ซึ่งการกำหนดมาตรฐานข้าวไทยโดยกระทรวงพาณิชย์จะแบ่งข้าวออกเป็นเปอร์เซ็นต์ต่าง ๆ และข้าวหัก หรือปลายข้าวชนิดต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปมาตรฐานการส่งออกข้าวของไทยยังเน้นเฉพาะคุณสมบัติทางกายภาพของข้าวและจำนวนสิ่งเจือปนที่ติดข้าวเท่านั้น ทำให้ข้าวบรรจุกระสอบเดียวกันอาจประกอบด้วยข้าวหลายพันธุ์ผสมกัน

ส่วนข้าวขาวที่ส่งออกจะมีการแบ่งมาตรฐานเป็น ข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 1 ชั้น 2 และชั้น 3 ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ข้าวขาว 10 เปอร์เซ็นต์ ข้าวขาว 15 เปอร์เซ็นต์ ข้าวขาว 20 เปอร์เซ็นต์ ข้าวขาว 25 เปอร์เซ็นต์ ข้าวขาว 35 เปอร์เซ็นต์ ข้าวขาว 45 เปอร์เซ็นต์ และข้าวขาวผสมพิเศษ การพิจารณาการส่งออกข้าวขาวสามารถแบ่งตามชนิดได้ดังนี้

1. ข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นข้าวที่มีคุณภาพดีที่สุดในประเทศที่นำเข้าข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ในปี พ.ศ. 2544 มากที่สุด คือ สหรัฐอเมริกา รองลงมา คือ จีน และฮ่องกง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.51 14.73 และ 11.06 ของมูลค่าข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ ที่ไทยส่งออกทั้งหมดตามลำดับ แต่ตลาดทั้ง 3 มีอัตราการนำเข้าข้าวที่ไม่สม่ำเสมอ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกานั้นนอกจากจะนำเข้าข้าวแล้ว ยังมีการส่งออกข้าวคุณภาพดีไปยังประเทศต่าง ๆ ในแถบยุโรป และเอเชียด้วย ส่วนอินโดนีเซียและสิงคโปร์มีการนำเข้าข้าวชนิดนี้ลดลงทุกปี เนื่องจากมีการนำเข้าข้าวจากสหรัฐอเมริกา และเวียดนามซึ่งเป็นคู่แข่งของไทยแทน

2. ข้าวขาว 5-10 เปอร์เซ็นต์ จัดเป็นข้าวคุณภาพดีแต่มีเกรดต่ำกว่าข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ การส่งออกข้าวชนิดนี้มีความผันผวนมาก โดยประเทศที่นำเข้าข้าวสูงสุดปี พ.ศ. 2544 คือ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซึ่งนำเข้าร้อยละ 23.64 ของมูลค่าข้าวขาว 5-10 เปอร์เซ็นต์ ที่ไทยส่งออกทั้งหมด รองลงมา คือ อิรัก อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งนำเข้าร้อยละ 16.87 6.13 และ 4.53 ตามลำดับ และคาดว่าในอนาคตตลาดข้าวขาว 5-10 เปอร์เซ็นต์ น่าจะมีแนวโน้มการส่งออกที่ลดลงเพราะปริมาณนำเข้าข้าวของประเทศเหล่านี้มักจะไม่มีความแน่นอน นอกจากนี้ในบางประเทศ เช่น อินโดนีเซียและมาเลเซีย เป็นต้น มีแนวโน้มการนำเข้าข้าวที่ลดลงโดยตลอด และไทยยังต้องแข่งขันกับข้าวที่มีคุณภาพใกล้เคียงกันของเวียดนามแต่มีราคาต่ำกว่า

3. ข้าวขาว 15-20 เปอร์เซ็นต์ เป็นข้าวคุณภาพปานกลาง มีปริมาณข้าวหักอยู่มาก การส่งออกข้าวชนิดนี้มีความผันผวนเช่นเดียวกับข้าวขาว 5-10 เปอร์เซ็นต์ โดยประเทศที่นำเข้ารายใหญ่ คือ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ กานา และมาเลเซีย โดยมีสัดส่วนการนำเข้าร้อยละ 44.95 9.19

8.96 และ 7.96 ของมูลค่าข้าวขาว 15-20 เปอร์เซ็นต์ ที่ไทยส่งออกทั้งหมด ตามลำดับ โดยเฉพาะ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย เป็นประเทศผู้นำเข้าข้าวที่มีอัตราการนำเข้าที่สูงขึ้น

4. ข้าวขาว 25-35 เปอร์เซ็นต์ จัดเป็นข้าวคุณภาพต่ำ การส่งออกข้าวชนิดนี้มีการแข่งขันที่รุนแรง เนื่องจากความต้องการในตลาดโลกค่อนข้างสูง โดยประเทศที่นำเข้าข้าวขาว 25-35 เปอร์เซ็นต์ มากที่สุด คือ ฟิลิปปินส์คิดเป็นร้อยละ 25 ของมูลค่าข้าวขาว 25-35 เปอร์เซ็นต์ ที่ไทยส่งออกทั้งหมด รองลงมา คือ อินโดนีเซีย คิดเป็นร้อยละ 35 นอกจากนี้ยังส่งออกไปยังประเทศ มอริเชียส และมาเลเซีย คิดเป็นร้อยละ 9.17 และ 7.16 ตามลำดับ สำหรับตลาดอินโดนีเซียมีแนวโน้มการนำเข้าที่ลดลงในปัจจุบัน เนื่องจากอินโดนีเซียสามารถผลิตข้าวสำหรับบริโภคในประเทศ และยังมีสาเหตุมาจากข้าวชนิดนี้มีการแข่งขันค่อนข้างสูงกับประเทศเวียดนาม และอินเดีย ซึ่งข้าวมีคุณภาพใกล้เคียงกันแต่ราคาต่ำกว่าประเทศไทย

5. ข้าวขาว 40-45 เปอร์เซ็นต์ ตลาดส่งออกข้าวประเภทนี้เปลี่ยนแปลงไปทุกปี ไม่มีความแน่นอน โดยในปี พ.ศ. 2542 ข้าวส่วนใหญ่ส่งไปยังสิงคโปร์คิดเป็นร้อยละ 60.41 ของมูลค่าข้าวขาว 40-45 เปอร์เซ็นต์ ที่ไทยส่งออกทั้งหมด รองลงมา คือ แคนาดาคิดเป็นร้อยละ 39.59 แต่เมื่อปี พ.ศ. 2543 ข้าวทั้งหมดส่งไปยังกานา และปี พ.ศ. 2544 ข้าวทั้งหมดส่งไปยังมาเลเซีย

ตลาดข้าวที่สำคัญของไทย

ตลาดข้าวพิจารณาตามลักษณะการส่งออกของไทย สามารถแยกเป็น 3 ประเภท (สำนักงานบริหารการค้าชายฝั่งและสินค้าขุดกลาง, 2539) ดังนี้

1. ตลาดหลัก เป็นตลาดที่นำเข้าข้าวจากไทยในปริมาณมาก และสม่ำเสมอเป็นประจำทุกปี ตลาดหลักข้าวคุณภาพดี เช่น อิหร่าน ฮองกง สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย จีน และดูไบ เป็นต้น ตลาดหลักข้าวคุณภาพต่ำ เช่น แอฟริกาใต้ เบนิน และเซเนกัล เป็นต้น
2. ตลาดประจำ เป็นตลาดที่นำเข้าข้าวจากไทยเป็นประจำทุกปี ในปริมาณที่ไม่แน่นอน การนำเข้าข้าวของตลาดนี้มีปัจจัยประกอบการพิจารณาการนำเข้า เช่น ราคาข้าวไทยเปรียบเทียบกับคู่แข่ง เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่นำเข้าข้าวคุณภาพปานกลางและข้าวคุณภาพต่ำ
3. ตลาดจร เป็นตลาดที่นำเข้าข้าวจากไทยเป็นครั้งคราว และนำเข้าในแต่ละครั้งในปริมาณค่อนข้างมาก ตลาดจรส่วนใหญ่เป็นประเทศที่สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอหรือใกล้เคียงกับความต้องการบริโภค แต่เนื่องจากประสพภัยธรรมชาติทำให้ผลิตข้าวได้ลดลงจึงต้องมีการนำเข้า ตลาดจรที่สำคัญของไทย เช่น จีน เกาหลีเหนือ และฟิลิปปินส์ เป็นต้น

นอกจากแบ่งตลาดข้าวตามลักษณะการส่งออกแล้ว ยังสามารถวิเคราะห์แบ่งตามคุณภาพข้าว ซึ่งสามารถแยกออกเป็น ตลาดข้าวคุณภาพดี ตลาดข้าวคุณภาพปานกลาง ตลาดข้าวคุณภาพต่ำ และตลาดข้าวหนึ่ง ดังนี้

1. ตลาดข้าวคุณภาพดี ไทยมีการส่งออกข้าวคุณภาพดีประมาณร้อยละ 37 ของการส่งออกข้าวทั้งหมด ประเทศคู่ค้าในตลาดข้าวคุณภาพดีของไทย ได้แก่ อิหร่าน จีน มาเลเซีย ฮองกง สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ประเทศคู่แข่งของไทยในตลาดนี้ คือ อินเดีย ปากีสถาน และสหรัฐอเมริกา

2. ตลาดข้าวคุณภาพปานกลาง ไทยมีการส่งออกข้าวคุณภาพปานกลางประมาณร้อยละ 12 ของการส่งออกข้าวทั้งหมด ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย ได้แก่ อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น มาเลเซีย และสหภาพยุโรป ประเทศคู่แข่งของไทยในตลาดนี้ คือ เวียดนาม อินเดีย จีน และปากีสถาน

3. ตลาดข้าวคุณภาพต่ำ ไทยส่งออกข้าวคุณภาพต่ำประมาณร้อยละ 23 ของการส่งออกข้าวทั้งหมด ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ เซเนกัล สหภาพยุโรป และอินโดนีเซีย

4. ตลาดข้าวหนึ่ง ตลาดข้าวหนึ่งของไทยมีการส่งออกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ไทยมีการส่งออกข้าวหนึ่งประมาณร้อยละ 28 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมด ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย ได้แก่ ไนจีเรีย และเซเนกัล โดยในปี พ.ศ. 2545 ไนจีเรียนำเข้าข้าวหนึ่งจากไทยถึง 9.67 แสนตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 93 ของการส่งออกข้าวหนึ่งทั้งหมดของไทย

ตลาดคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทยที่ทำการศึกษา

ตลาดที่ส่งออกของไทยที่สำคัญส่วนใหญ่จะอยู่ในแถบเอเชีย และประเทศทางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีการนำเข้าข้าวจากไทยเป็นประจำ และในปริมาณที่ค่อนข้างแน่นอน ซึ่งประเทศนำเข้าที่สำคัญมีดังนี้

1. ตลาดมาเลเซีย

ในระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 มาเลเซียมีการนำเข้าข้าวปีละประมาณ 5-6 แสนตัน คิดเป็นมูลค่า 512-691 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ มีการนำเข้าข้าวทั้งคุณภาพดีและข้าวคุณภาพปานกลางประมาณร้อยละ 97 และที่เหลืออีกร้อยละ 7 เป็นการนำเข้าปลายข้าว

ประเทศไทยมีการส่งออกข้าวไปยังมาเลเซียประมาณปีละ 2-3 แสนตัน คิดเป็นมูลค่า 292-388 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แยกเป็นข้าวคุณภาพดีที่เป็นข้าวขาวประมาณร้อยละ 62 ข้าวหอม

มะลิร้อยละ 15 และส่วนที่เหลือเป็นข้าวคุณภาพต่ำ ในปี พ.ศ. 2547 มาเลเซียมีการนำเข้าจากประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งมีส่วนแบ่งในตลาดมาเลเซียประมาณร้อยละ 60.8 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากที่สุดและยังครองตลาดข้าวคุณภาพดี มีประเทศคู่แข่งที่สำคัญของไทยในตลาดนี้ ได้แก่ เวียดนาม อินเดีย ปากีสถาน และสหรัฐอเมริกา

2. ตลาดสิงคโปร์

สิงคโปร์มีการนำเข้าข้าวปีละประมาณ 3.5-4 แสนตัน ส่วนใหญ่ใช้ในการบริโภคภายในประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2548 การนำเข้าทั้งหมดคิดเป็นมูลค่า 190.10 ล้านดอลลาร์สิงคโปร์ ลดลงร้อยละ 16.6 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยนำเข้าจากไทยเป็นอันดับ 1 คิดเป็นมูลค่า 121.8 ล้านดอลลาร์สิงคโปร์ ลดลงร้อยละ 13.3 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2547 มีสัดส่วนการตลาดร้อยละ 64.1 รองลงมา ได้แก่ อียิปต์ อินเดีย เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา ซึ่งการนำเข้าจากทั้ง 4 ประเทศหลัก ลดลง ยกเว้นสหรัฐอเมริกา โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 94.83 ของการนำเข้ารวม (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ, 2549) คู่แข่งที่สำคัญของไทยในตลาดข้าวสิงคโปร์ ได้แก่ เวียดนาม อินเดีย และสหรัฐอเมริกา

3. ตลาดอินโดนีเซีย

ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 อินโดนีเซียมีการนำเข้าข้าวประมาณปีละ 1.5-2.75 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 320.71 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แบ่งเป็นข้าวขาวร้อยละ 57 ปลายข้าวร้อยละ 32 และส่วนที่เหลือเป็นการนำเข้าข้าวกล้องและข้าวเปลือกประมาณร้อยละ 11

อินโดนีเซียจัดเป็นประเทศคู่ค้ารายใหญ่ของไทยในภูมิภาคเอเชีย ในปี พ.ศ. 2545 ไทยส่งออกข้าวไปยังอินโดนีเซียประมาณ 6.96 แสนตัน คิดเป็นมูลค่า 5,812 ล้านบาท แยกเป็นข้าวคุณภาพปานกลางร้อยละ 59 ส่วนที่เหลือเป็นข้าวคุณภาพต่ำและปลายข้าว ทั้งนี้ประเทศไทยมีส่วนแบ่งในตลาดอินโดนีเซียร้อยละ 24 ประเทศคู่แข่งในตลาดนี้ ได้แก่ เวียดนาม อินเดีย และจีน โดยอินเดียเริ่มเข้ามาเป็นคู่แข่งรายใหม่ในปี พ.ศ. 2545 เนื่องจากในปีดังกล่าวอินเดียเกิดปัญหาสต็อกข้าวล้น จึงมีนโยบายผลักดันและให้การสนับสนุนการส่งออก

4. ตลาดฟิลิปปินส์

ฟิลิปปินส์มีการนำเข้าข้าวประมาณปีละ 1.25 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 212 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าข้าวคุณภาพปานกลางและข้าวคุณภาพต่ำ เช่น การนำเข้าข้าว 100-10 เปอร์เซ็นต์ มีการนำเข้าจำนวน 47.8 พันตัน คิดเป็นมูลค่า 7.34 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2546 และข้าว 15-25 เปอร์เซ็นต์ นำเข้าเป็นจำนวน 359.5 พันตัน คิดเป็นมูลค่า 64.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

การนำเข้าข้าวจากไทย ฟิลิปปินส์มีการนำเข้าข้าวจากไทยประมาณปีละ 1.6 แสนตัน คิดเป็นมูลค่ากว่า 26 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ มีส่วนแบ่งในตลาดฟิลิปปินส์ประมาณร้อยละ 12 ประเทศคู่แข่งที่สำคัญของไทยในตลาดนี้ ได้แก่ อินเดีย เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา สำหรับอินเดียเริ่มเข้ามามีบทบาทในตลาดฟิลิปปินส์ ในปี พ.ศ. 2545 และสามารถแย่งส่วนแบ่งตลาดข้าวได้ถึงร้อยละ 45

ในสองประเทศแรกนั้นเป็นประเทศผู้นำเข้าข้าวเป็นประจำและในปริมาณที่ค่อนข้างแน่นอน ข้าวที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพดี ส่วนสองประเทศหลังเป็นประเทศผู้นำเข้าข้าวที่ซื้อข้าวไทยไม่สม่ำเสมอ ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตภายในประเทศ นโยบายการเมืองของประเทศ เหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้การส่งออกข้าวของไทยไปยังภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้น หรือลดลงจากปกติ และข้าวที่ซื้อส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพต่ำ ได้แก่ ข้าวขาว 15 เปอร์เซ็นต์ ข้าวขาว 25 เปอร์เซ็นต์ และข้าวขาว 35 เปอร์เซ็นต์

ปัญหาและอุปสรรคการส่งออกข้าวของไทย

จากการวิเคราะห์การส่งออกข้าวของกรมส่งเสริมการค้าต่างประเทศ (2549) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการส่งออกข้าวของไทยมีดังนี้

1. การส่งออกข้าวของไทยขาดความสามารถในการแข่งขันทางด้านราคาจากการที่ต้นทุนการผลิตสูงกว่าประเทศคู่แข่ง
2. การกีดกันทางการค้าด้วยมาตรการภาษี (tariff barrier) และมาตรการที่มีไม่ภาษี (non-tariff barrier) ในรูปแบบต่าง ๆ

1.1 มาตรการภาษี (tariff barrier) ประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ไนจีเรีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย มีการตั้งกำแพงภาษีนำเข้าข้าวในอัตราที่สูง

1.2 มาตรการที่มีใช้ภาษี (non-tariff barrier) รัฐบาลของประเทศผู้นำเข้ามีนโยบายต้องการคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศและรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล จึงชะลอการนำเข้าไว้

3. ปัญหาการแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกรายอื่น ๆ ที่มีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะข้าวคุณภาพต่ำต้องแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกที่มีต้นทุนต่ำกว่า เช่น เวียดนาม เป็นต้น

4. ปัญหาค่าระวางเรือ

นโยบายข้าวและมาตรการข้าวของไทย

นโยบายข้าวของไทยภายใต้กฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก

นโยบายข้าวของไทยภายใต้กฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก ซึ่งประเทศไทยต้องปฏิบัติตามภายใต้ความตกลงว่าด้วยการเกษตรในส่วนที่มีผลกระทบต่อนโยบายข้าวของไทยในสองประเด็น คือ นโยบายด้านการเปิดตลาด และนโยบายด้านการอุดหนุนภายใน

1. นโยบายการเปิดตลาด ภายใต้ความตกลงว่าด้วยการเกษตร ประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การการค้าโลกตกลงที่จะลดภาษีการนำเข้าสินค้าเกษตร 740 รายการ เฉลี่ยร้อยละ 24 ภายในปี พ.ศ. 2547 โดยต้องมีการลดภาษีสินค้าแต่ละรายการลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ส่งผลให้อัตราภาษีผูกพันของภาคการเกษตรลดลงจากร้อยละ 49 ในปี พ.ศ. 2538 เหลือร้อยละ 36 ในปี พ.ศ. 2547 นอกจากนี้ ประเทศไทยได้แปลงอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี มาเป็นภาษีของสินค้าเกษตร 23 รายการ โดยใช้ระบบโควตาภาษีเข้ามาแทน สินค้าข้าวจัดเป็นหนึ่งในสินค้า 23 รายการนี้ ผลจากการเปิดตลาดข้าวดังกล่าวทำให้ไทยต้องออกประกาศกระทรวงพาณิชย์และระเบียบกระทรวงสำคัญ เพื่อให้การนำเข้าข้าวที่เกินถูกกฎหมาย เนื่องจากเดิมประเทศไทยมีกฎหมายห้ามนำเข้าข้าวมาในประเทศ โดยไทยมีการนำเข้าข้าวในปริมาณที่ไม่มาก เนื่องจากไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ดังนั้นจึงมีความต้องการข้าวมาบริโภคน้อย โดยส่วนใหญ่ข้าวที่ไทยนำเข้ามักเป็นข้าวที่นำมาใช้ประกอบอาหารในร้านอาหารญี่ปุ่น และข้าวบาสมาดิ

2. นโยบายการอุดหนุนภายใน ประเทศไทยต้องมีการลดการอุดหนุนภายในที่มีผลบิดเบือนการค้าระหว่างประเทศตามข้อผูกพันที่ให้ไว้กับองค์การการค้าโลก นโยบายหรือมาตรการที่สำคัญที่สุดที่รัฐบาลเข้ามาอุดหนุนในตลาดข้าว คือ โครงการรับจำนำข้าว และการแทรกแซงราคาข้าวในตลาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพยุงราคาข้าวในระยะเก็บเกี่ยวมิให้มีราคาตกต่ำลงมากเมื่อมีผลผลิต

ออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก และเพื่อสนับสนุนให้ชาวนามีรายได้ที่มั่นคงพร้อมทั้งทำให้ชาวนามีทางเลือกว่าจะขายข้าวให้กับโรงสีหรือนำมาจำหน่ายกับรัฐบาล

มาตรการข้าวของรัฐบาล

1. มาตรการยกระดับข้าวสาร

มาตรการยกระดับราคาข้าวสารเพื่อยกระดับราคาข้าวเปลือกนั้น เป็นวิธีการที่ใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างราคาข้าวสารกับข้าวเปลือกมาช่วยในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของเกษตรกร โดยมีหลักการว่าเมื่อราคาข้าวสารมีระดับสูงขึ้นแล้วราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้จะสูงตามขึ้นไปด้วยอันจะมีผลให้เกษตรกรมีรายได้ดีขึ้น

มาตรการยกระดับราคาข้าวสารมีวิธีการดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การประกาศรับซื้อข้าวสารเข้าเก็บโกดังจากผู้ส่งออก การกำหนดราคาจำหน่ายปลีกของข้าวสาร การรับซื้อข้าวสารจากโรงสีในราคาที่กำหนด การสร้างมูลภัณฑ์กันชนข้าวสารโดยภาครัฐบาลและเอกชน การเก็บภาษีข้าวสารที่ใช้บริโภคภายในประเทศ เป็นต้น

มาตรการยกระดับราคาข้าวสารนั้น รัฐบาลไทยได้เคยนำมาใช้หลายครั้ง เริ่มใช้ครั้งแรกในปีเพาะปลูก 2518/19 โดยรัฐบาลรับซื้อข้าวสารจากโรงสีในราคาที่กำหนด และกำหนดราคาจำหน่ายปลีกข้าวสารชั้นสูง ครั้งที่สองในช่วงปีเพาะปลูก 2523/24-2525/26 โดยการสร้างมูลภัณฑ์กันชนข้าวสาร ซึ่งดำเนินการโดยองค์การคลังสินค้าและผู้ส่งออก ต่อมาได้ดำเนินการอีกในปีเพาะปลูก 2532/33-2535/36 โดยมีทั้งซื้อจากผู้ส่งออกและโรงสีเข้าเก็บโกดัง หลังปีเพาะปลูก 2535/36 ยังไม่มีการซื้อข้าวสารเพื่อยกระดับราคา

2. มาตรการให้สินเชื่อดอกเบี้ยอัตราพิเศษ

2.1 ในกรณีผู้ค้าข้าวเปลือก เนื่องจากผลผลิตข้าวเปลือกจะออกสู่ตลาดพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยวทำให้เกิดปัญหาการค้าข้าวเปลือกตกต่ำ เพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าว รัฐบาลจึงได้กำหนดมาตรการที่จะให้การสนับสนุนแก่ผู้ค้าข้าวเปลือกและโรงสี เพื่อให้สามารถกู้ยืมเงินได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ สำหรับนำไปรับซื้อข้าวเปลือกในตลาดมาเก็บไว้ระยะหนึ่งก่อนระบายออกสู่ตลาด เพื่อเป็นการลดอุปทานข้าวเปลือกในช่วงต้นฤดู

การให้สินเชื่อแก่ผู้ค้าข้าวเปลือกและโรงสี รัฐบาลได้มอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งได้ดำเนินการผ่านกลไกปกติของธนาคารพาณิชย์อีกต่อหนึ่ง การให้สินเชื่อดอกเบี้ยอัตราพิเศษนี้ จะดำเนินการในช่วงที่ข้าวเปลือกออกสู่ตลาดมาก ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เดือนมิถุนายน ของปีถัดไป

การให้สินเชื่อ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกโดยผู้ค้าข้าวเปลือกและโรงสีผ่านธนาคารพาณิชย์ เป็นจำนวนเงินไม่เกินร้อยละ 50 ของมูลค่าตั๋วสัญญาใช้เงิน ทั้งนี้ผู้ค้าข้าวเปลือกและโรงสีออกตั๋วสัญญาใช้เงินได้ไม่เกินมูลค่าข้าวเปลือกที่รับซื้อ โดยอายุตั๋วสัญญาใช้เงินกำหนดไว้ไม่เกิน 90 วัน อัตราดอกเบี้ยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์คิดจากผู้ค้าข้าวเปลือกและโรงสีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 10 ต่อปี ตามจำนวนเงินในตั๋วสัญญาใช้เงิน ในขณะที่ธนาคารแห่งประเทศไทยคิดดอกเบี้ยจากธนาคารพาณิชย์ในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี ตามจำนวนเงินที่รับซื้อ

2.2 ในกรณีผู้ค้าข้าวสารส่งออก การให้สินเชื่อดอกเบี้ยอัตราพิเศษนี้ จะให้เฉพาะผู้ค้าข้าวส่งออกชวาบารังเท่านั้น เพื่อต้องการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวเปลือกชวาบารังเป็นข้าวที่มีความขึ้นสูง เนื่องจากผลผลิตจะเข้าสู่ตลาดส่วนใหญ่ประมาณเดือนพฤษภาคม-เดือนกรกฎาคม ของแต่ละปี ซึ่งเป็นช่วงหน้าฝน ส่งผลให้ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ไม่ค่อยมีเสถียรภาพ รัฐบาลจึงต้องเข้าไปดูแลประกอบกับผลผลิตชวาบารังเป็นข้าวที่ส่งออกต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น เพื่อเพิ่มโอกาสให้เกษตรกรขายข้าวเปลือกนารังได้ราคาดีขึ้น และไม่ประสบปัญหาเกี่ยวกับอุปสงค์ในข้าวเปลือกนารัง รัฐบาลจึงให้การสนับสนุนโดยจงใจให้ผู้ส่งออกที่รับซื้อข้าวสาร (นารัง) ในช่วงระยะเวลาที่รัฐบาลกำหนดให้ได้รับการชดเชยภาระดอกเบี้ยอันเกิดจากการกู้ยืมเงินด้วยวิธีขายตั๋วสัญญาใช้เงินให้กับธนาคารพาณิชย์ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5

ผู้ส่งออกที่ประสงค์จะได้รับการชดเชยภาระดอกเบี้ยดังกล่าวจะต้องแจ้งขอเข้าร่วมโครงการและแสดงหลักฐานการรับซื้อข้าวสารนารัง โดยให้ธนาคารพาณิชย์ผู้ซึ่งรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินจากผู้ส่งออกที่เข้าร่วมโครงการเป็นผู้กำกับดูแลและควบคุมปริมาณการกู้ยืมเงิน โดยให้ปริมาณสต็อกและชนิดข้าวถูกต้องตรงกับปริมาณเงินที่กู้ยืม รวมทั้งการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของธนาคารเพื่อการส่งออก และการนำเข้าแห่งประเทศไทยกำหนด

3. มาตรการรับจำนำข้าวเปลือก

เนื่องจากที่ในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยวของทุกปี มีปริมาณข้าวเปลือกเข้าสู่ตลาดในปริมาณมากเกินกว่าที่ตลาดจะรองรับได้ เป็นผลให้เกิดภาวะราคาข้าวเปลือกตกต่ำเพื่อชะลอการขายข้าวเปลือกของเกษตรกรในช่วงดังกล่าว และเพื่อให้ขายข้าวเปลือกได้ราคาดีขึ้นในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวแล้ว รวมทั้งเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนทางการเงินที่จะใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรในระหว่างรอการขาย รัฐบาลจึงได้ดำเนินมาตรการรับจำนำข้าวเปลือกขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529/30 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยให้อินทนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ และต่อมาในปี พ.ศ. 2536/37-2539/40 ได้เพิ่มให้องค์การตลาดเพื่อเกษตร (อตก.) และองค์การคลังสินค้า (อคส.) เป็นหน่วยงานเสริมในการรับจำนำข้าวเปลือกด้วย

การรับจำนำข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. จะรับจำนำทั้งจากเกษตรกรที่เป็นลูกค้าและจากเกษตรกรทั่วไปที่มีคุณสมบัติตามที่ ธ.ก.ส. กำหนด โดยจะต้องเป็นเกษตรกรที่มีข้าวเปลือกเป็นของตนเอง และมีอยู่คงที่มั่นคง และได้ขึ้นทะเบียนอยู่คงที่เพื่อการจำนำข้าวเปลือกไว้กับ ธ.ก.ส.

ในการจำนำข้าวเปลือก เกษตรกรแต่ละรายจะจำนำและได้รับเงินกู้ไม่เกินร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าวเปลือกที่จำนำเป็นประกัน (ได้ขยายเป็นร้อยละ 90 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535/36 เป็นต้นมา) แต่ทั้งนี้เกษตรกรจะจำนำ (กู้) ได้ไม่เกินรายละ 100,000 บาท แต่หากเป็นสถาบันเกษตรกรจะได้รายละไม่เกิน 5 ล้านบาท โดย ธ.ก.ส. คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี สำหรับการกำหนดราคาข้าวเปลือกที่ธนาคารจะรับจำนำ ธ.ก.ส. คิดจากราคาตลาดในขณะจำนำ แต่โดยที่ราคาตลาดที่ ธ.ก.ส. ใช้เป็นหลักในการคิดราคานั้นมักจะมีข้อโต้แย้งจากเกษตรกรเสมอ เนื่องจากไม่มีบรรทัดฐานที่เด่นชัดและราคาตลาดในแต่ละท้องที่มักจะมีราคาไม่เท่ากัน ส่งผลให้เกษตรกรเสียเปรียบ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ปี พ.ศ. 2535/36 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลโดยคณะกรรมการนโยบายข้าวจะกำหนดราคาสำหรับการรับจำนำข้าวเปลือกจากเกษตรกรในราคาที่แน่นอน และมีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบตั้งแต่ช่วงต้นของฤดูการเก็บเกี่ยวของแต่ละปี

สำหรับระยะเวลาการไถ่ถอนข้าวนั้นถูกกำหนดโดยคณะกรรมการนโยบายข้าว ซึ่งหากครบกำหนดไถ่ถอนแล้วแต่ราคาในห้องตลาดยังต่ำกว่าราคาจำนำ รัฐบาลจะนำข้าวดังกล่าวออกขาย โดยรัฐบาลจะจ่ายเงินส่วนต่างระหว่างราคาที่จำนำกับราคาขายให้แก่ ธ.ก.ส. รวมทั้งรับผิดชอบจ่ายค่าอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ที่เกษตรกรจ่ายให้ ธ.ก.ส. ไปแล้ว

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

ในบทนี้จะเป็นการรายงานผลการวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกข้าวของประเทศไทยโดยรวมและการส่งออกไปยังบางประเทศที่เป็นประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญของไทย ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ โดยใช้ข้อมูลมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าข้าวที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 โดยใช้ค่าเฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และช่วงปี พ.ศ. 2546-2548

การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ

ในเบื้องต้นจะเป็นการพิจารณาถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจากประเทศไทย และประเทศคู่แข่งที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศอินเดีย สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม ไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ โดยพิจารณาจากข้อมูลการส่งออก การนำเข้า สัดส่วนในการส่งออก และดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 เพื่อพิจารณาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ รวมทั้งแนวโน้มของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวของประเทศไทย และประเทศคู่แข่งไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์

ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศอินโดนีเซีย

จากข้อมูลมูลค่าการส่งออกข้าวในตารางผนวกที่ 1-4 และ 7-11 นำมาคำนวณค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้ (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวไปยังประเทศ
อินโดนีเซีย ช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2546-2548

ช่วงปี	ประเทศผู้ส่งออก			
	ไทย	อินเดีย	สหรัฐอเมริกา	เวียดนาม
พ.ศ. 2540-2542	13.90	0.55	0.45	35.26
พ.ศ. 2543-2545	11.97	11.18	0.87	67.96
พ.ศ. 2546-2548	12.49	1.03	1.96	89.79

ที่มา: (จากการคำนวณ)

อินโดนีเซียมีการนำเข้าข้าวจากไทยคิดเป็นมูลค่าโดยเฉลี่ย 132.28 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อพิจารณาค่า RCA และแนวโน้มค่า RCA (ตารางที่ 11) ที่คำนวณได้ในระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 พบว่า ประเทศไทยมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 11.97-13.90 โดยในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) เท่ากับ 13.90 หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศอินโดนีเซีย ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทยมีค่าเท่ากับ 13.90 เท่าของสัดส่วนการส่งออกข้าวของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดไปยังประเทศอินโดนีเซีย หรืออาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังตลาดอินโดนีเซีย ค่าที่คำนวณได้มีค่าลดลงจาก 13.90 ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เป็น 11.97 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และเพิ่มขึ้นเป็น 12.49 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ซึ่งสาเหตุที่เพิ่มขึ้นเนื่องมาจากปริมาณการส่งออกข้าวของไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2547 มีปริมาณการส่งออกมากกว่าทุกปีที่ผ่านมา โดยมีปริมาณ 9.98 ล้านตัน (ตารางที่ 1) แต่ทั้งนี้ค่า RCA ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ยังมีค่าน้อยกว่าค่า RCA ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 แสดงว่า ประเทศไทยมีค่าความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังตลาดอินโดนีเซียมีแนวโน้มลดลง

ในสวนประเทศเวียดนามซึ่งเป็นประเทศคู่แข่งที่สำคัญของไทย มีการส่งออกข้าวไปยังตลาดอินโดนีเซีย ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ย 130.22 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

เมื่อพิจารณาค่า RCA ของการส่งออกข้าวจากเวียดนามไปยังอินโดนีเซียในระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 พบว่า เวียดนามมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกปีที่ทำการศึกษา โดยค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าอยู่ระหว่าง 35.26-89.79 ตลอดทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา จะเห็นได้ว่าค่า RCA ของเวียดนามมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น คือ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 35.26 เพิ่มขึ้นเป็น 67.96 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และเพิ่มขึ้นเป็น 89.79 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 (ตารางที่ 11) เนื่องจากอินโดนีเซียมีการนำเข้าข้าวจากเวียดนามมากขึ้น โดยเฉพาะข้าวคุณภาพต่ำ (ข้าวขาว 15-25 เปอร์เซ็นต์) เพราะข้าวของเวียดนามมีราคาถูกกว่าของไทย ดังนั้น ประเทศเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศอินโดนีเซียมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ขณะที่อินเดียมีการส่งออกข้าวไปยังอินโดนีเซียในจำนวนที่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับประเทศไทย และเวียดนาม โดยอินเดียมีการส่งออกข้าวไปยังอินโดนีเซียคิดเป็นมูลค่าเฉลี่ย 12.11 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

เมื่อพิจารณาค่า RCA ของการส่งออกข้าวจากอินเดียไปยังประเทศอินโดนีเซียในระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 (ตารางที่ 11) พบว่า ค่า RCA น้อยกว่า 1 ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และมีค่ามากกว่า 1 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 โดยค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.55-11.18 ตลอดช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาจะเห็นได้ว่าค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าไม่แน่นอน โดยในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ค่า RCA มีค่าเท่ากับ 0.55 และมีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 11.18 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมีค่าลดลงเป็น 1.03 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ทั้งนี้เนื่องจากในปี พ.ศ. 2545 อินเดียมีนโยบายขยายการส่งออกข้าวเพื่อระบายข้าวที่อยู่ในสต็อก ทำให้อินเดียส่งออกได้เพิ่มขึ้นจึงส่งผลให้ค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545

ในขณะที่สหรัฐอเมริกามีค่า RCA ที่น้อยกว่า 1 ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2545 ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 1 โดยค่า RCA ที่คำนวณได้อยู่ในช่วงระหว่าง 0.45-1.96 (ตารางที่ 11) จากการคำนวณในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ค่า RCA มีค่าเท่ากับ 0.45 และเพิ่มเป็น 0.87 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมีค่าเพิ่มขึ้นมากกว่า 1 เป็น 1.96 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 แสดงให้เห็นว่าในตลาดข้าวอินโดนีเซีย นั้นสหรัฐอเมริกา มีความเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจากสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศอินโดนีเซีย ในสองช่วงปี คือ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจาก

สหรัฐอเมริกาไปยังอินโดนีเซียในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศมาเลเซีย

จากข้อมูลมูลค่าการส่งออกข้าวในตารางผนวกที่ 1-4 และ 7-11 นำมาคำนวณค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้ (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวไปยังมาเลเซีย ในช่วง ปี พ.ศ. 2540-2542 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2546-2548

ช่วงปี	ประเทศผู้ส่งออก			
	ไทย	อินเดีย	สหรัฐอเมริกา	เวียดนาม
พ.ศ. 2540-2542	19.36	2.14	0.02	77.50
พ.ศ. 2543-2545	14.66	14.90	0.01	61.02
พ.ศ. 2546-2548	16.27	7.30	0.03	80.65

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ผลการวิเคราะห์ ค่า RCA ที่คำนวณได้ของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 19.36 หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศมาเลเซียต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทยมีค่าเท่ากับ 19.36 เท่าของสัดส่วนการส่งออกข้าวของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดไปยังประเทศมาเลเซีย หรืออาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจากไทยไปยังประเทศมาเลเซีย แต่ค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าลดลงจาก 19.36 ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เป็น 14.66 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ค่า RCA มีค่าเท่ากับ 16.27 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 แต่ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ลดลงจากปี พ.ศ. 2540-2542 แสดงว่าความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวของไทยในตลาดมาเลเซียมีแนวโน้มลดลง

ส่วนประเทศเวียดนามมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกปีที่ทำการศึกษา โดยมีค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าอยู่ระหว่าง 61.02-80.65 โดยเวียดนาม มีค่า RCA ที่ได้จากการคำนวณ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 77.50 ซึ่งกล่าวได้ว่าเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังมาเลเซีย และค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มีค่าลดลงเป็น 61.02 และเพิ่มขึ้นเป็น 80.65 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 มีค่าเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 แสดงว่า เวียดนามมีแนวโน้มความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังมาเลเซียเพิ่มขึ้น

ในขณะที่อินเดียมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกปีที่ทำการศึกษา โดยอินเดีย มีค่า RCA ที่ได้จากการคำนวณ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 2.14 ซึ่งกล่าวได้ว่าอินเดียมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังมาเลเซีย และค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 14.90 และลดลงเป็น 7.30 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 มีค่าเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 แสดงว่า อินเดียมีแนวโน้มความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังมาเลเซียเพิ่มขึ้น

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกามีค่า RCA ที่น้อยกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา โดยค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.01-0.03 จากการคำนวณในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ค่า RCA มีค่าเท่ากับ 0.02 อาจกล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังมาเลเซีย และค่า RCA ที่คำนวณได้ลดลงเป็น 0.01 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 0.03 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 แสดงให้เห็นว่าในตลาดข้าวมาเลเซียนั้นสหรัฐอเมริกา มีความเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจากสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ ค่า RCA ที่คำนวณได้ของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศฟิลิปปินส์

จากข้อมูลมูลค่าการส่งออกข้าวในตารางผนวกที่ 1-4 และ 7-11 นำมาคำนวณค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้ (ตารางที่ 13)

ประเทศไทยมีค่า RCA ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา โดยในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 5.30 หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศฟิลิปปินส์ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทยมีค่าเท่ากับ 5.30 เท่าของสัดส่วนการส่งออกข้าวของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดไปยังประเทศฟิลิปปินส์ หรืออาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจากไทยไปยังประเทศฟิลิปปินส์

แต่ค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าลดลงจาก 5.30 ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เป็น 4.02 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ค่า RCA มีค่าเท่ากับ 3.48 ซึ่งลดลงจากช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 แต่ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ใน 3 ช่วงปี มีค่าลดลง แสดงว่าความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวของไทยในตลาดฟิลิปปินส์มีแนวโน้มลดลง

ตารางที่ 13 ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์ ในช่วง ปี พ.ศ. 2540-2542 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2546-2548

ช่วงปี	ประเทศผู้ส่งออก			
	ไทย	อินเดีย	สหรัฐอเมริกา	เวียดนาม
พ.ศ. 2540-2542	5.30	3.33	0.02	59.76
พ.ศ. 2543-2545	4.02	8.72	0.56	53.21
พ.ศ. 2546-2548	3.48	0.11	0.41	68.25

ที่มา: (จากการคำนวณ)

เมื่อพิจารณาค่า RCA ของการส่งออกข้าวจากเวียดนามไปยังฟิลิปปินส์ในระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 พบว่า เวียดนามมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกปีที่ทำการศึกษา โดยมีค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าอยู่ระหว่าง 53.21-68.25 โดยเวียดนาม มีค่า RCA ที่ได้จากการคำนวณ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 59.76 ซึ่งกล่าวได้ว่าเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์ และค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มีค่าลดลงเป็น 53.21 และเพิ่มขึ้นเป็น 68.25 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 มีค่าเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 แสดงว่า เวียดนามมีแนวโน้มความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์เพิ่มขึ้น

ส่วนอินเดียมีค่า RCA มากกว่า 1 ในสองช่วงปีที่ทำการศึกษา และมีค่า RCA น้อยกว่า 1 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 โดยอินเดีย มีค่า RCA ที่ได้จากการคำนวณ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 3.33 ซึ่งกล่าวได้ว่าอินเดียมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์ และค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 8.72 และลดลงเป็น 0.11 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี

พ.ศ. 2546-2548 มีค่าน้อยกว่า 1 อาจกล่าวได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 อินเดียนั้นไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์ และจากค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ลดลงจากในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 แสดงว่าอินเดียนั้นมีแนวโน้มความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์ลดลง

ขณะที่สหรัฐอเมริกามีค่า RCA ที่น้อยกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา โดยค่า RCA ที่คำนวณได้ อยู่ในช่วงระหว่าง 0.02-0.56 จากการคำนวณในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ค่า RCA ของสหรัฐอเมริกามีค่าเท่ากับ 0.02 อาจกล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์ และค่า RCA ที่คำนวณได้เพิ่มขึ้นเป็น 0.56 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมีค่าลดลงเป็น 0.41 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 แสดงให้เห็นว่าในตลาดข้าวฟิลิปปินส์นั้นสหรัฐอเมริกามีความเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจากสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศฟิลิปปินส์ ถึงแม้ว่าค่า RCA ที่คำนวณได้ของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นก็ตาม

ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศสิงคโปร์

จากข้อมูลมูลค่าการส่งออกข้าวในตารางผนวกที่ 1-4 และ 7-11 นำมาคำนวณค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้ (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกข้าวไปยังสิงคโปร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2546-2548

ช่วงปี	ประเทศผู้ส่งออก			
	ไทย	อินเดีย	สหรัฐอเมริกา	เวียดนาม
พ.ศ. 2540-2542	19.12	8.56	0.10	11.09
พ.ศ. 2543-2545	15.88	10.78	0.10	34.40
พ.ศ. 2546-2548	17.31	4.18	0.17	13.82

ที่มา: (จากการคำนวณ)

เมื่อพิจารณาค่า RCA ที่คำนวณได้ของไทย พบว่า มีค่ามากกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา โดยในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 19.12 หมายความว่าสัดส่วนของการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศสิงคโปร์ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทยมีค่าเท่ากับ 19.12 เท่าของสัดส่วนการส่งออกข้าวของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดไปยังประเทศสิงคโปร์ หรืออาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจากไทยไปยังประเทศสิงคโปร์ แต่ค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าลดลงจาก 19.12 ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เป็น 15.88 ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ค่า RCA มีค่าเท่ากับ 17.31 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 แต่ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 มีค่าน้อยกว่าช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 แสดงว่า ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวของไทยในตลาดสิงคโปร์มีแนวโน้มลดลง

ส่วนเวียดนามมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกปีที่ทำการศึกษาเช่นกัน โดยมีค่า RCA ที่คำนวณได้มีค่าอยู่ระหว่าง 11.09-34.40 โดยเวียดนาม มีค่า RCA ที่ได้จากการคำนวณในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 11.09 ซึ่งกล่าวได้ว่าเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังสิงคโปร์ และค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 34.40 และลดลงเป็น 13.82 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 มีค่ามากกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 แสดงว่า เวียดนามมีแนวโน้มความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังสิงคโปร์เพิ่มขึ้น

ขณะที่อินเดียมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกปีที่ทำการศึกษาเช่นเดียวกับประเทศไทย และเวียดนาม โดยอินเดีย มีค่า RCA ที่ได้จากการคำนวณ ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มีค่าเท่ากับ 8.56 ซึ่งกล่าวได้ว่าอินเดียมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังสิงคโปร์ และค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 10.78 และลดลงเป็น 4.18 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 ทั้งนี้ค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 มีค่าน้อยกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 แสดงว่า อินเดียมีแนวโน้มความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังสิงคโปร์ลดลง

ในส่วนของประเทศสหรัฐอเมริกา มีค่า RCA น้อยกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา โดยค่า RCA ที่คำนวณได้อยู่ในช่วงระหว่าง 0.10-0.17 จากการคำนวณในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ค่า RCA มีค่าเท่ากับ 0.10 อาจกล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังสิงคโปร์ และค่า RCA ที่คำนวณได้ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เท่ากับ 0.10 และมีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 0.17 ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 แสดงให้เห็นว่าในตลาดข้าวสิงคโปร์นั้น

สหรัฐอเมริกาไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าข้าว หรือมีความเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวจากสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศสิงคโปร์ ถึงแม้ว่าค่า RCA ที่คำนวณได้ของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นก็ตาม

จากผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ พบว่า ประเทศที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์นั้น มีเพียงประเทศไทย และเวียดนามเท่านั้น ที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน แต่ความได้เปรียบดังกล่าวมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในทุกประเทศผู้นำเข้าที่ทำการศึกษา เนื่องจากประเทศคู่แข่งนั้นต่างก็มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในตลาดข้าวที่ศึกษาด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกประเทศผู้นำเข้าที่ทำการศึกษา นอกจากนี้ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับคู่แข่งในตลาดของข้าวทุกคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นข้าวคุณภาพสูงที่ต้องแข่งขันกับคู่แข่งอย่าง อินเดีย และสหรัฐอเมริกา หรือข้าวคุณภาพต่ำที่มีคู่แข่งที่สำคัญอย่างเวียดนาม ซึ่งมีราคาข้าวต่ำกว่าข้าวของไทย เนื่องจากผลผลิตต่อพื้นที่สูงกว่า

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดคงที่

ในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดหรือมูลค่าการส่งออกข้าวของไทย โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) ซึ่งสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของ RCA บางส่วน คือ สามารถระบุได้ว่ามูลค่าการส่งออกข้าวที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเกิดจากปัจจัยใด โดยทำการวิเคราะห์ผลแบ่งเป็นค่าเฉลี่ยใน 3 ช่วงเวลา คือ ค่าเฉลี่ยของช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และค่าเฉลี่ยของช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 โดยทำการศึกษาเฉพาะการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ เท่านั้น

ผลการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ของการส่งออกข้าว

ผลการวิเคราะห์อัตราการขยายตัว (ตารางที่ 15) พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 กับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มีอัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของตลาดโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 โดยมีอัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของตลาดโลกในสินค้าข้าวลดลงร้อยละ 2 สำหรับอัตราการ

ขยายตัวการส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าวไปยังประเทศที่ทำการศึกษา พบว่า ประเทศอินโดนีเซียมีอัตราการขยายตัวลดลงมากที่สุด โดยลดลงร้อยละ 73 รองลงมาคือ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งสิงคโปร์มีอัตราการขยายตัวลดลงน้อยที่สุด โดยมีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 54 34 และ 10 ตามลำดับ

ตารางที่ 15 อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของโลก อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมในสินค้าข้าวของโลก และในประเทศผู้นำเข้ารายต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542

อัตราการขยายตัว	ปี พ.ศ. 2542 กับปี พ.ศ. 2545		
	g	G	G*
การส่งออกรวมของโลก	0.13	1.13	0.88
$g = G-1$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว	-0.02	0.98	1.02
$g_k = G_k - 1; k = \text{ข้าว}$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว ไปยังประเทศอินโดนีเซีย	-0.73	0.27	3.70
$g_{jk} = G_{jk} - 1; j = \text{อินโดนีเซีย}$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว ไปยังประเทศมาเลเซีย	-0.34	0.66	1.51
$g_{jk} = G_{jk} - 1; j = \text{มาเลเซีย}$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว ไปยังประเทศฟิลิปปินส์	-0.54	0.46	2.17
$g_{jk} = G_{jk} - 1; j = \text{ฟิลิปปินส์}$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว ไปยังประเทศสิงคโปร์	-0.1	0.9	1.11
$g_{jk} = G_{jk} - 1; j = \text{สิงคโปร์}$			

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 กับช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 มีอัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของตลาดโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 41 โดยมีอัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของตลาดโลก

ในสินค้าข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 48 (ตารางที่ 16) สำหรับอัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าวไปยังประเทศที่ทำการศึกษา พบว่า ประเทศอินโดนีเซียมีอัตราการขยายตัวลดลงมากที่สุด โดยลดลงร้อยละ 54 รองลงมาคือ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งสิงคโปร์มีอัตราการขยายตัวลดลงน้อยที่สุด โดยมีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 6 และ 2 ตามลำดับ ส่วนประเทศ ฟิลิปปินส์ เป็นประเทศเดียวที่มีอัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 86

ตารางที่ 16 อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของโลก อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมในสินค้าข้าวของโลก และในประเทศผู้นำเข้ารายต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545

อัตราการขยายตัว	ปี พ.ศ. 2545 กับปี พ.ศ. 2548		
	g	G	G*
การส่งออกรวมของโลก	0.41	1.41	0.71
$g = G-1$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว	0.48	1.48	0.68
$g_k = G_k - 1; k = \text{ข้าว}$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว ไปยังประเทศอินโดนีเซีย	-0.54	0.46	2.17
$g_{jk} = G_{jk} - 1; j = \text{อินโดนีเซีย}$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว ไปยังประเทศมาเลเซีย	-0.06	0.94	1.06
$g_{jk} = G_{jk} - 1; j = \text{มาเลเซีย}$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว ไปยังประเทศฟิลิปปินส์	0.86	1.86	0.54
$g_{jk} = G_{jk} - 1; j = \text{ฟิลิปปินส์}$			
การส่งออกรวมของโลกในสินค้าข้าว ไปยังประเทศสิงคโปร์	-0.02	0.98	1.02
$g_{jk} = G_{jk} - 1; j = \text{สิงคโปร์}$			

ที่มา: (จากการคำนวณ)

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจากช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 พบว่า อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของโลก มีค่าแตกต่างกันมาก โดยในช่วงเวลาแรก อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของโลกมีค่าเพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยกว่าในช่วงเวลาที่สอง ส่วนอัตราการขยายตัวการส่งออกรวมในสินค้าข้าวไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ มีการขยายตัวลดลง แต่อัตราการขยายตัวการส่งออกของโลกในสินค้าข้าวไปยังประเทศฟิลิปปินส์กลับมีการขยายตัวที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากช่วงปี พ.ศ. 2547-2548 ฟิลิปปินส์มีการขยายปริมาณการนำเข้า และลดภาษีในโควตาการนำเข้า นอกจากนี้อัตราการค้าบริโภคนำเข้าภายในประเทศของฟิลิปปินส์มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น และผลผลิตภายในประเทศลดลงเนื่องจากภาวะแห้งแล้ง

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวรหัส 100630 ของไทย

ผลการส่งออกข้าวของไทยไปยังอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์โดยรวม เนื่องจากผลกระทบด้านต่าง ๆ (ตารางที่ 17) พบว่า การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าเฉลี่ยการส่งออกข้าวของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยลดลง 415.04 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกลดลง คือ ผลจากการขยายตัวการส่งออกของตลาดโลก ผลจากการกระจายตลาด และผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ทั้งสามปัจจัยดังกล่าว ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกข้าวโดยรวมของไทยลดลงเท่ากับ 36.45 1,498.87 และ 1,284.53 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ หมายความว่า ประเทศไทยมีการส่งออกข้าวที่ไม่สอดคล้องกับทิศทางความต้องการข้าวของโลก อีกทั้งการกระจายตลาดในการส่งออกข้าวของไทยยังไม่มีที่เหมาะสม กล่าวคือ มีการเพิ่มการส่งออกข้าวไปยังตลาดที่มีการหดตัว หรือลดการส่งออกข้าวไปยังตลาดที่มีการขยายตัว นอกจากนี้ความสามารถในการแข่งขันของไทยยังลดลง เนื่องจากไทยมีความสามารถในการแข่งขันด้านราคาที่น้อยกว่าประเทศคู่แข่ง ปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยลดลง ถึงแม้ว่าผลกระทบร่วมจากการปรับตัวเป็นปัจจัยที่ช่วยให้มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาร่วมกันทั้งหมดแล้วจะเห็นได้ว่ามูลค่าการส่งออกข้าวโดยรวมมิได้มีการเพิ่มขึ้น

ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยเพิ่มขึ้น 564.45 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 17) ปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น คือ ผลจากการขยายตัวการส่งออกของตลาดโลก และผลกระทบร่วมจากการ

ปรับตัว ซึ่งทั้งสองปัจจัยดังกล่าว ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกข้าวโดยรวมของไทยเพิ่มขึ้นเท่ากับ 675.52 และ 2,804.65 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ หมายความว่า ประเทศไทยมีการส่งออกข้าวที่สอดคล้องกับทิศทางความต้องการข้าวของโลก และแสดงให้เห็นถึงความต้องการนำเข้าข้าวโลก เนื่องจากการค้าข้าวของโลกมีแนวโน้มดีขึ้น ปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยเพิ่มขึ้น ส่วนอีกสองปัจจัยที่เหลือ คือ ผลจากการกระจายตลาด และผลจากการแข่งขันที่แท้จริง กลับทำให้มูลค่าการส่งออกข้าวลดลงเท่ากับ 1,855.88 และ 1,059.85 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ เนื่องจากไทยมีความสามารถในการแข่งขันด้านราคาน้อยกว่าประเทศคู่แข่ง

ตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดข้าวรหัส 100630 ของไทยในตลาดโลกช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545

ผลการขยายตัวการส่งออกข้าวของไทย	ช่วงปี พ.ศ. 2543-2545	ช่วงปี พ.ศ. 2546-2548
	เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542	เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545
	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)
ผลการขยายตัวการส่งออกของตลาดโลก	-36.45	675.52
ผลจากการกระจายตลาด	-1,498.87	-1,855.88
ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง	-1,284.53	-1,059.85
ผลกระทบร่วมจากการปรับการส่งออก	2,404.80	2,804.65
ผลการขยายการส่งออกข้าวทั้งหมด	-415.04	564.45

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ผลจากการเปรียบเทียบทั้งสองช่วงเวลาที่ทำการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยเพิ่มขึ้นเหมือนกัน คือ ผลกระทบร่วมจากการปรับการส่งออกที่ถูกต้อง ซึ่งถือว่าประเทศไทยมีการปรับการส่งออกที่ถูกต้อง คือ มีการส่งออกเพิ่มขึ้นในตลาดที่ขยายตัว และลดการส่งออกข้าวในตลาดที่มีการหดตัว ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกข้าวของไทยลดลงเหมือนกัน คือ ผลจากการกระจายตลาด และผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ซึ่งหมายถึง ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวของไทยกับประเทศผู้ส่งออกรายอื่นในตลาดโลกลดลง เช่น ด้านการผลิตซึ่งการผลิตข้าวของไทยมีพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าว และผลผลิตต่อพื้นที่น้อยกว่าประเทศคู่แข่งรายอื่น ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านปัจจัยการผลิต รวมถึงต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าประเทศคู่แข่งรายอื่น ส่งผลให้ราคาข้าวของไทยสูงกว่าประเทศคู่แข่งรายอื่น จึงทำให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันน้อยกว่าประเทศคู่แข่งรายอื่น

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวไทยในตลาดอินโดนีเซีย

ผลการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาด พบว่า มูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของอินโดนีเซียจากไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 48.21 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของอินโดนีเซียโดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เป็นร้อยละ 48.58 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของอินโดนีเซียโดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของอินโดนีเซียจากไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 59.10 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของอินโดนีเซียโดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 (ตารางที่ 18) แต่ทั้งนี้มูลค่าการนำเข้าข้าวจากไทยลดลงเนื่องจากอินโดนีเซียได้กำหนดมาตรการลดการนำเข้าข้าว ทำให้มูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของอินโดนีเซียลดลง

การเปลี่ยนแปลงการขยายตัวของการส่งออกข้าวของไทยในอินโดนีเซียระหว่างปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับปี พ.ศ. 2540-2542 มีผลการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกรวมลดลง 192.51 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 19) ในจำนวนนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวของการนำเข้าข้าวของอินโดนีเซียลดลง 194.10 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 100.83 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม และผลจากการแข่งขันที่แท้จริงลดลง 0.25 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.13 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม แต่ผลกระทบจากการปรับตัวช่วยให้มูลค่าการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้น 1.84 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.96 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม ซึ่งเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยในอินโดนีเซียระหว่างปี พ.ศ. 2540-2542 ปี พ.ศ. 2543-2545 และปี พ.ศ. 2546-2548

ช่วงปี พ.ศ.	มูลค่านำเข้าทั้งหมด (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	มูลค่านำเข้าจากไทย (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)
ปี พ.ศ. 2540-2542	551.57	265.89	48.21
ปี พ.ศ. 2543-2545	151.07	73.38	48.58
ปี พ.ศ. 2546-2548	97.38	57.55	59.10

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ตารางที่ 19 ผลการขยายตัวของการส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดอินโดนีเซียในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545

ผลการขยายตัวการส่งออก ข้าวของไทยในอินโดนีเซีย	ปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับ ปี พ.ศ. 2540-2542		ปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับ ปี พ.ศ. 2543-2545	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
ผลการขยายตัวการส่งออก	-194.10	-100.83	-39.63	-250.32
ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง	-0.25	-0.13	51.50	325.35
ผลกระทบรวมจากการ ปรับตัว	1.84	0.96	-27.71	-175.04
ผลการเปลี่ยนแปลงการ ส่งออกข้าวทั้งหมด	-192.51	-100.00	-15.83	-100.00

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ส่วนการเปลี่ยนแปลงการขยายตัวของส่งออกข้าวของไทยในอินโดนีเซียระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับปี พ.ศ. 2543-2545 มีผลการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกรวมลดลง

15.83 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 19) ในจำนวนนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวของ การนำเข้าข้าวของอินโดนีเซียลดลง 39.63 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 250.32 ของ ผลการเปลี่ยนแปลงรวม และผลกระทบร่วมจากการปรับตัวลดลง 27.71 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิด เป็นร้อยละ 5.04 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม แต่ผลจากการแข่งขันที่แท้จริงช่วยให้มูลค่าการ ส่งออกข้าวเพิ่มขึ้น 51.50 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.35 ของผลการเปลี่ยนแปลง รวม ซึ่งน้อยกว่าเมื่อเทียบกับผลของการขยายตัวการนำเข้าและผลจากการแข่งขันที่แท้จริงรวมกัน

เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองช่วงเวลา พบว่า มูลค่าการส่งออกข้าวขาวของไทยมีแนวโน้ม ลดลง สามเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกข้าวขาวของไทยไป อินโดนีเซีย คือ ผลจากการขยายตัวการนำเข้า หมายความว่า อินโดนีเซียมีความต้องการนำเข้า ข้าวจากไทยลดลง เนื่องจากอินโดนีเซียสามารถผลิตข้าวได้เอง และจะนำเข้าข้าวเมื่อผลผลิต ภายในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการเท่านั้น ซึ่งข้าวที่อินโดนีเซียนำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าว ขาว 25 เปอร์เซนต์

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวของไทยในตลาดมาเลเซีย

ผลการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาด พบว่า มูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของมาเลเซีย จากไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวลดลงจากร้อยละ 61.06 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของ มาเลเซียโดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เป็นร้อยละ 54.03 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมด ของมาเลเซียโดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของมาเลเซีย จากไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 83.22 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของ มาเลเซียโดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 (ตารางที่ 20)

การเปลี่ยนแปลงการขยายตัวของ การส่งออกข้าวของไทยในมาเลเซียระหว่างปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับปี พ.ศ. 2540-2542 มีผลการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกรวมลดลง 56.43 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 21) ในจำนวนนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวของ การนำเข้าข้าว ของมาเลเซียลดลง 45.81 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 81.17 ของผลการเปลี่ยนแปลง รวม และผลจากการแข่งขันที่แท้จริงลดลง 15.72 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 27.86 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม แต่ผลกระทบจากการปรับตัวช่วยให้มูลค่าการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้น 5.10 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 9.03 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม

ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดมาเลเซียในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ปี พ.ศ. 2540-2542 และปี พ.ศ. 2546-2548

ช่วงปี พ.ศ.	มูลค่านำเข้าทั้งหมด (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	มูลค่านำเข้าจากไทย (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)
ปี พ.ศ. 2540-2542	220.68	134.74	61.06
ปี พ.ศ. 2543-2545	144.94	78.30	54.03
ปี พ.ศ. 2546-2548	135.74	112.97	83.22

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ตารางที่ 21 ผลการขยายตัวของ การส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดมาเลเซียในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545

ผลการขยายตัวการส่งออก ข้าวของไทยในมาเลเซีย	ปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับ ปี พ.ศ. 2540-2542		ปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับ ปี พ.ศ. 2543-2545	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
ผลการขยายตัวการส่งออก	-45.81	-81.17	-4.70	-13.55
ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง	-15.72	-27.86	41.45	119.55
ผลกระทบร่วมจากการ ปรับตัว	5.10	9.03	-2.08	-6.00
ผลการเปลี่ยนแปลงการ ส่งออกข้าวทั้งหมด	-56.43	-100	34.67	100

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ส่วนการเปลี่ยนแปลงการขยายตัวของ การส่งออกข้าวของไทยในมาเลเซียระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับปี พ.ศ. 2543-2545 มีผลการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกรวมเพิ่มขึ้น

34.67 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 21) ในจำนวนนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวของ การนำเข้าข้าวของมาเลเซียลดลง 4.70 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 13.55 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม และผลกระทบร่วมจากการปรับตัวลดลง 2.08 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็น ร้อยละ 6.00 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม แต่ผลจากการแข่งขันที่แท้จริงช่วยให้มูลค่าการส่งออก ข้าวเพิ่มขึ้น 41.45 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 119.55 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม

เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองช่วงเวลา พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกข้าวขาวของ ไทยไปมาเลเซีย คือ ผลจากการขยายตัวการนำเข้า หมายความว่า มาเลเซียมีความต้องการนำเข้า ข้าวจากไทยลดลง อาจมีสาเหตุมาจากนโยบายการนำเข้าข้าวของมาเลเซียที่ต้องการหาแหล่ง นำเข้าจากประเทศอื่นแทนการพึ่งพาการนำเข้าข้าวจากไทยเพียงแห่งเดียว

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวของไทยในตลาด ฟิลิปปินส์

ผลการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาด พบว่า มูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของฟิลิปปินส์ จากไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวลดลงจากร้อยละ 13.08 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของ ฟิลิปปินส์โดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เป็นร้อยละ 12.40 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมด ของฟิลิปปินส์โดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของฟิลิปปินส์ จากไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.85 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของ ฟิลิปปินส์โดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดฟิลิปปินส์ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ปี พ.ศ. 2540-2542 และปี พ.ศ. 2546-2548

ช่วงปี พ.ศ.	มูลค่านำเข้าทั้งหมด (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	มูลค่านำเข้าจากไทย (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)
ปี พ.ศ. 2540-2542	338.56	44.28	13.08
ปี พ.ศ. 2543-2545	157.14	19.49	12.40
ปี พ.ศ. 2546-2548	314.57	43.58	13.85

ที่มา: (จากการคำนวณ)

การเปลี่ยนแปลงการขยายตัวของการส่งออกข้าวของไทยในฟิลิปปินส์ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับปี พ.ศ. 2540-2542 มีผลการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกรวมลดลง 24.79 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 23) ในจำนวนนี้เป็นผลมาจากการการขยายตัวของการนำเข้าข้าวของฟิลิปปินส์ลดลง 23.91 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 96.46 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม และผลจากการแข่งขันที่แท้จริงลดลง 1.99 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 8.01 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม แต่ผลกระทบจากการปรับตัวช่วยให้มูลค่าการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้น 1.11 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.47 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม

ตารางที่ 23 ผลการขยายตัวของการส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดฟิลิปปินส์ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545

ผลการขยายตัวการส่งออกข้าวของไทยในฟิลิปปินส์	ปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับปี พ.ศ. 2540-2542		ปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับปี พ.ศ. 2543-2545	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
ผลการขยายตัวการส่งออก	-23.91	-96.46	16.76	69.58
ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง	-1.99	-8.01	4.91	20.40
ผลกระทบร่วมจากการปรับตัว	1.11	4.47	2.41	10.02
ผลการเปลี่ยนแปลงการส่งออกข้าวทั้งหมด	-24.79	-100	24.09	100.00

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ส่วนการเปลี่ยนแปลงการขยายตัวของการส่งออกข้าวของไทยในฟิลิปปินส์ระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับปี พ.ศ. 2543-2545 มีผลการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกรวมเพิ่มขึ้น 24.09 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 23) ในจำนวนนี้เป็นผลมาจากการการขยายตัวของการนำเข้าข้าวของฟิลิปปินส์เพิ่มขึ้น 16.76 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 69.58 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม ผลจากการแข่งขันที่แท้จริงเพิ่มขึ้น 4.91 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ

20.40 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม และผลกระทบร่วมจากการปรับตัวเพิ่มขึ้น 2.41 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.02 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม

เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองช่วงเวลา พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้มูลค่าการส่งออกข้าวขาวของไทยเพิ่มขึ้น คือ ผลกระทบร่วมจากการปรับตัว ซึ่งผลการส่งออกข้าวที่สอดคล้องกับความต้องการข้าวของฟิลิปปินส์ อาจมีสาเหตุมาจากประเทศไทยทราบว่าฟิลิปปินส์มีการขยายการนำเข้าหรือลดการนำเข้าข้าว จึงทำให้ผู้ส่งออกสามารถปรับการส่งออกข้าวไปยังฟิลิปปินส์เพิ่มขึ้น หรือลดการส่งออกข้าวได้อย่างถูกต้อง

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดการส่งออกข้าวของไทยในตลาดสิงคโปร์

ผลการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาด พบว่า มูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของสิงคโปร์จากไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวลดลงจากร้อยละ 89.79 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของสิงคโปร์โดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 เป็นร้อยละ 72.35 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของสิงคโปร์โดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 และมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของสิงคโปร์จากไทยมีส่วนแบ่งตลาดข้าวลดลงเป็นร้อยละ 67.78 ของมูลค่าการนำเข้าข้าวขาวทั้งหมดของสิงคโปร์โดยเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดสิงคโปร์ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ปี พ.ศ. 2540-2542 และปี พ.ศ. 2546-2548

ช่วงปี พ.ศ.	มูลค่านำเข้าทั้งหมด (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	มูลค่านำเข้าจากไทย (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)
ปี พ.ศ. 2540-2542	131.14	117.75	89.79
ปี พ.ศ. 2543-2545	117.59	85.07	72.35
ปี พ.ศ. 2546-2548	114.72	77.76	67.78

ที่มา: (จากการคำนวณ)

การเปลี่ยนแปลงการขยายตัวของการส่งออกข้าวของไทยในสิงคโปร์ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับปี พ.ศ. 2540-2542 มีผลการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกรวมลดลง 32.68 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 25) ในจำนวนนี้เป็นผลมาจากการการขยายตัวของการนำเข้าข้าวของสิงคโปร์ลดลง 11.78 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 36.03 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม และผลจากการแข่งขันที่แท้จริงลดลง 23.32 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 71.37 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม แต่ผลกระทบจากการปรับตัวช่วยให้มูลค่าการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้น 2.42 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 7.40 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม

ตารางที่ 25 ผลการขยายตัวของการส่งออกข้าวขาวของไทยในตลาดสิงคโปร์ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2543-2545

ผลการขยายตัวการส่งออกข้าวของไทยในสิงคโปร์	ปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับปี พ.ศ. 2540-2542		ปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับปี พ.ศ. 2543-2545	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
ผลการขยายตัวการส่งออก	-11.78	-36.03	-1.70	-23.27
ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง	-23.32	-71.37	-5.75	-78.73
ผลกระทบร่วมจากการปรับตัว	2.42	7.40	0.15	2.00
ผลการเปลี่ยนแปลงการส่งออกข้าวทั้งหมด	-32.68	-100	-7.31	-100.00

ที่มา: (จากการคำนวณ)

ส่วนการเปลี่ยนแปลงการขยายตัวของการส่งออกข้าวของไทยในสิงคโปร์ระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับปี พ.ศ. 2543-2545 มีผลการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกรวมลดลง 7.31 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ตารางที่ 25) ในจำนวนนี้เป็นผลมาจากการการขยายตัวของการนำเข้าข้าวของสิงคโปร์ลดลง 1.70 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 23.27 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม และผลจากการแข่งขันที่แท้จริงลดลง 5.75 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 78.73

ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม แต่ผลกระทบร่วมจากการปรับตัวกลับช่วยให้มูลค่าการส่งออกข้าวขาวของไทยเพิ่มขึ้น 0.15 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นร้อยละ 2 ของผลการเปลี่ยนแปลงรวม ซึ่งเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองช่วงเวลา พบว่า มูลค่าการส่งออกข้าวขาวของไทยไปสิงคโปร์มีแนวโน้มลดลง สามเหตุผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกข้าวขาวของไทยไปสิงคโปร์ คือ ผลจากการขยายตัวการนำเข้าและผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ซึ่งในส่วนของผลจากการขยายตัว อาจมีสาเหตุจากสิงคโปร์มีความต้องการนำเข้าข้าวจากไทยลดลง นอกจากนี้ สิงคโปร์ยังมีนโยบายพยายามหาแหล่งนำเข้าจากประเทศอื่นอีกด้วย ส่วนผลจากการแข่งขันที่แท้จริงนั้นอาจมีสาเหตุจากการที่ไทยต้องแข่งขันกับคู่แข่งรายอื่นที่ส่งออกข้าวคุณภาพดี เช่น สหรัฐอเมริกา และอินเดีย เป็นต้น

ส่วนปัจจัยที่สนับสนุนให้มูลค่าการส่งออกข้าวขาวของไทยเพิ่มขึ้น คือ ผลกระทบร่วมจากการปรับตัว ซึ่งผลการส่งออกข้าวที่สอดคล้องกับความต้องการข้าวของสิงคโปร์อาจมีสาเหตุมาจากรูปแบบการบริโภคข้าวคุณภาพดีของชาวสิงคโปร์มีรูปแบบที่ชัดเจน และข้าวคุณภาพดีของไทยเป็นที่นิยมในสิงคโปร์จึงส่งผลให้ผู้ส่งออกสามารถวางแผนการส่งออกได้ง่ายขึ้น และสามารถช่วยให้มูลค่าการส่งออกข้าวขาวเพิ่มขึ้นได้

การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของไทยได้ใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ และแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ วิเคราะห์ร่วมกันเนื่องจากดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏจะบอกถึงความได้เปรียบหรือเสียเปรียบในการส่งออก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขัน ส่วนแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่จะบอกถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดข้าว การใช้เครื่องมือทั้งสองชนิดวิเคราะห์ร่วมกันจะช่วยให้ทราบว่า ความสามารถในการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง เป็นผลมาจากปัจจัยใดหรือผลจากเหตุใด

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยโดยรวม ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงผลจากส่วนประกอบ เนื่องจากเป็นการพิจารณาเฉพาะข้าวขาวรหัส 100630 เท่านั้น และการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดเป็นรายประเทศ ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงผลจากการกระจายตลาด เนื่องจากเป็นการพิจารณาเป็นรายประเทศแต่ละประเทศเท่านั้น

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

จากผลการศึกษาในบทข้างต้นที่ผ่านมา สามารถสรุปเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวขาวของไทย โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สรุปผลการศึกษา และสรุปเกี่ยวกับปัญหาที่ได้พบจากการศึกษา

สรุปผลการศึกษา

ข้าวเป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย ทั้งในด้านการเป็นอาหารหลักของคนส่วนใหญ่ในประเทศและในด้านรายได้จากการส่งออก นอกจากนี้ยังมีความสำคัญในฐานะอาหารหลักสำหรับประชากรโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบทวีปเอเชีย การผลิตข้าวของไทยเพิ่มขึ้นโดยตลอด อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยยังคงเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่งของโลกทั้งในด้านปริมาณและมูลค่า แต่จากที่ตลาดข้าวระหว่างประเทศมีการขยายตัวมากขึ้น ทำให้มีประเทศคู่แข่งเข้ามาในตลาดมากขึ้น ประเทศคู่แข่งที่สำคัญ ได้แก่ เวียดนาม อินเดีย และสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยจึงอาจจะต้องเสียส่วนแบ่งการตลาดให้กับประเทศคู่แข่งดังกล่าวนี้ได้ เนื่องจากการที่ผลผลิตต่อพื้นที่ของไทยมีปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง นอกจากนี้การที่เวียดนามเข้ามาสู่ตลาดระหว่างประเทศนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา ทำให้ไทยต้องสูญเสียตลาดข้าวคุณภาพต่ำบางส่วนให้แก่เวียดนาม เช่น ในตลาดข้าวอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ อีกทั้งตลาดข้าวคุณภาพสูงของไทยต้องเผชิญกับคู่แข่งอย่างเช่น อินเดีย และสหรัฐอเมริกา จึงศึกษาความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศคู่ค้าเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง โดยพิจารณาจากดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ และการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาด

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลก ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการผลิตข้าวได้จำนวนไม่มากเท่ากับประเทศผู้ผลิตรายใหญ่อื่น ๆ โดยผลิตข้าวเปลือกได้ประมาณ 22-25 ล้านตัน ผลผลิตข้าวส่วนใหญ่ได้มาจากการเพาะปลูกข้าวนาปีประมาณร้อยละ 80 ของผลผลิตข้าวเปลือกทั้งหมด แหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญส่วนใหญ่อยู่ในทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาค

กลาง ซึ่งปริมาณการผลิตข้าวที่ได้ในแต่ละปีจะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน น้ำจากระบบชลประทาน ราคาข้าว เป็นต้น ทั้งนี้ปริมาณข้าวที่ผลิตได้นั้นจะนำมาใช้ในการบริโภคภายในประเทศ และส่วนที่เหลือจะถูกส่งออกไปขายยังต่างประเทศเป็นการนำรายได้เข้าสู่ประเทศ ตลาดส่งออกข้าวหลักของไทยคือ ประเทศในแถบเอเชีย และตะวันออกกลาง การส่งออกข้าวของไทย แบ่งเป็นตามคุณภาพได้ 3 ระดับ คือ ข้าวคุณภาพดี (ข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ และข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์) ข้าวคุณภาพปานกลาง (ข้าวขาว 10-15 เปอร์เซ็นต์) และข้าวคุณภาพต่ำ (ข้าวขาว 20-45 เปอร์เซ็นต์)

ประเทศคู่ค้าที่ทำการศึกษา ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ประเทศเหล่านี้เป็นประเทศนำเข้าที่สำคัญของโลก โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ และเป็นประเทศนำเข้าข้าวที่สำคัญของไทยที่อยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการนำเข้าข้าวของอินโดนีเซียนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตภายในประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งการนำเข้าข้าวจะนำเข้าเฉพาะช่วงที่ขาดแคลนเท่านั้น ข้าวที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพปานกลาง (ข้าวขาว 10-25 เปอร์เซ็นต์) และข้าวคุณภาพต่ำ การส่งออกข้าวไปยังมาเลเซียต้องทำการส่งให้กับองค์การข้าวและข้าวเปลือกแห่งชาติเท่านั้น เนื่องจากเป็นผู้ที่นำเข้าได้แต่เพียงผู้เดียว ข้าวที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวที่มีคุณภาพสูง และข้าวคุณภาพต่ำ ส่วนการนำเข้าข้าวของฟิลิปปินส์จะขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตภายในประเทศ และข้าวที่ส่งออกไปยังฟิลิปปินส์ต้องได้มาตรฐานข้าวตามระบบฮาโมไนซ์ (harmonize system) ข้าวที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพปานกลางและข้าวคุณภาพต่ำ ส่วนการนำเข้าข้าวของสิงคโปร์เป็นการนำเข้าเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศ ส่วนใหญ่การนำเข้าข้าวของสิงคโปร์จะค่อนข้างสม่ำเสมอ ชนิดที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวคุณภาพดี ประเทศทั้งหมดที่กล่าวมานี้ส่วนใหญ่มีการนำเข้าข้าวจากประเทศไทย โดยเฉพาะประเทศสิงคโปร์ที่มีการนำเข้าข้าวจากไทยมากที่สุด เนื่องจากข้าวของไทยเป็นที่นิยมของผู้บริโภคชาวสิงคโปร์ และระยะทางการขนส่งระหว่างประเทศไทยและสิงคโปร์อยู่ใกล้กันที่สุด

ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวรหัส 100630 ของไทยไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ โดยวิเคราะห์จากดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ พบว่า ประเทศไทยมีความได้เปรียบในการส่งออกข้าวไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา โดยค่า RCA ของประเทศไทยมีค่ามากกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน โดยในประเทศอินโดนีเซีย ค่า RCA ของประเทศไทยมีค่าอยู่ระหว่าง 11.97-13.90 ในประเทศมาเลเซีย ค่า RCA ของประเทศไทยมีค่าอยู่ระหว่าง 14.66-19.36 ในประเทศฟิลิปปินส์ ค่า RCA ของประเทศไทยมีค่าอยู่ระหว่าง 3.48-5.30 และในประเทศสิงคโปร์ ค่า RCA ของประเทศไทยมีค่าอยู่ระหว่าง 15.88-19.12 แสดง

ให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงมีความสามารถในการแข่งขันในการส่งออกข้าวรหัส 100630 (ข้าวขาวหรือข้าวสาร) ในตลาดข้าวดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ข้าวของไทยยังมีความได้เปรียบในด้านคุณภาพของสินค้าเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง ขณะที่ประเทศอินเดียมีค่า RCA มากกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษานในตลาดมาเลเซียและสิงคโปร์เท่านั้น ในตลาดอินโดนีเซียนั้น อินเดียไม่มีความได้เปรียบในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 และในตลาดฟิลิปปินส์นั้น อินเดียไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 และถึงแม้ว่าอินเดียจะมีความได้เปรียบในตลาดมาเลเซีย และสิงคโปร์ แต่ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของอินเดียมีค่าน้อยกว่าของประเทศไทย ส่วนสหรัฐอเมริกาไม่มีความได้เปรียบในการส่งออกข้าวทั้งในตลาดมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ซึ่งค่า RCA ของสหรัฐอเมริกาในตลาดทั้งสามดังกล่าวมีค่าน้อยกว่า 1 ในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา ส่วนในตลาดอินโดนีเซียนั้น สหรัฐอเมริกามีความได้เปรียบในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เท่านั้น ในขณะที่ประเทศเวียดนามมีค่า RCA มากกว่า 1 ทั้งในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ และในทุกช่วงปีที่ทำการศึกษา แสดงให้เห็นว่าเวียดนามมีความได้เปรียบในการส่งออกข้าวรหัส 100630 ในตลาดดังกล่าวทั้งหมด สำหรับคู่แข่งที่สำคัญของไทยคือ เวียดนาม ซึ่งเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากกว่าประเทศไทยในสามประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ยกเว้นประเทศสิงคโปร์เท่านั้นที่ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากกว่าเวียดนาม ทั้งนี้เป็นเพราะเวียดนามมีความได้เปรียบในด้านต้นทุนการผลิตต่ำ ราคาข้าวของเวียดนามจึงมีราคาถูกกว่าราคาข้าวของไทยในตลาดข้าวคุณภาพต่ำ แต่ในตลาดข้าวคุณภาพดี ประเทศไทยยังคงเป็นประเทศผู้นำในการส่งออกข้าวคุณภาพดี

นอกจากนี้ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศไทยยังมีแนวโน้มที่ลดลง ในขณะที่เวียดนามมีแนวโน้มความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่เพิ่มขึ้น จึงคาดว่าในอนาคตความได้เปรียบในการส่งออกข้าวของเวียดนามน่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในตลาดข้าวคุณภาพต่ำ

ส่วนผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดข้าวสารหรือข้าวขาว (รหัส 100630) ของไทยโดยรวมในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับ ช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 ไทยมีการส่งออกข้าวโดยรวมมีแนวโน้มลดลง ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยลดลง คือ ผลจากการขยายตัวการส่งออกข้าวของโลกลดลง 36.45 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ผลจากการกระจายตลาดลดลง 1,498.87 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และผลจากการแข่งขันที่แท้จริงลดลง 1,284.53 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนผลกระทบจากการปรับตัวเพิ่มขึ้น 2,404.80 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แสดงให้เห็นว่าความต้องการของตลาดโลกหดตัว ตลาดข้าวที่ไทยส่งออกไปส่วนใหญ่มีอัตราการเติบโตที่ต่ำกว่าของโลก และความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลง ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยลดลง ถึงแม้ว่า

การส่งออกจะปรับตัวสอดคล้องกับความต้องการของโลกก็ตาม ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับ ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 ไทยมีการส่งออกข้าวโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยเพิ่มขึ้น คือ ผลจากการขยายตัวการส่งออกของโลกเพิ่มขึ้น 675.52 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และผลกระทบจากการปรับตัวเพิ่มขึ้น 2,804.65 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แสดงให้เห็นว่าความต้องการของตลาดโลกมีการขยายตัว และการส่งออกของไทยมีการปรับตัวสอดคล้องกับความต้องการของโลก ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยเพิ่มขึ้น แต่ผลจากการกระจายตลาด และผลจากการแข่งขันที่แท้จริงทำให้มูลค่าการส่งออกข้าวลดลง 1,855.88 และ 1,059.85 ตามลำดับ

สำหรับการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดข้าวเป็นรายประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 เทียบกับในช่วงปี พ.ศ. 2540-2542 มูลค่าของการส่งออกข้าวที่ส่งไปยังประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ มีมูลค่าการส่งออกลดลง โดยผลจากการขยายตัวของการนำเข้าข้าวจากไทยลดลงในทุกตลาด นั่นคือ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ มีความต้องการข้าวจากไทยลดลง ในขณะที่ผลจากการแข่งขันที่แท้จริงลดลงในทุกตลาด นั่นคือ ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันในการส่งออกข้าวไปยังอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ลดลง นอกจากนี้หากพิจารณาถึงผลกระทบร่วมจากการปรับตัวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการส่งออกข้าวได้สอดคล้องกับความต้องการภายในทุกประเทศที่ทำการศึกษา

ส่วนการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 เทียบกับในช่วงปี พ.ศ. 2543-2545 มูลค่าการส่งออกข้าวที่ส่งไปยังประเทศมาเลเซีย และฟิลิปปินส์ มีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้น ในขณะที่มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยไปยังอินโดนีเซีย และสิงคโปร์กลับลดลง โดยผลจากการขยายตัวของการนำเข้าข้าวจากไทยเพิ่มขึ้นในตลาดฟิลิปปินส์เท่านั้น นั่นคือ ฟิลิปปินส์ มีความต้องการข้าวจากไทยเพิ่มขึ้น ส่วนในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์มีความต้องการข้าวลดลง ในขณะที่ผลจากการแข่งขันที่แท้จริงเพิ่มขึ้นในตลาดอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์เท่านั้น แสดงว่าประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันในการส่งออกข้าวไปยังอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ส่วนในประเทศสิงคโปร์นั้นมีผลจากการแข่งขันที่แท้จริงลดลง นั่นคือ ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันลดลงในตลาดดังกล่าว นอกจากนี้หากพิจารณาถึงผลกระทบร่วมจากการปรับตัวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการส่งออกข้าวได้สอดคล้องกับความต้องการภายในของประเทศฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ส่วนในตลาดอินโดนีเซียและมาเลเซีย ประเทศไทยไม่สามารถส่งออกข้าวได้สอดคล้องกับความต้องการข้าวภายในประเทศดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแล้ว ประเทศไทยมีความได้เปรียบในการส่งออกข้าวไปยังตลาดที่ทำการศึกษาทันทีทั้งหมดมีแนวโน้มลดลง และส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยมีแนวโน้มลดลงโดยเฉพาะตลาดสิงคโปร์ ส่วนในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ถึงแม้ว่าส่วนแบ่งตลาดข้าวไทยจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่เมื่อวิเคราะห์ผลการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกแล้ว พบว่า มูลค่าการเปลี่ยนแปลงการส่งออกทั้งหมดมีแนวโน้มลดลงหรือถ้ามูลค่าการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นก็มีอัตราเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แสดงว่า ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวของไทยมีความสามารถลดลง เนื่องจากมีคู่แข่งมากขึ้นจึงทำให้มีการแข่งขันกันสูง และข้อกีดกันทางการค้าของประเทศต่าง ๆ ดังนั้น ประเทศไทยต้องพยายามเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในการส่งออก ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพข้าวให้มีความแตกต่างจากคู่แข่ง และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อรักษาความได้เปรียบในตลาดโลกให้มากขึ้น

สรุปปัญหาจากการศึกษา

การศึกษาศักยภาพในการแข่งขันส่งออกข้าวของไทยนั้น จากบทต่าง ๆ ข้างต้นพบว่า ประเทศไทยมีความได้เปรียบในการส่งออกข้าวลดลง และส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยมีแนวโน้มที่ลดลงส่งผลให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวข้าวลดลงเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ ที่ควรต้องมีการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนา ดังนี้

1. การผลิตข้าวของไทยยังมีต้นทุนที่สูง ปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำ เนื่องจากการเพาะปลูกข้าวขึ้นกับสภาวะอากาศ ปริมาณน้ำฝน และยังต้องพึ่งพาการนำเข้าปุ๋ยและยาฆ่าแมลง การควบคุมปริมาณผลผลิตจึงเป็นไปได้ยาก

2. การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของประเทศไทย แสดงถึงความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดโลกที่ลดลง ซึ่งมีผลมาจากประเทศส่วนใหญ่มีอัตราการนำเข้าลดลง โดยเฉพาะตลาดข้าวคุณภาพต่ำ เนื่องมาจากมีคู่แข่งมากขึ้นจึงต้องมีการแข่งขันทางด้านราคา และประเทศที่สามารถผลิตข้าวได้เองมักมีข้อจำกัดทางการค้า หรือข้อกีดกันทางการค้า นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีการปรับตัวไม่สอดคล้องกับความต้องการในบางประเทศ

3. ในการส่งออกข้าวคุณภาพต่ำของไทย โดยเฉพาะในตลาดอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ในปัจจุบันไม่สามารถแข่งขันกับเวียดนาม ซึ่งเป็นผู้นำการส่งออกข้าวคุณภาพต่ำ

4. ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัด คือ ในด้านการรวบรวมข้อมูล เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่จะถูกรวบรวมเก็บไว้ในหลายหน่วยงานด้วยกัน ทำให้ข้อมูลที่ได้ซ้ำซ้อนแต่ไม่ตรงกันทั้งที่เป็นข้อมูลเรื่องเดียวกัน และมีความไม่ต่อเนื่องกันของข้อมูล จึงไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความสามารถในการแข่งขันส่งออกข้าวของไทย เห็นควรให้ข้อเสนอแนะบางประการ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รัฐบาลควรจัดหาแหล่งน้ำ และจัดทำระบบชลประทานให้มีเพียงพอกับพื้นที่การเพาะปลูก และลดการพึ่งพาการนำเข้าปุ๋ย และยาฆ่าแมลงจากต่างประเทศโดยการส่งเสริมความรู้ให้กับเกษตรกรในเรื่องของการผลิตปุ๋ยใช้เอง การปลูกข้าวโดยไม่ใช้ยาฆ่าแมลงหรือข้าวอินทรีย์ โดยจัดหาพันธุ์ที่เหมาะสม และจัดพื้นที่เป็นเขตเฉพาะสำหรับข้าวแต่ละพันธุ์ นอกจากนี้รัฐควรวางนโยบายการลดต้นทุนภายในประเทศโดยเฉพาะต้นทุนด้านการจัดการระบบขนส่ง เพื่อให้สามารถแข่งขันทางด้านราคาได้

2. ประเทศไทยควรหามาตรการเพื่อกระตุ้นความต้องการในการนำเข้าข้าว โดยการเข้าไปประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้าวของไทย และจัดทำมาตรฐานข้าวไทยให้ตรงกับความต้องการของแต่ละประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าข้าวของไทย ควรทำการปรับการส่งออกโดยหันไปส่งออกข้าวคุณภาพดีมากขึ้น เพราะไทยมีความได้เปรียบทั้งด้านคุณภาพและราคา ดังนั้นจึงต้องมีการปรับให้สอดคล้องกับความต้องการ โดยส่งออกชนิดข้าวที่ตลาดนั้นต้องการ และผันการส่งออกข้าวที่ตลาดนั้นไม่ต้องการ หรือมีความต้องการลดลงไปให้แก่ประเทศอื่นที่ต้องการ ดังนั้นผู้ส่งออกไทยต้องคอยติดตามสถานการณ์การผลิต การค้าข้าวในแต่ละประเทศให้ดี เนื่องจากในการนำเข้านั้นปริมาณมักไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ในบางปีประเทศผู้นำเข้าสามารถผลิตข้าวเองได้เป็นปริมาณมาก จึงทำให้มีการนำเข้าน้อยลง การติดตามสถานการณ์จะช่วยให้สามารถประเมินความต้องการข้าวที่นำเข้าได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

3. ประเทศไทยควรหาผลิตภัณฑ์ตัวใหม่เพื่อที่จะแข่งขันในตลาดต่อไป โดยลดการผลิตข้าวคุณภาพต่ำเพื่อการส่งออก และไปขยายการผลิตข้าวคุณภาพดี ซึ่งเป็นสิ่งเดียวที่ข้าวของไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ โดยเฉพาะข้าวขาว 100 เปอร์เซ็นต์ และข้าวขาว 5-10 เปอร์เซ็นต์ หรือเปลี่ยนจากข้าวขาวไปเป็นการเน้นการผลิตข้าวหอมมะลิ เนื่องจากความต้องการของตลาดยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และข้าวคุณภาพดีของไทยนั้นมีคุณภาพพิเศษที่แตกต่างจากคู่แข่ง จึงเป็นวิธีที่ช่วยเพิ่มความได้เปรียบในด้านราคา และลดความกดดันจากการแข่งขันด้านราคาจากประเทศที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าอย่างประเทศเวียดนาม นอกจากนี้รัฐบาลควรให้การส่งเสริมการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ข้าวใหม่โดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพข้าว เช่น การผลิตข้าวปลอดสารพิษหรือข้าวอินทรีย์ ที่สร้างคุณสมบัติให้มีความแตกต่างจากข้าวทั่วไป เช่น มีโภชนาการสูง ด้านทานต่อโรค ทนต่อสภาวะไม่เหมาะสม และให้ผลผลิตที่สูง เป็นต้น จะช่วยให้ผลผลิตข้าวต่อไร่สูงขึ้นมีคุณภาพดีขึ้น และสามารถส่งออกได้ปริมาณมากขึ้นส่งผลช่วยให้มีรายได้จากการค้าข้าวเพิ่มขึ้น

4. รัฐบาลไทยควรที่จะมีนโยบายด้านการเจรจาทางการค้า เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และลดข้อกีดกันทางการค้าของประเทศ นอกจากนี้รัฐบาลต้องช่วยขยายฐานตลาดโดยหาตลาดใหม่ ๆ เช่น ประเทศในแถบแอฟริกา ยุโรป เป็นต้น หรือเจาะตลาดเฉพาะกลุ่มให้มากขึ้น เพื่อรองรับการส่งออกที่จะเพิ่มขึ้น

5. หน่วยงานที่รับผิดชอบเก็บรวบรวมข้อมูลควรมีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องและให้มีคุณภาพมากขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนและการจัดทำนโยบายที่เกี่ยวกับการส่งออกข้าวของไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษานี้มีข้อจำกัด คือ ในการศึกษาค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ ได้ทำการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลมูลค่าการส่งออก และนำเข้าสินค้าทั้งหมดของประเทศต่าง ๆ ทำให้เห็นภาพของการส่งออกข้าวยังไม่ชัดเจนมากนัก เนื่องจากการใช้ข้อมูลดังกล่าวมีความแตกต่างในเรื่องของสินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าเกษตรกรรม ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีประยุกต์การวิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูลมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมดของประเทศต่าง ๆ แทนมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศต่าง ๆ จะช่วยให้ผลการวิเคราะห์มีความชัดเจนมากขึ้น ชนิดข้าวที่ทำการศึกษานี้เป็นข้าวรหัส 100630 โดยรวมทั้งหมด ไม่ได้มีการแบ่งแยกเป็นคุณภาพข้าว ส่วนการศึกษาการขยายตัวของการส่งออกโดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ได้ทำการศึกษาเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไป ควรศึกษาประเทศคู่แข่งรายอื่น ๆ ร่วมด้วย และสามารถศึกษาโดยแบ่งเป็นคุณภาพข้าวเพื่อให้มีความชัดเจนมากขึ้น

2. เนื่องจากแนวโน้มการส่งออกข้าวของไทยในอนาคตมุ่งส่งออกข้าวคุณภาพสูงมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรให้ความสนใจในข้าวคุณภาพสูง เช่น ข้าวขาว 100 เปรอร์เซ็นต์ ข้าวหอมมะลิ นอกจากนี้การทำการศึกษาก็เกี่ยวกับข้าวหนึ่งก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจ หรือการศึกษาเกี่ยวกับข้าวอินทรีย์ ซึ่งเป็นข้าวที่มีการพัฒนา เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าข้าวนั้นก็เป็นที่น่าสนใจเช่นกัน เนื่องจากในปัจจุบันรัฐบาลมีการส่งเสริมให้มีการผลิตข้าวอินทรีย์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าต่างประเทศ. 2549 ก. **สถานการณ์ข้าวโลกเดือนพฤษภาคม 2549**. กระทรวงพาณิชย์.
(อัดสำเนา)

กรมการค้าต่างประเทศ. 2549 ข. **สถานการณ์ข้าวโลกเดือนกันยายน 2549**. กระทรวงพาณิชย์.
(อัดสำเนา)

กสมภรณ์ มะลิวรรณ. 2546. **การวิเคราะห์การเคลื่อนไหวราคาข้าวหอมมะลิของไทยในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กฤษดา พัฒนพงษ์ไพบูลย์. 2546. **การส่งออกข้าวหอมมะลิไทยในตลาดโลก**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กเรนทร์ ถาวร. 2546. **องค์ประกอบปัจจัยที่มีผลต่อการขยายตัวของการส่งออกข้าวของประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จุฑามาศ สังข์อุดม. 2546. **ผลกระทบของปัจจัยภายนอกที่มีต่ออุปสงค์และอุปทานข้าวไทย**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชายฉัตร ธีรวัฒน์. 2542. **ผลกระทบการลดภาษีนำเข้าต่อปริมาณการนำเข้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนจากประเทศไทย ภายใต้ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชญ์รัฐธา อยู่เสนาสน์. 2539. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อราคาส่งออกข้าว.
กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฐะปะนี มะลิซ้อน. 2539. การวิเคราะห์ความสามารถในการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นและแช่แข็ง
ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

ดวงเนตร เชียงเห็น. 2540. การวิเคราะห์อุปทานการสนองตอบข้าวไทย. กรุงเทพมหานคร:
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิตยา สังขปรีชา. 2542. การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดส่งออกข้าวไทยและข้าวสหรัฐอเมริกา.
กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย จำกัด. 2548. "ข้าวปี 48: ตลาดส่งออก...ยังเติบโตเด่น". มองเศรษฐกิจ.
ฉบับ1548. วันที่ 8 พฤศจิกายน 2548.

ผาณิต ชัยรุ่งโรจน์ปัญญา. 2545. การวิเคราะห์อุปสงค์การส่งออกข้าวหอมและข้าวขาว 100%
ของประเทศไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิชชา พุทธิพงษ์. 2546. การศึกษาอุปสงค์การส่งออกข้าวไทยก่อนและหลังการลดค่าเงินบาท.
กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิศมัย รัตนะ. 2547. การส่งออกข้าว. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

วรรณพร หาญวิริยะพันธ์. 2546. การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการส่งออกกุ้งกระป๋องของไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วราภรณ์ เอี่ยมไพโรจน์. 2545. การวิเคราะห์เศรษฐกิจการส่งออกข้าวหนึ่งของไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศักดิ์กมล วิริยะวีวรรณ. 2546. การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกกุ้งสดแช่เย็นของประเทศไทยในตลาดสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

สมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ. 2549 ก. "World Rice Area Yield and Production". Statistics. แหล่งที่มา: www.riceexporters.or.th/statistics, 13 ตุลาคม 2549.

สมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ. 2549 ข. "World Rice Trade". Statistics. แหล่งที่มา: www.riceexporters.or.th/statistics, 13 ตุลาคม 2549.

สมาคมโรงสีข้าวไทย. 2543. "การค้าข้าวไทย". ข้าวไทย. แหล่งที่มา: <http://www.thairicemill.com/toppics/market-thai.thm>, 20 พฤศจิกายน 2543.

สายฝน ตระกลสุทรัพย์. 2543. ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบการส่งออกข้าวของประเทศไทยในปี 2529-2539. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานบริหารการค้าธัญพืชและสินค้าข้อตกลง. 2539. การดำเนินนโยบายและการค้าข้าวไทย. กรมการค้าต่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์. (อัดสำเนา)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2547. รายงานประจำปี 2547. กรมส่งเสริมการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (ไม่ระบุสำนักพิมพ์)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2548. สถิติการค้าสินค้าเกษตรที่สำคัญ. กรมส่งเสริมการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (ไม่ระบุสำนักพิมพ์)

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ. 2548 ก. นโยบายและสถานการณ์การค้าข้าวของฟิลิปปินส์. กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, กระทรวงพาณิชย์. (อัดสำเนา)

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ. 2548 ข. อุตสาหกรรมข้าวในมาเลเซีย. กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, กระทรวงพาณิชย์. (อัดสำเนา)

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ. 2549. สถานการณ์ข้าวในสิงคโปร์. กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, กระทรวงพาณิชย์. (อัดสำเนา)

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2543. ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรที่สำคัญ. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (อัดสำเนา)

หน่วยวิจัยธุรกิจการเกษตร. 2540. รายงานการศึกษาโครงสร้างสินค้าและยุทธศาสตร์สินค้าเกษตร: กรณีข้าว. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (ไม่ระบุสำนักพิมพ์)

อรัญญา ทรัพย์ประเสริฐ. 2540. การผลิตและการส่งออกผลิตภัณฑ์ข้าวของไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัมมาร สยามวาลา และคณะ. 2537. **อนาคตข้าวไทยระยะ 10 ปี ข้างหน้า**. กรมการค้าต่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์.

อัมมาร สยามวาลา และวิโรจน์ ณ ระนอง. 2533. **ประมวลความรู้เรื่องข้าว**. สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (ไม่ระบุสำนักพิมพ์)

อุดม เกิดพิบูลย์. 2543. **ทฤษฎีและนโยบายการค้าระหว่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดมศรี ชวานิสากุล. 2544. **การวิเคราะห์ศักยภาพการส่งออกยางพาราธรรมชาติของไทย**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Food and Agriculture Organization. 1997-2005. "FAOSTAT 2006". Available: www.faostat.org, 11 November 2006.

Ochsner, G.L. Carmer. 1975. **An Economic Analysis of the Export Market for Montana Wheat**. Bulletin 679, Montana Agricultural Experiment Station.

United Nation. 2006. "Commodity trade statistics Database". Available: www.comtrade.un.org/db, 2 December 2006.

World Trade Organization. 1997-2005. "Statistics Database". Available: www.stat.wto.org/statisticalProgram, 20 November 2006.

ภาคผนวก ก

สถิติที่ใช้วิเคราะห์

ตารางผนวกที่ 1 มูลค่าการส่งออกข้าวของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ.
2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

ปี พ.ศ.	ประเทศผู้นำเข้า			
	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	116.12	179.88	58.88	137.12
2541	445.48	132.62	52.47	109.10
2542	236.08	91.71	21.49	107.02
เฉลี่ย 2540-2542	265.89	134.74	44.28	117.75
2543	36.50	97.16	5.16	102.29
2544	64.41	77.87	26.19	82.48
2545	119.25	59.88	27.12	70.44
เฉลี่ย 2543-2545	73.38	78.30	19.49	85.07
2546	130.79	88.37	66.85	83.99
2547	35.48	121.32	44.35	79.10
2548	6.39	129.21	19.54	70.18
เฉลี่ย 2546-2548	57.55	112.97	43.58	77.76

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 2 มูลค่าการส่งออกข้าวของอินเดียไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี พ.ศ.
2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี พ.ศ.	ประเทศผู้นำเข้า			
	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	0.04	0.99	n/a ¹	6.07
2541	4.45	7.56	13.06	6.22
2542	4.73	0.24	4.54	6.88
เฉลี่ย 2540-2542	3.07	2.93	8.80	6.39
2543	0.01	4.08	n/a	5.83
2544	17.74	10.57	n/a	9.72
2545	76.02	44.29	35.65	18.53
เฉลี่ย 2543-2545	31.26	19.64	35.65	11.36
2546	5.86	21.82	n/a	8.87
2547	0.04	5.65	n/a	8.70
2548	0.07	3.09	0.93	14.40
เฉลี่ย 2546-2548	1.99	10.18	0.93	10.66

หมายเหตุ¹ n/a หมายถึง ไม่สามารถระบุจำนวนได้

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 3 มูลค่าการส่งออกข้าวของสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี
พ.ศ. 2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี พ.ศ.	ประเทศผู้นำเข้า			
	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	0.06	0.75	5.02	1.72
2541	22.14	0.43	0.10	1.75
2542	47.49	0.36	0.07	1.96
เฉลี่ย 2540-2542	23.23	0.51	1.73	1.81
2543	9.11	0.28	21.38	1.93
2544	4.89	0.19	28.14	1.56
2545	17.36	0.24	9.21	1.53
เฉลี่ย 2543-2545	10.46	0.24	19.58	1.68
2546	12.36	0.37	36.73	1.68
2547	12.27	0.35	7.50	2.06
2548	0.19	0.44	17.88	2.89
เฉลี่ย 2546-2548	8.27	0.38	20.70	2.21

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 4 มูลค่าการส่งออกข้าวของสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี
พ.ศ. 2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี พ.ศ.	ประเทศผู้นำเข้า			
	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	9.16	52.25	107.65	3.13
2541	344.28	51.66	172.57	3.52
2542	365.09	33.48	157.09	22.95
เฉลี่ย 2540-2542	239.51	45.80	145.77	9.87
2543	49.58	46.29	92.67	39.70
2544	70.16	40.63	94.94	37.87
2545	151.57	36.67	85.37	18.05
เฉลี่ย 2543-2545	90.43	41.20	90.99	31.87
2546	157.03	114.32	90.39	23.20
2547	12.75	40.71	157.41	11.54
2548	12.39	69.93	505.76	4.73
เฉลี่ย 2546-2548	60.72	74.99	251.18	13.15

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 5 มูลค่าการส่งออกข้าวรหัสฮาร์โมนี 100630 ของไทยและโลก และส่วนแบ่งตลาด
ข้าวของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548

ปี พ.ศ.	มูลค่าส่งออกของไทย (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	มูลค่าส่งออกของโลก (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ส่วนแบ่งตลาด ¹ (ร้อยละ)
2540	1,869.03	3,114.32	60.01
2541	1,902.65	4,313.83	44.11
2542	1,695.46	4,823.30	35.15
เฉลี่ย 2540-2542	1,822.38	4,083.81	44.62
2543	1,457.91	4,139.08	35.22
2544	1,368.02	3,692.10	37.05
2545	1,396.07	4,218.65	33.09
เฉลี่ย 2543-2545	1,407.33	4,016.61	35.04
2546	1,600.64	5,038.39	31.77
2547	2,356.35	6,334.37	37.20
2548	1,958.35	6,473.76	30.25
เฉลี่ย 2546-2548	1,971.78	5,948.84	33.15

หมายเหตุ¹ จากการคำนวณ

ที่มา: (องค์การการค้าโลก, 2549)

ตารางผนวกที่ 6 มูลค่าการนำเข้าข้าวของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์
ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปีพ.ศ.	ประเทศผู้นำเข้า			
	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	5.35	247.38	211.31	142.29
2541	831.76	233.43	585.87	114.10
2542	817.59	181.23	239.93	137.34
เฉลี่ย 2540-2542	551.57	220.68	345.70	131.24
2543	189.12	175.82	135.51	125.58
2544	73.64	134.76	136.53	112.84
2545	190.45	124.24	211.66	114.35
เฉลี่ย 2543-2545	151.07	144.94	161.23	117.59
2546	173.31	94.56	171.47	105.88
2547	83.70	136.49	274.59	129.79
2548	35.12	176.18	497.66	108.48
เฉลี่ย 2546-2548	97.38	135.74	314.57	114.72

ที่มา: (องค์การอาหารและเกษตรแห่งชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 7 มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทยไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี
พ.ศ. 2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี พ.ศ.	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	1,234.52	2,505.59	695.80	6,433.12
2541	1,013.10	1,775.34	756.41	4,712.41
2542	969.40	2,121.96	925.36	5,068.43
2543	1,336.95	2,819.52	1,080.42	6,015.92
2544	1,363.98	2,722.80	1,158.41	5,289.42
2545	1,190.66	3,153.20	1,052.10	5,409.27
2546	2,277.06	3,876.62	1,622.95	5,871.59
2547	2,771.53	5,788.58	1,828.63	6,651.80
2548	3,960.28	5,684.91	2,050.07	7,458.89

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 8 มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของอินเดียไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญระหว่างปี
พ.ศ. 2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี พ.ศ.	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	437.37	490.06	238.77	774.70
2541	185.42	321.56	118.68	517.33
2542	324.78	449.29	144.36	672.68
2543	412.03	617.54	205.73	890.65
2544	540.74	782.14	250.48	982.92
2545	822.16	745.82	469.76	1,414.86
2546	1,113.35	881.77	317.57	2,098.72
2547	1,284.90	1,034.57	391.91	3,793.40
2548	1,385.50	1,166.33	496.57	5,444.61

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 9 มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ
ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี พ.ศ.	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	4,531.68	10,827.75	7,427.35	17,727.43
2541	2,290.91	8,952.87	6,736.17	15,673.48
2542	1,938.94	9,079.04	7,226.20	16,245.96
2543	2,546.81	10,995.68	8,790.16	17,816.25
2544	2,498.85	9,380.16	7,664.53	17,691.29
2545	2,580.63	10,348.15	7,270.15	16,221.02
2546	2,519.85	10,920.35	7,992.06	16,574.86
2547	2,668.92	10,896.75	7,071.93	19,600.80
2548	3,045.18	10,450.92	6,892.75	20,646.36

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 10 มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของเวียดนามไปยังประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ
ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี พ.ศ.	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	117.29	138.65	240.63	1,215.92
2541	420.53	148.56	60.25	249.72
2542	604.54	256.46	393.18	876.26
2543	248.59	413.86	478.35	885.92
2544	264.30	337.22	368.39	1,043.73
2545	331.97	347.76	315.22	961.12
2546	467.23	453.84	340.01	1,024.71
2547	415.78	580.15	441.07	1,390.49
2548	439.03	1,020.93	834.04	1,816.55

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ตารางผนวกที่ 11 มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และ สิงคโปร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 (ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ปี พ.ศ.	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
2540	117.29	138.65	240.63	1,215.92
2541	420.53	148.56	60.25	249.72
2542	604.54	256.46	393.18	876.26
2543	248.59	413.86	478.35	885.92
2544	264.30	337.22	368.39	1,043.73
2545	331.97	347.76	315.22	961.12
2546	467.23	453.84	340.01	1,024.71
2547	415.78	580.15	441.07	1,390.49
2548	439.03	1,020.93	834.04	1,816.55

ที่มา: (องค์การสหประชาชาติ, 2549)

ภาคผนวก ข

ตลาดข้าวในประเทศไทย

ลักษณะตลาดข้าว

ตลาดข้าวในประเทศไทยประกอบด้วยตลาด 2 ระดับ คือ ตลาดรวมข้าวในระดับท้องถิ่น และตลาดปลายทาง ดังนี้

1. ตลาดรวมข้าวในระดับท้องถิ่น เป็นตลาดตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอ ที่มีการซื้อขายระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้าตัวแทน (นายหน้า) สถาบันเกษตรกรและโรงสีอาจจะมีการซื้อขายระหว่างพ่อค้ารวบรวมท้องถิ่นด้วยตนเอง สุดท้ายจะจำหน่ายให้กับโรงสีซึ่งจะมีการกักตุนข้าวเปลือกเพื่อแสวงหากำไรจากการเปลี่ยนแปลงของราคาข้าว จากนั้นจะได้แปรรูปเป็นข้าวสารเพื่อจำหน่ายต่อยังตลาดปลายทางต่อไป ทั้งนี้ สถานที่ช่วยในการอำนวยความสะดวกให้ผู้ซื้อและผู้ขายผลผลิตข้าวมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน คือ ตลาดกลางข้าวเปลือก หรือ ท่าข้าวข้าวเปลือก ปัจจุบันตลาดกลางจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1. ตลาดกลางเอกชน ตลาดกลางแห่งแรกเป็นที่รู้จักกันมากที่สุด คือ ท่าข้าวกำนันทรงตั้งอยู่ที่จังหวัดนครสวรรค์ ต่อมามีการจัดตั้งกันแพร่หลายมากขึ้น มีแหล่งที่สำคัญใน 3 ภาค ดังนี้

1.1.1. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีตลาดกลางข้าวและพืชไร่ 13 แห่ง อยู่ในจังหวัดสกลนคร ขอนแก่น ชัยภูมิ จังหวัดละ 2 แห่ง กาฬสินธุ์ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด ยโสธร ศรีสะเกษ นครพนม จังหวัดละ 1 แห่ง

1.1.2. ภาคเหนือ มีตลาดกลางข้าวและพืชไร่ 31 แห่ง อยู่จังหวัดพิษณุโลก 5 แห่ง กำแพงเพชร 7 แห่ง พิจิตร 8 แห่ง เพชรบูรณ์ 2 แห่ง นครสวรรค์ 6 แห่ง สุโขทัย 2 แห่ง และพะเยา 1 แห่ง

1.1.3. ภาคกลาง มีตลาดกลางข้าวและพืชไร่ 8 แห่ง อยู่ในจังหวัดลพบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี ฉะเชิงเทรา ปราชินบุรี นครนายก จังหวัดละ 1 แห่ง และอีก 2 แห่งในจังหวัดอุทัยธานี

การบริการการตลาดของตลาดกลางเอกชน ได้แก่ การจัดหากรรมกรขนข้าวขึ้นลงจากรถบรรทุกหรือเรือบรรทุกข้าว มีบริการเครื่องชั่งน้ำหนักขนาดใหญ่ รถตัก มียุ้งฉางสำหรับฝาก

ข้าวเปลือกและยังมีการให้เครดิตเงินกู้แก่ผู้ที่มีเงินสดไม่เพียงพอ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยเท่ากับ ธนาคารพาณิชย์

1.2 ตลาดกลางรัฐ จำแนกได้ 2 ตลาดดังนี้

1.2.1. ตลาดกลางธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ตลาดกลาง ธ.ก.ส.) ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรให้ขายข้าวได้ในราคายุติธรรม รวมทั้งสามารถจัดการเกี่ยวกับคุณภาพข้าวให้ได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ ได้จัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตรในภาคกลางที่ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาคเหนือที่ จังหวัดนครสวรรค์ และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของแต่ละภาค

1.2.2. ตลาดกลางผลผลิตเกษตรประจำตำบลของสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้จัดตั้งตลาดกลางข้าวเปลือกประจำตำบล เพื่อให้เป็นแหล่งตลาดในการซื้อข้าวเปลือกให้บริการแก่เกษตรกร สมาชิกสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกรและผู้รวบรวมข้าวเปลือกจากเกษตรกรทั่วไป มาจำหน่ายที่ตลาดกลางดังกล่าว ให้บริการในด้าน บริการส่งเสริมการซื้อ-ขายข้าวเปลือก บริการรับฝากข้าวเปลือก บริการลานตลาดข้าวเปลือก บริการขนถ่ายน้ำหนักสำหรับรถบรรทุกทั่วไป

2. ตลาดปลายทาง เป็นตลาดที่รวบรวมข้าวสารจากจังหวัดต่าง ๆ เพื่อส่งไปยังตลาดปลายทางที่กรุงเทพฯ หรือ จากตลาดปลายทางกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดอื่น ๆ อีกทอดหนึ่ง

ประเภทพ่อค้าคนกลาง

1. พ่อค้ารวบรวมข้าวท้องถิ่น หรือ พ่อค้าผู้ฉาง เป็นพ่อค้าคนกลางที่รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง หรือ บางส่วนอาจผ่านพ่อค้าย่อยหน้า โดยอาจซื้อข้าวเปลือกเก็บไว้ในยุ้งฉางช่วงต้นฤดู ซึ่งมักมีราคาต่ำ และระบายออกให้กับโรงสีในช่วงที่ราคาข้าวขยับตัวสูงขึ้น

2. สถาบันเกษตรกร

2.1. กลุ่มเกษตรกร เป็นคณะบุคคลผู้ประกอบอาชีพทำนาในตำบลเดียวกัน ร่วมกันดำเนินกิจการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีจำนวนผู้ที่จะเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 30 คน จัดตั้งเป็นกลุ่มนิติบุคคลขึ้นมา เพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้แก่กลุ่มเกษตรกร โดยกลุ่มจะได้รับเงินช่วยเหลือปลอดดอกเบี้ยจากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร เพื่อรับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกร แล้วจำหน่ายให้พ่อค้าโรงสีและพ่อค้ารวบรวมท้องถิ่น

2.2. สหกรณ์การเกษตร เป็นองค์การที่ผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกัน

และกัน บทบาทของขบวนการสหกรณ์ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือด้านการตลาดแก่สมาชิกคือ การดำเนินงานของโครงการเชื่อมโยงสินค้าเพื่อการผลิตและบริการตลาดข้าวของสหกรณ์ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร (สกก.) ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรระดับจังหวัด (ชสก.) และชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย (ชสท.) โดย สกก. เป็นผู้รวบรวมข้าวเปลือกจากสมาชิกสหกรณ์ในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดทั่วไป เฉลี่ยเกวียนละ 100-200 บาท แล้วส่งให้ ชสก. ที่มีโรงสีแปรรูปเป็นข้าวสารจำหน่ายในท้องถิ่นส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งส่งมอบให้ ชสท. จำหน่ายต่อไป

3. พ่อค้าตัวแทนหรือนายหน้า เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการซื้อขายข้าวเปลือก แต่จะไม่มีกรรมสิทธิ์ในสินค้า พ่อค้าตัวแทนหรือนายหน้า มีอยู่ 2 ระดับ คือ นายหน้าระดับท้องถิ่นเป็นเกษตรกรหรือพ่อค้าที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเป็นตัวแทนซื้อ ขาย และรวบรวมข้าวเปลือกให้โรงสี ในรายที่นายหน้ามีรถบรรทุกเป็นของตนเอง รายได้ของนายหน้า คือ ค่าขนส่งและค่านายหน้าสำหรับนายหน้าบางรายที่ไม่มีรถบรรทุกเป็นของตนเอง เมื่อติดต่อผู้ซื้อ ผู้ขาย และทำการตกลงซื้อขายได้แล้วจะนำรถยนต์ของผู้ซื้อไปรับข้าวเปลือก จะได้รับค่านายหน้าเท่านั้น ส่วนพ่อค้าตัวแทนหรือนายหน้าที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการซื้อขายระหว่างโรงสีและผู้ส่งออก หรือพ่อค้าขายส่ง เรียกว่า หยง จะไม่มีสิทธิ์ในสินค้า รวมทั้งไม่ได้ผลประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงราคาเพราะรับค่าบริการ (commission) เป็นการตอบแทน ตามร้อยละของมูลค่าหรือตามปริมาณสินค้า บางรายอาจมีรายได้จากการรับซื้อช่วงลดต้นทุนต่าง ๆ เนื่องจากหยงจะบริหารจัดการด้านการเงินให้ด้วย บางรายอาจทำหน้าที่เป็นพ่อค้าส่งออกอีกด้วย

4. โรงสี เป็นผู้ทำหน้าที่แปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารเพื่อจำหน่ายไปยังผู้บริโภค รายได้ส่วนหนึ่งได้มาจาก ค่าบริการในการสีข้าวและผลพลอยได้จากการสีข้าว เช่น ปลายข้าว รำข้าวและแกลบ ทั้งนี้ สามารถจำแนกประเภทโรงสีตามขนาดกำลังการผลิตได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 โรงสีข้าวขนาดเล็ก กำลังการผลิตต่ำกว่า 5 ตันข้าวเปลือกต่อวัน ตั้งอยู่ตามหมู่บ้านในชนบทที่เป็นแหล่งผลิตข้าว จะสีข้าวที่เกษตรกรใช้บริโภคเองและคิดค่าบริการในรูปของผลพลอยได้ คือ รำและปลายข้าว ซึ่งโรงสีจะจำหน่ายเป็นอาหารสัตว์ ปัจจุบันโรงสีขนาดเล็กเริ่มลดลง เนื่องจากเกษตรกรนิยมขายข้าวเปลือกแล้วหันไปซื้อข้าวสารมาบริโภคแทนเพิ่มขึ้น

ประเภทที่ 2 โรงสีข้าวขนาดกลาง กำลังการผลิต 5-20 ตันข้าวเปลือกต่อวัน มักตั้งอยู่ในเขตอำเภอ หรือจังหวัดทั่วประเทศ ทำหน้าที่แปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารเพื่อสนองความต้องการของตลาดในจังหวัดตน และจังหวัดใกล้เคียง โดยจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านพ่อค้าส่งและพ่อค้าปลีก การซื้อข้าวเปลือกของโรงสีขนาดกลางอาจซื้อโดยตรงจากเกษตรกร โดยรับซื้อหน้า

โรงสี หรือออกไปรับซื้อที่ลานนวดข้าว หรือยุ้งฉางของเกษตรกร หรืออาจซื้อจากพ่อค้ารวบรวมท้องถิ่น รายได้ของโรงสีขนาดกลาง มาจากส่วนต่างของราคาข้าวเปลือกกับข้าวสาร รวมทั้งกำไรซึ่งกำไรในการซื้อข้าวเปลือกมาเก็บขณะราคาต่ำแล้วนำออกมาสีเป็นข้าวสารจำหน่ายในช่วงเวลาที่ราคาสูงขึ้น รวมทั้งจากการขายรำข้าวและปลายข้าวให้แก่อุตสาหกรรมคอกเลี้ยงสัตว์

ประเภทที่ 3 โรงสีข้าวขนาดใหญ่ มีกำลังการผลิตมากกว่า 20 ตันข้าวเปลือกต่อวัน จะรับซื้อข้าวเปลือกจากพ่อค้าคนกลางและเกษตรกร แล้วนำมาสีเป็นข้าวสารจำหน่ายให้แก่พ่อค้าขายส่งหรือผู้ส่งออกเท่านั้น

5. พ่อค้าส่งออก เป็นผู้รวบรวมข้าวสารเพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ จะรับซื้อข้าวสารจากโรงสี โดยผ่านนายหน้าค้าข้าว (หยง) และบางส่วนอาจมาจากโรงสีของผู้ส่งออกเอง ผู้ส่งออกจะทยอยซื้อข้าวเก็บสต็อก ในขณะที่ข้าวมีราคาต่ำ แต่ปริมาณซื้อจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับคาดการณ์ภาวะส่งออกและคำสั่งซื้อที่พ่อค้าข้าวส่งออกแต่ละรายมีอยู่ การส่งออกข้าวของผู้ส่งออกเอกชนมี 3 ลักษณะ ดังนี้

5.1 ขายให้ผู้ซื้อเอกชนในต่างประเทศ

5.2 ขายให้รัฐบาลต่างประเทศ

5.3 จัดหาข้าวให้รัฐบาลไทยส่งมอบรัฐบาลประเทศผู้ซื้อ

6. พ่อค้าขายส่ง เป็นผู้รับซื้อข้าวสารจากโรงสีและหยง เพื่อจำหน่ายแก่พ่อค้าขายปลีกและผู้ใช้ข้าว (โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ข้าวเป็นวัตถุดิบ) โดยปกติพ่อค้าขายส่งจะไม่ขายข้าวให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง ยกเว้นพ่อค้าขายส่งขนาดกลางและเล็กอาจจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภครายใหญ่โดยตรง

7 พ่อค้าขายปลีก เป็นผู้ทำการค้าข้าวให้แก่ผู้บริโภค ปัจจุบันโรงสีขนาดเล็กหรือโรงสีที่ทำกรับจ้างสีข้าวในชนบทดำเนินการขายข้าวแบบค้าปลีกด้วย เนื่องจากไม่มีกำลังการผลิตมากพอที่จะทำการสีข้าวเพื่อขายส่ง